

Hungarian Review of Sport Science

Magyar Sporttudományi Szemle

6. évf. 24. sz. – 2005/4

2006 – MSTT

Tíz éves a Társaság

TTT – a jogelőd

Tehetségkutatás

Sportágválasztás

Szelekció

Táplálék-kiegészítők

Élsportban
és szabadidősportban

Antidopping fórum

Vétség vagy bűnügy?

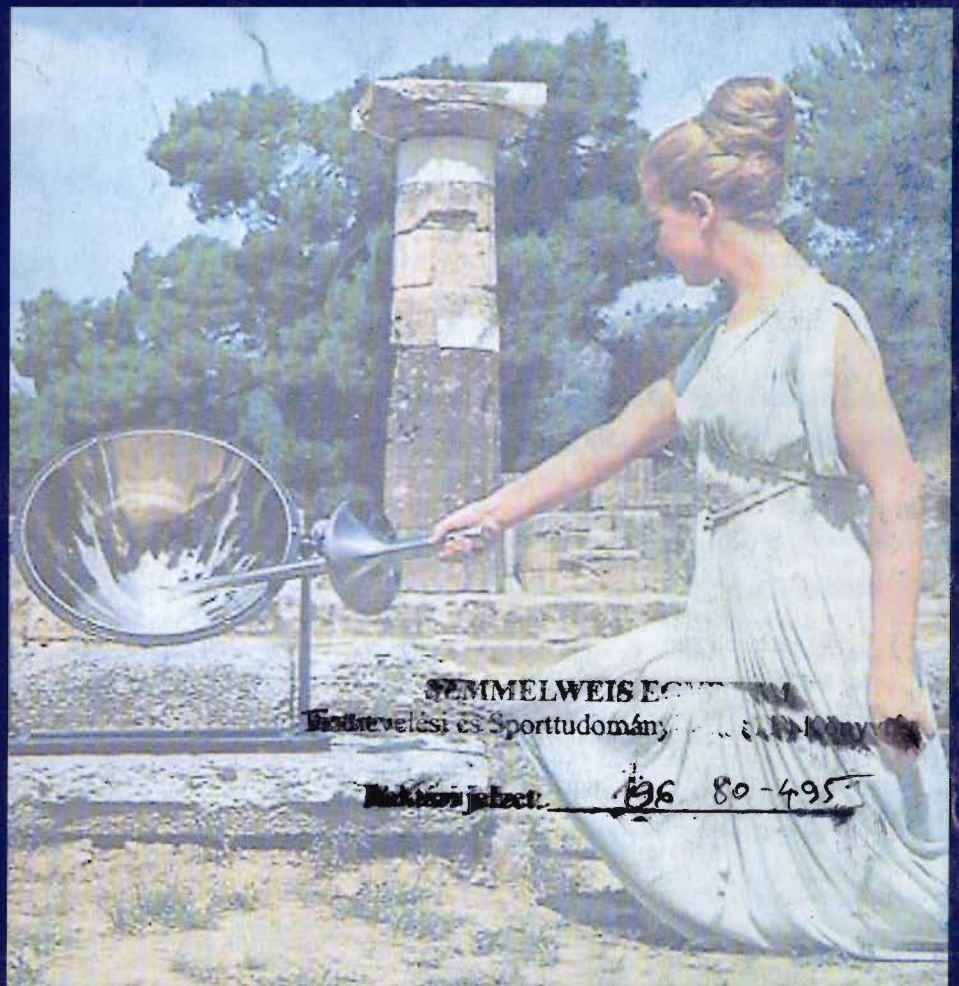
Jogi szakvélemény

Paavo V. Komi

A sporttudomány jövője

Komromisszum nélkül
szemben a doppinggal

A Magyar Olimpiai Bizottság 110 éves története

Tartalom/Contents

Frenkl Róbert: 2006: Tíz éves a Magyar Sporttudományi Társaság 3 <i>2006: Ten years of the Hungarian Society of Sport Science</i>	
Nádori László, Csermely Anikó: Adatok a Testnevelési Tudományos Tanács (TTT) megalakulásához 4 <i>Contribution to the foundation of the Scientific Council for Physical Education</i>	
Gallov Rezső: A Magyar Olimpiai Bizottság 110 éves története 7 <i>History of the 110 years old Hungarian Olympic Committee</i>	
Révész László, Bognár József, Gécz Gábor, Benczenleitner Ottó: Tehetség meghatározás, sportágválasztás és kiválasztás három egyéni sportágban 17 <i>Talent identification, choosing a sport and selection procedure in three individual sports</i>	
Kreisz Anna, Keresztesi Katalin: Budapesti általános iskolás tanulók sportolási szokásai és a függőséget kiváltó szerekhez való viszonyulásuk 24 <i>Sporting habits of Budapest primary school students and their relation to drugs causing dependency</i>	
Ránky Márta, Miltényi Márta: Táplálék-kiegészítők használata az éltsportban és a szabadidős sportokban 28 <i>Application of nutrition supplements in elite and recreational sports</i>	
Frenkl Róbert: Sportvétség vagy bűnügy? 34 <i>Is it sport infringement or crime case?</i>	
Kolláth György: Jogi szakmai vélemény a doppingolásért megállapítható jogi felelősség alapvető kérdéseiről... 36 <i>Legal opinion on basic questions of juridical responsibility for doping violations</i>	
Gallov Rezső: A sporttudomány jövőjéről, a század kihívásairól, a kompromisszum nélküli doppingellenes harcról – interjú Paavo V. Komi professzossal 41 <i>About the future of sport science, the challenges of the century and fights against doping without compromise – An interview with Prof. Paavo V. Komi</i>	
Keresztesi Katalin: Hepp Ferencre emlékezünk 44 <i>Ferenc Hepp is remembered</i>	
Gáldiné Gál Andrea: A Magyar Szociológiai Társaság konferenciája és éves közgyűlése. 45 <i>Conference and Annual General Assembly of the Hungarian Society of Sociology</i>	

Közlési feltételek / Guide-lines for Authors

A Magyar Sporttudományi Szemle évente 4 alkalommal jelenik meg, és sporttudományi tárgyú cikkeket közöl magyar vagy angol nyelven. A kéziratokat egy példányban, szimpla sortávolsággal, az A/4-es lap egyik oldalára 12-es betűnagysággal gépelve kérjük elkészíteni. Ha azonban lehetséges - ez a közlésre történő elfogadásnál előnyös - akkor számítógépes adathordozón (1.44-es floppy-lemezen vagy CD-n) is kérjük az anyagot. A dokumentumokat "stílus" alkalmazása nélkül Word 6.0, a táblázatokat Excel formátumban, a grafikonokat, ábrákat sokszorosításra alkalmas nyomatón (ill. JPEG, TIFF) várjuk. A kézirat, táblázat, ábra azonosításához kérjük az összes információt megadni (könyvtár-, file-, munkalapnév stb.) A kézirat gépelt terjedelme az 5, az ábrák, táblázatok a 3 gépelt oldalt ne haladják meg. A táblázatokat és ábrákat a szövegtől elkülönítetten, táblázatonként és ábránként külön lapokon kérjük 1 példányban, - külön-külön file-ként elmentve - mellékelni. A táblázatokat fölül, az ábrákat alul számozással és címmel kérjük ellátni. Az ezeken esetleg szereplő jelek, rövidítések magyarázata is szerepeljen, azaz: a táblázatok és ábrák a szövegtől függetlenül is érthetők, értelmezhetők legyenek. A táblázatok, ábrák címét mindkét nyelven kérjük megadni (Pl. 1. ábra /Fig. 1.. Térd fesztítés, hajlítás/ Knee extension, flexion). A táblázatok és ábrák helyét, ezekre a szövegben hivatkozva (pl. 2. ábra) jelölni kell. Az első oldal a szerző(k) nevével ("dr" és egyéb titulus nélkül) kezdődjön. Ez alatt a tanulmány (kifejező, de minél rövidebb) címe következzen mindkét nyelven. Ezt kövesse a maximum 20 soros összefoglaló magyar és angol nyelven. Az összefoglaló a kérdésfeltevést, az eredményeket és a következtetést tartalmazza és maximálisan 5 kulcsszóval fejeződjön be. A kulcsszavak magyar és angol nyelven is itt szerepeljenek. Az összefoglalót kövesse a tanulmány szövege, amelyet célszerű bevezetésre, a módszerekre, az eredményekre, a megbeszélésre és a következtetések fejezetekre tagolni. Az új bekezdések a sor elején kezdődjenek és ezt sorkihagyás jelezze. A lábjegyzetek a szöveg végére kerüljenek. A következő fejezet az irodalomjegyzék. Folyóiratnál: a szerző(k) neve, a megjelenés éve, a mű címe eredeti nyelven, a folyóirat neve, a lapszám, a terjedelem: kezdő és befejező oldalszám. Pl. Friedmann, B - Bärtsch, P. (1999): Möglichkeiten und Grenzen des Höhentrainings im Ausdauersport. Leistungssport, 3. 43-48. Könyvnél: a szerző(k) neve, a megjelenés éve, a könyv címe (eredeti nyelven), a kiadó neve, városa, esetleg a könyv utolsó számozott oldalszáma. Pl: Carl, K. (1983): Training und Trainingslehre in Deutschland. Verlag Karl Hofmann, Schorndorf. 298 p. A szöveg közben a hivatkozás a szerző(k) nevével és az évszámmal történjen, pl. Friedmann(1999).

Az irodalomjegyzék után kérjük megadni annak a szerzőnek a teljes nevét, titulását, munkahelyének nevét, címét, (telefonszámát, e-mail címét), akit az esetleges érdeklődők további információkért megkereshetnek.
A szerkesztő

Magyar Sporttudományi Szemle
Hungarian Review of Sport Science

Megjelenik
negyedévenként
Felelős szerkesztő
Editor-in-Chief
Dr. Mónus András
Szerkesztő
Editor

Bendiner Nóra
Olvasószerkesztő
Editorial Assistance
Dr. Bognár József
Angol nyelvi lektor

English Editorial Consultant

Gallov Rezső
Szerkesztő kollégium
Editorial Board

Dr. Apor Péter, elnök
Dr. Ángyán Lajos

Dr. Fehér János
Földesiné dr. Szabó Gyöngyi

Dr. Győri Pál
Dr. Hédi Csaba

Dr. Mészáros János
Dr. Oszváth Károly

Dr. Pucsok József
Dr. Radák Zsolt

Dr. Szabó S. András
Dr. Tihanyi József

Kiadja a

Magyar Sporttudományi Társaság
Published by the

Hungarian Society of Sport Science
Elnök

President

Dr. Frenkl Róbert

Tiszteletbeli elnök

Honorary President

Dr. Nádori László

Szerkesztőség

Editorial Office

1146 Budapest, Istvánmezei út 1-3.

Tel./Fax: (36-1) 460-6980

E-mail: mstt@helka.iif.hu

Internet: www.mstt.iif.hu

Hirdetésfelvétel

a szerkesztőség címén

Advertising

in the Editorial Office

Borító, lapterv és tipográfia

Somogyi György

Nyomdai munkálatok

PENTI Nyomda, Budapest

ISSN 1586-5428

Támogatja a
NEMZETI SPORThIVATAL
Subventioned by the
NATIONAL SPORT OFFICE

2006: Tíz éves a Magyar Sporttudományi Társaság

A 2005. évi tisztújító közgyűléssel újabb négy éves ciklus vette kezdetét a Magyar Sporttudományi Társaság első évtizedének végén. 1995-ben döntött úgy az akkori sportirányítás, hogy a hazai sporttudomány további szervezését, fejlesztését a civil szféra hasznosabban tudná ellátni, mint az állami hivatal. Ezt követően, 1996. május 16-án alakult meg a Magyar Sporttudományi Társaság, jelentős, négy évtizedes előzmények talaján. 1955 óta működött a sportirányítás által létrehozott Tanács – különböző elnevezéssel – a testnevelés- és sporttudomány érdekében.

Az egyesületi forma, a civil aktivitás kétségkívül hozzájárult az elmúlt évtizedben a tudományterület fejlődéséhez, talán elfogadható, hogy az ötven éves jubileum ebben az esetben nem kapott nagyobb reklámot. Vállalva a fél évszázad értékes örökségét, nem a szervezet, hanem a tartalom kell hangsúlyt kapjon.

Hol tart a sporttudomány és melyek azok a teendők, amelyekkel elérhető további fejlődése? Ezekre a kérdésekre szükséges az új ciklus kezdetén választ adnunk. Összhangban vagyunk a nemzetközi trendekkel, melyek lényege, hogy bár néhány területen – sportpszichológia, sport-szociológia és természetesen a korábban kialakult sportorvoslás – működnek önálló társaságok is, egyelőre világ-szerte az integrált sporttudományi szerveződések a jellemző. Ennek jegyében rendezik meg az európai és világkongresszusokat.

Az előttünk álló ciklusban tehát nálunk is az integrált társaság optimális működtetése, a szekciókban folytatott rendszeres tevékenység és a kétévenkénti kongresszusok határozzák meg a munkánkat.

A V. Országos Sporttudományi Kongresszus, mely egyben a nyolcvan éves TF jubileumi eseménye volt, erényeinket és hiányosságainkat is tükrözte. Érzékelhető volt, mely területeken folyik gyümölcsöző kutatás, és melyek számíthatnak szerényebb érdeklődésre. Öröndetes, hogy az egészséges életmód mind a természettudományi, mind a társadalomtudományi kutatók figyelmét felkeltette, és a sport gyakorlatát is érintik a rekreációs, részben módszertani kutatások révén. Nehéz lenne tárgyilagosan megítélni, hogy a versenysport-élsport viszonylagos elhanyagolása a tudományos kutatás mulasztása-e, vagy még mindig erős a hazai élsportban a „hagyományos” háritás a tudományt illetően. Az viszont öröndetes, hogy a NÚPI megalakításával az utánpótlás-nevelés tudományos hátteret is kapott.

Tudománypolitikai téren a közelmúlt legjelentősebb eredménye – jó érzés volt erről kongresszuson, közgyűlésen számot adni –, hogy immár teljes elismerést élvez a sporttudomány. Ennek fontos, meghatározó eredménye, hogy az új akadémiai ciklusban már önálló akadémiai munkabizottsággal bír a sporttudomány. Tartalmi értelemben a Semmelweis Egyetem 5.sz. Doktori Iskolája, a sporttudományi doktori iskola jelentett és jelent igazi áttörést: a Doktori Iskolában PhD fokozatot szerzők már a sporttudomány minősített kutatói lesznek. Így válik igen reális optimista jövőképünk. A két folyamat erősíti egymást. Az akadémiai munkabizottságban a sporttudomány elismert művelői, többek között az MTA doktorai kapnak helyet, de ők még más tudományterületen – társadalomtudomány, biológia, orvostudomány – szereztek fokozatot.

Az ő megfizető feladatuk volt és ez ma is, hogy elismerjék a sporttudományt, utat nyitva az új nemzedéknek.

Visszatérve a Társaság konkrét teendőihez: 2006. május 16-án, az MSTT fennállásának 10. évfordulóján tudományos ülésen mutatjuk be és vitatjuk meg az elmúlt tíz év eredményeit és a tudományág perspektíváit.

2007-ben és 2009-ben kerül sor a további sporttudományi kongresszusokra. Lényeges azonban, – csak így lehetnek igazán értékesek a kongresszusok, valóban az új tudományos eredmények seregszemléi –, hogy minél több szekcióban, optimális esetben mindegyikben, rendszeres legyen a tevékenység. Ez természetesen függ a tudományterület anyagi támogatásától, amit a Nemzeti Sporthivatal garantál. Nem mindegy, hogy milyen szinten. Reméljük, hogy 2006-ban realizálódik az a kutatástámogatás, aminek a folyósítása 2005-ben elmaradt. Ezzel tartozunk a kutatóhelyeknek. További remény, hogy lesz forrás a 2007-2009-es ciklus pályázati rendszerére. Előbb-utóbb talán megvalósul az a javaslatunk is, hogy a sportfőhatóság megrendelőként jelentkezzen, és több szekciónk, illetve munkacsoportunk együtt valósíthat meg komplex kutatási programot.

Fontos tehát, hogy valamennyi szekció elkészítse a következő ciklusra programját. Ez a tudományos események, vitatások rendezése mellett műhelymunkát is jelenthet. Különösen a doktoranduszok számára lehet hasznos, ha a szekció módot nyújt arra, hogy beszámoljanak kutatásuk helyzetéről, megbeszélhessék eredményeiket, gondjaikat.

Továbbra is stratégiai feladat a Magyar Sporttudományi Szemle kiadása, ez jelenti a hazai tudományos eredmények fórumát, nemzetközi kitekintést és a társaságon belüli kapcsolattartást.

Fontos, hogy a hazai tudományos életben való részvétel mellett kutatóink lehetőséget kapjanak arra is, hogy részt vehessenek nemzetközi kongresszusokon. A szakterületi alkalmak mellett elsősorban az ECSS évenként rendezett európai sporttudományi kongresszusai ajánlhatók.

Az elmúlt ciklusban valamennyire váratlanul terhelődött a hazai doppingellenes tevékenység adminisztrációja társaságunkra. Sok feszültséget is okozott ez, de számos tanulsággal is járt. Továbbra is elsőrendű feladatunk a tudomány eszközeivel segíteni a doppingellenes küzdelmet, ami részben kutatásokat, részben a meglévő eredmények alkalmazását jelenti. Azaz minden megengedett, doppingnak nem minősülő tudományos eljárással segítenünk kell a felkészülést, illetve annak ellenőrzését.

Végül, konkrét célunk munkánk minőségének megőrzése, növelése mellett a mennyiségi növekedés is, mind a társaság taglétszámát, mind a tárgyi eszközök színvonalát tekintve. Gondjaink ellenére bizakodva várjuk a következő időszakot.

Frenkl Róbert

Adatok a Testnevelési Tudományos Tanács (TTT) megalakulásához

Nádori László – Csermely Anikó*

Semmelweis Egyetem, Testnevelési és Sporttudományi Intézet, Budapest

1. Előzmények

Számos konkrét kezdeményezés sürgette egy tudós sporttársaság és kutatóintézet megalakítását már a XX. század elejétől. 1945. őszén, a TF újjáépítésével egyidőben, Dr. Hepp Ferenc és Kocsis Mihály részletekbe menő javaslatot készítettek Testnevelési Tudományos Társaság létrehozására. A társaság 1945. december 12-én megtartott alakuló közgyűlésén 51 rendes és 31 levelező tag hagyta jóvá az alapszabályt. Elnökévé Dr. Mező Ferencet az amsterdami szellemi Olimpia aranyérmesét választották. A rendes tagok sorában található Dr. Lissák Kálmán az MTA tagja is. A társaság néhány felolvasó ülést követően megszűnt, mindezekelőtt a tagokat megosztó politikai nézetkülönbségek miatt. Nem sokkal később a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front pártjai sportprogramban jelezték, hogy a Testnevelési Főiskolán a képzés mellett helyet kell kapnia a tudományos kutatómunkának. Ettől a programtól függetlenül másodéves hallgatóként, az 1947-48-as tanévben „tudományos kutatás” tárgyban hallgattunk előadásokat Dr. Hepp Ferenc-től, aki laboratóriumi gyakorlatokat is vezetett mozgáselemzés témakörben. Hepp tanár úr tájékoztatott bennünket a tanári záródolgozat tartalmi, szerkezeti, szerkesztési tudnivalóiról is. (Előttem van szakdolgozatom „Mezőföld sportja”, amelynek megírásához Franci bácsi igen nagy segítséget adott. Az első díjjal járó pénzt életem első, igazán örömmel viselt öltönyére költöttem.)

Megalakultak a TF-en a hallgatók tudományos szakkörei. Az eredményeket a népsport 1951-ben megnyitott Sporttudomány rovata folyamatosan közölte, Pálfai János tanár úr szerkesztésével. Fontos eseményként tartottuk számon a Sportorvosi Kutató Laboratórium megnyitását a TF-el szomszédos kórházban. Az Egészségügyi Minisztérium nagy segítséget adott ezzel a TF-en folyó tudományos tevékenység tartalmi-metodikai szélesítéséhez.

2. Alapdokumentumok

A 34/1951. II. 4. MT számú 1951. február 4-én megjelent rendelet alapján hozta létre a Minisztertanács az Országos Testnevelési és Sportbizottságot (OTSB), valamint a Helyi Testnevelési és Sportbizottságokat. A rendelet 2. §-ban szerepel: „c, a testnevelés és sport módszertanának és tananyagának kidolgozása”, a 3. §-ban az OTSB feladati között pedig „e, megszervezi a testnevelés alapjainak tudományos kidolgozását.”

A Minisztertanácsi rendeletnek fent említett §-ai megfelelő jogi alapot adtak arra, hogy intézményesen indulhasson be az új sportközigazgatás megteremtését, továbbfejlesztését segítő módszertani munka és tudományos kutatás.

Erre nagy szükség volt, mert tudományos háttérrel kellett volna teremteni a versenysport, az új bajnoki rendszer beindításához, a Munkára Honvédelemre Kész (MHK) tömegsport mozgalom követelményeinek kidolgozásához. A rendelet 8.§-a, amely a társadalmi aktívák bevonásáról szól teljessé teszi az általunk jelzett jogi háttérrel. Eszerint, az OTSB mellett meg kell alakítani: „b, a Tudományos Módszertani Tanácsot.”

Az előkészületek során sok nehézséget okozott a szabályalkotók és a hivatal dolgozói számára a mintának szánt orosz nyelvű dokumentumok, magyarra, pontosabban érthető, használható magyarra fordítása. Így fordult elő például, hogy a Birkózás Szabálykönyveként kapott orosz nyelven írt, majd lefordított szöveg elolvasása után a szaklektor Dr. Papp László, Európa bajnok birkózó, Legfelsőbb Bírósági Tanácsvezető bíró, kétségbeesetten adta vissza a neki adott könyvet, mert kiderült, hogy a lefordított szöveg a Fekete Tengermelléki Hadiflotta spartakiádjának birkózó versenyszabályairól szól, a lebonyolítás módjáról, a pénzügyi elszámolásról stb., tehát nem a birkózás versenyszabályairól. Mivel az OTSB

Szervezési Főosztály páncélszekrényéből kiadott mintaanyagon kéresemre se lehetett változtatni, ezért Szamoukov történész professzorhoz, a hivatal szovjet tanácsadójához fordultam segítségért. Közbelépésem azonban megkésett, mert az említett könyvet kinyomtatták 500 példányban. A hivatalos, használható szabálykönyv kiadására technikai okokból további fél évet kellett várunk. Az első kiadást szerencsére nem osztották ki, hanem bezúrták.

Óriási feladatok zúdultak az 1951. januárjában felállított Módszertani Osztályra (osztályvezető+ 1 fő előadó). Ma sincs értelmes magyarázat arra, hogy az új feladatok ellátásához miért nem hozták létre az alapító rendeletben szereplő Módszertani Tanácsot és a kutató intézetet. Anyagi megfontolások szóba sem jöhettek, mert a pénzügyminisztérium éveken át alapos megfontolás nélkül hagyta jóvá a hivatal költségvetését. Az MHK mozgalom lövészet próbáinak lebonyolításához kiosztott, fel sem használt lőszereinek árából, például fedezni lehetett volna a Módszertani Tanács személyi bérét. (Nagy János elismert, Vas megyei sportvezető 1954-ben azzal a kéréssel fordult hozzám, hogy próbáljak segíteni a három éven át felhalmozódott MHK lőszerek elhelyezésében.)

Nem érdekeltek felsorolni a megoldásra váró feladatokat, amelyeket eredetileg a Módszertani Osztálytól és a Tudományos Tanácstól kellett várni:

- az MHK szabályzata, próbarendszere,
- valamennyi sportágban országos és területi bajnoki rendszer kiépítése,
- a sportági versenyszabályok és versenykiírások elkészítése,
- az éves részletes fejlesztési terv kidolgozása, területi irányszámokkal,
- az 1951. július 2-án megnyitott Tatai edzőtábor programja, költségvetése,
- az 1952. évi Olimpia előkészítése.

Segítség helyett országos tapasztalatcsereire hívta meg az OTSB a szakembereket, elsősorban az edzőket, sportorvosokat. A Népsport 1951. július 20-i száma arra hívta fel a figyelmet, hogy nagy reményt lehet fűzni a tapasztalatcserehez. Hab a tortán az a

felhívás, amely arról tájékoztatta a tapasztalatcserében résztvevőket, hogy megjegyzéseiket, javaslatukat küldjék el az OTSB Módszertani Osztályára. (A beérkező tengernyi ötlet-levél iktatására sem volt kapacitásunk.)

3. A Testnevelési Tudományos Tanács megalakulása

1953-54 telén készítették elő az első olyan párthatározatot, amely a magyar sport helyzetével, a további feladatok meghatározásával, nem utolsósorban az OTSB akkori vezetőinek tevékenységével foglalkozott. Hepp Ferencsel lobbizásba kezdtünk, mert azt éreztük eljött a történelmi helyzet és talán megérték a feltételek a Testnevelési Tudományos Tanács és a Kutató Intézet létrehozásához. Fél sikert arattunk. Politikai döntés csak a Testnevelési Tudományos Tanács megalakulásáról született. Ebben az időben szakmai, politikai fórumokon is elismerték, hogy a sport színvonalának emeléséhez, tudományos ismeretekre, kutató munkára van szükség.

A közel egy éven át tartó tárgyalások eredményeként Hegyi Gyula az OTSB elnöke aláírta a Testnevelési Tudományos Tanács Szervezeti Szabályzatát. A TTT céljai közül a következők érdemelnek kiemelés:

- sportkutatásokkal foglalkozók összefogása, támogatása,
- tudományos eredmények, felismerések közreadása,

- nemzetközi tudományos kapcsolatok építése, támogatása,
- kongresszusok szervezése, gyűjtemények kezelése.

A Tanács elnökére és tagjaira tett javaslatot a testület alakuló ülésén 1954. december 18-án, a TF dísztermében egyhangúan vették tudomásul a résztvevők. Tény, hogy az OTSB elnöke a 8800-37/1954. számú utasításának melléklete számos hazai és nemzetközi fórumokon elismert tudóst, közéleti személyiséget ajánlott elfogadásra. Lissák Kálmán a javasolt elnök akadémikus volt, az elnökség tagjai között szerepeltek akadémikusok, egyetemi rektorok, dékánok, továbbá olyan közéleti személyiségek, mint Hajós Alfréd, olimpiai bajnok, Mező Ferenc és Földes Éva, szellemi olimpiai bajnok illetve III. helyezett stb.

Lissák Kálmán a TTT elnöke magas színvonalú, programadónak szánt beszédet mondott az alakuló ülésen. Elmondotta, hogy sokat vár a sportélet-tani kutatásoktól, a neuroendokrin szabályozás eredményeinek sportbeli alkalmazásától. Az emberi sportteljesítményt szerinte három fő tényező határozza meg, az alkati sajátosságok, alkalmazkodási képesség és a társadalmi, környezeti feltételek.

A TTT első teljes munkaülését 1954. december 19-én tartotta, amelyen a jelenlevők létrehozták a Tanács fő bizottságait és a Testneveléstudomány folyóirat szerkesztőbizottságát. (Táblázat). Egyetlen javaslat hangzott el az első teljes ülésen, Arató Emil dr. főorvos javaslata, aki szerint testnevelés helyett a testművelés fogalom fedi jobban a szó tartalmát. Az MTA Nyelvtudományi Intézettel is tanácskozva a javaslatot elvetették.

4. A TTT első évének mérlege

Az 1955. évi főtítkári beszámoló szerint a Tanács a következő feladatokat teljesítette:

- pályázatot írt ki a falusi sportpályák öltözőinek terveire, mert a pályák többségén nem állt építmény, továbbá szabadon választott témában lehetett pályázni bármely sportépítészeti kategóriában,
- 1955. július havában sportantropológiai tanfolyamot szervezett, amelyen főként az egyetemek és főiskolák testnevelő tanárai vettek részt,
- az OTSB felkérésére véleményt adott az átdolgozott MHK testnevelési rendszerről,
- 1955. október 25-én előadássorozat hirdetett meg időszerű témákban:

kollektív vezetés és egyszemélyi felelősség,

a sportkör és a szakosztályok együttműködése,

a csapatjáték sajátos nevelő hatása, a sportoló erkölcsi, politikai nevelése.

A külföldi kapcsolatok beindítását illetően a beszámoló kiemelte a Csehszlovák együttműködés hatékonyságát és a javuló szovjet-magyar tudományos kapcsolatokat.

Hegyi Gyula az 1955. évi decemberi Országos Sportértekezleten bejelentette, hogy a jövőben feladataink sikeres megoldása érdekében széles körű kutató munkára lesz szükség. A tapasztalatok már nem elegendőek a továbbfejlődéshez. Említést tett arról, hogy távolabbi tervben szerepel a Testnevelési Tudományos Kutatóintézet felállítása is.

Utóirat

A Magyar Sporttudományi Társaság az utóbbi másfél évtizedben elismert szerepet vívott ki magának szakterületünkön. Dr. Frenkl Róbert professzor a társaság elnöke és Dr. Mónus András a társaság főtítkára felkérését, hogy írjak cikket a társaság elődszervezetéről, nem lehetett visszautasítani. Talán azért sem, mert kevesen vagyunk élők, akik a megalakulásnál jelen voltunk. Meg kell említenem röviden saját szerepemet is a történetekben. 1950. őszén közvetlenül a TF elvégzése után az Országos Sporthivatal alkalmazottja lettem, egy három hónapos sportvezető továbbképző tanfolyam előadójaként, majd 1951. januárjától az OTSB Módszertani Osztályának munkatársa. Ehhez az osztályhoz tartozott a TTT létrehozásának előkészítése, működési szabályzatának elkészítése, majd a testület tevékenységének segítése. A történethez tartozik az is, hogy a hivatal vezetése felajánlotta a főtítkári posztot. Az ajánlatot, hosszas mérlegelést követően nem fogadtam el azzal, hogy egyrészt hivatalból foglalkozom a TTT-vel, másrészt hivatali elfoglaltságom miatt nem tudnám kellően ellátni a főtítkári feladatokat is. A háttérben az igazi ok az volt, hogy Hepp Ferenc, volt tanárom és testi-lelki jóbarátom állás nélkül volt akkor, mert az a megbízás, amelyet saját hatáskörömben adhattam neki – az 1954. évi Világifjúsági Találkozó (VIT) sporteseményeinek koordinálása – 1954. őszén lejárt. Ő maga is úgy gondolta, hogy a főtítkári beosztás, mind társadalmi, mind anyagi helyzetét illetően méltó, megügytató megoldást jelent.

* A források feltárásában vett részt

WWW.

sportinfo.fw.hu

A Magyar Edzők Társasága Baranya Megyei Szervezete BALOGH CSILLA könyvtáros közreműködésével – a korábban a TF által kiadott, de megszűnt sport-szakirodalmi tájékoztatók részleges pótlása céljából a fenti címen internetes sport-szakirodalmi tájékoztatót tett közzé. Itt megtalálhatók a testneveléssel, rekreációval, megelőzéssel, helyreállítással, a szabadidő- és versenysporttal és ennek utánpótlásnevelésével foglalkozó, igényes szakmai-tudományos magyar nyelvű:

- folyóiratok,
- könyvek,
- részben folyóirat-cikkek.

És innét elérhető az 1044 irodalmi adatot tartalmazó magyar edzéselméleti bibliográfia is.

A TTT SZERVEZTI FELÉPÍTÉSE ÉS TAGJAI 1955. ÉVBEN

Elnök: Dr. Lissák Kálmán

Főtitkár: Dr. Hepp Ferenc
Gyors-gépiró: Jávor Etelka

Szerkesztő: Horváth László

Tagok:
Dr. Lissák Kálmán; Antal József; Dr. Arató Emil; Dr. Bácsalmási Péter; Cholnoky Tibor; Dr. Cseke Dénes, ifj. Dávid Károly; Dr. Egervári Jenő; Dr. Hepp Ferenc; Dr. Horváth Boldizsár; Dr. Kereszty Alfonz; Dr. Kővári Aladár; Kutas István; Dr. Lichtneckert György; Dr. Solt Oszkár; Dr. Zibolen Endre

TESTNEV. ELMÉLETI ÉS TÖRTÉNETI FŐBIZ.

Elnök: Dr. Zibolen Endre
Titkár: Agócs Jenő

TÖRTÉNETI ALBIZOTTSÁG

Elnök: Dr. Mező F.
Titkár: Kovács G.
Tagok:
Dr. Bartha L.,
Dr. Földes E.,
Dr. Földessy J.,
Hanák P.,
Papp K.,
I. Tóth Z.,
Dr. Cseke D.

TESTNEVELÉS- ELMÉLETI ÉS PEDAGÓGIAI ALBIZOTTSÁG

Elnök: Czirják J.
Titkár: Burka E.
Tagok:
Ádám J.;
Dr. Ágoston Gy.;
Dr. Bakonyi F.;
Becszy Z.;
Nagy S.

MÓDSZERTANI FŐBIZOTTSÁG

Elnök: Antal József
Titkár: Molnár József

SPORTOKTATÁSI ABIZOTTSÁG

Elnök:
Dr. Bácsalmási P.
Titkár:
Dr. Kismartoni K.
Tagok:
Cholnoky T.;
Csanádi Á.;
Dobránszky I.;
Dr. Egervári J.;
Kelemen I.;
Koltai J.;
Dr. Kompolthy T.;
Dr. Krizsanecné E.;
Kutas I.;
Dr. Papp L.;
Pálfai J.;
Dr. Predmerszky T.;
Rajki B.; Szabó J.;
Takács A.

ISKOLAI ÉS SZAKKÁDER- KÉPZŐ ALBIZOTTSÁG

Elnök: Bély M.
Titkár: Nagy Gy.
Tagok:
Dr. Csekéné,
Endrődi L.;
Eördögh J.;
Jancsó J.;
Kálmánchey Z.;
Rajkai T.;
Simek F.;
Sós I.;
Várszegi J.

TÖMEGSPORT ALBIZOTTSÁG

Elnök: Kerecsi E.
Titkár: Kocsis M.
Tagok:
Béres T.;
Losonci T.;
Mayer M.;
Moldoványi I.;
Dr. Szerbák E.;
Nádori L.;
Schütz Á.

EGÉSZSÉGÜGYI FŐBIZOTTSÁG

Elnök: Dr. Kereszty Alfonz
Titkár: Dr. Arnóti Tibor

Tagok:

Dr. Arató E.;
Dr. Gegesi Kiss;
Dr. Issekutz B.;
Dr. Lajkó P.;
Dr. Nagy D.;
Dr. Pelle L.;
Dr. Gözsy S.;
Dr. Balogh J.;
Dr. Grubich,
ifj. Dr. Issekutz,
Dr. Ligeti J.;
Dr. Nemessuri M.;
Dr. Plenczner E.;
Dr. Csinády J.;
Dr. Horváth B.;
Dr. Kreis,
Dr. Megyesi Z.;
Dr. Palik J.;
Dr. Rubányi P.

TECHNIKAI FŐBIZOTTSÁG

Elnök:
ifj. Dávid Károly

Titkár: Kiss István

Tagok:

Balogh L.;
Hornyák E.;
Krepuska J.;
Macskásy Á.;
Weichinger K.;
Borosnyai P.;
Dr. Kiss T.;
Kolozs L.;
Dr. Szakács Ö.

SZAKBIZOTTSÁGOK

TESTNEVELÉSTUDOMÁNY SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG

Elnök: Dr. Lissák Kálmán, Főszerkesztő: Dr. Hepp Ferenc, Szerkesztő: Horváth László
Tagok: Dr. Kereszty Alfonz, Kiss István, Kovács Géza, Kutas István, Nádori László, Pálfay János, Schütz Árpád, Dr. Zibolen Endre

A Magyar Olimpiai Bizottság 110 éves története

Gallov Rezső

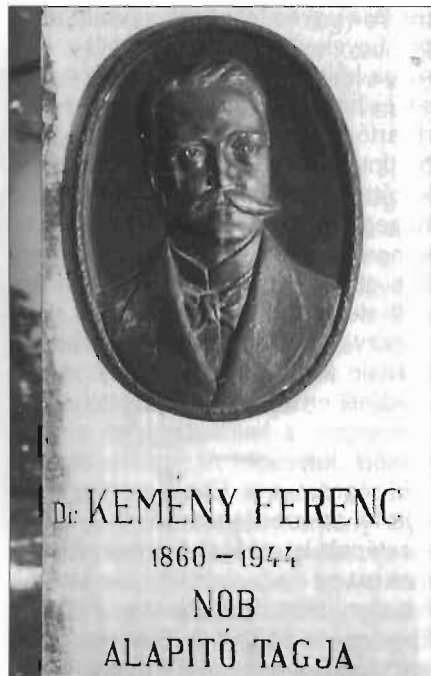
Magyar Sporttudományi Társaság, Budapest

Összefoglalás

A nemzetközi sport változatos történelmének ismeretében indokoltan állapíthatjuk meg: a nemes eszme jegyében az olimpiai játékok felújításában, a mozgalom fejlesztésében, általában az ötkarikás szellemiség világhódításában Magyarország meghatározó szerepet játszott. Talán ezért is olyan erős az a hiányérzet, hogy a Magyar Olimpiai Bizottság hiteles történetét hiába keressük a könyvtárakban.

Az alábbi tanulmány, jóllehet terjedeleme és egyéb okokból nem vállalhata ennek a hiánynak a pótlását, arra azonban remélhetőleg alkalmas, hogy nyomatékosan felhívja a fontos forrásmunka hiányára a figyelmet – éppen a szervezet 110 éves jubileuma alkalmából tesszük ezt –, sőt egyben ehhez a nagyobb lélegzetű munkához talán vázlatként is felhasználható.

Az igazsághoz tartozik, hogy Keresztényi József „A MOB története” címmel a szervezet 75 éves évfordulójára már formába öntötte a témát, ez viszont egyfelől csupán kézirat formájában maradt fenn (külön kötetben gyűjtve a hozzá illő dokumentumok másolatait), másfelől 1970-nel munkája lezárult. Ez a körülmény két to-

vábbi megjegyzést indokol: 1) a munkálkodása idején ható politikai befolyás kényszere miatt az 1945-1970 közötti időszakról nem festhetett őszinte és reális képet és 2) azóta három és fél évtized telt el, korszakos változásokkal, tengernyi eseménnyel – sportirodalmi formában feldolgozatlanul.

A 110 év négy korszakra osztható: I. 1895-1920 – a kezdetektől az első világháborút követő esztendőig, pontosabban az antwerpeni játékokig. II. 1921-1945 – a Horthy-korszak nyitányától a második világháború befejezéséig. III. 1946-1989 – a szocialista országok közösségében végigélt évtizedek. IV. 1989-től napjainkig – a rendszerváltozást követő időszak.

Kulcsszavak: Olimpiai játékok, olimpiai mozgalom, alapítás, korszakok, sport és politika, magyar főszereplők

Abstract

With adequate knowledge on international sport history, we can rightly declare: acting for the noble cause, Hungary has played a decisive role in the renewal of the Olympic Games, furthermore for the continuous development of the movement as well as in the worldwide conquering of the Olympic spirit. Perhaps exactly for these reasons can prevail so strongly a certain feeling of lacking something in our libraries when we are looking for the history of the Hungarian Olympic Committee, however in vain.

The following study for obvious limitations in space and other reasons just could not fill the mention gap but hopefully would be sufficient to call attention to do that, on purpose at the time of the 110 year anniversary celebration and also probably can help with providing a modest draft for a major work.

To tell the truth, at the time of the 75th anniversary József Keresztényi already put together such a book – “History of the HOC” – although his work exists only in form of manuscript (in separate volume he collected also the relevant documents) and, on the

other hand, his work ends at 1970. This circumstance invites further two notes: 1. In the time of his activity, because of force of political influence he just could not paint realistic and true picture about the period between 1945 and 1970; and 2. since those times more than two and a half decades have elapsed full with historic milestones and a sea of events without casting them into the form and shape of sport literature.

The 110 year long period we can divide for four different parts: I. 1895-1920 from the beginning to the second year after the First World War that is to the time of the Olympic Games in Antwerp. II. 1921-1945 – from the start of the Horthy regime until the end of the Second World War. III. 1946-1989 – The years spent within the block of the so called socialist countries and finally IV. 1989 – From the times after the complete change in the political-social and economic system in our Country – until today.

Key-words: Olympic Games, Olympic movements, foundation, periods, sports and politics, outstanding Hungarians.

•
Elfogadható, sőt nagyon is érthető, hogy megalakulásának 110-ik évfordulóját, az eredeti dátumot, időpontot már hónapokkal megelőzően ünnepelte megemlékezésekkel és pompás gá-

lával a Nemzeti Színházban október elsején a Magyar Olimpiai Bizottság. A pontossághoz ragaszkodva azonban tényszerűen rögzítsük: a nevezetes esemény, az alapítás december 19-én történt 1895-ben. Könnyen belátható ellenben: ha megvárjuk december közepe, sok idő nem maradhatna az indokolt ünnepekre, más felől figyelembe kellett venni egyéb külső körülményeket is, mint amilyen a Nemzetközi Olimpiai Bizottság elnökének és notabilitásainak részvételi lehetősége, valamint egy, a jubileum jelentőségéhez méltó kiemelkedő nemzetközi esemény illő háttérének lehető biztosítása, mint amilyenek végtére a birkózók szeptemberi budapesti világbajnoksága bizonyult. Szükséges továbbá mindjárt előljáróban azt is tisztázni, hogy a jeles napon a szó szoros értelmében nem a Magyar Olimpiai Bizottság alakult meg, hanem az 1896 évi athéni, az akkoriban közelgő első modernkori „Olimpiai Játékokat Előkészítő Magyar Bizottság”, amely, természetesen, minden tekintetben a MOB legális jogelődjének tekinthető.

Az 1867 évi kiegyezést követően az osztrák-magyar monarchia, a dualizmus évtizedei ugyan bővelkedtek politikai jellegű válságokban, konfliktusokban, tény azonban, hogy lényegében egészen az első világháború kitöréséig terjedően a gazdasági fejlődés és a vele együtt járó polgárosodás rendkívüli méreteket öltött, s mindez kedvezett a szervezett sportélet kialakulásának. 1873-ban egyesült Buda, Pest és Óbuda, a főváros lakossága ebben az időben mintegy 270 000-re tehető (a teljes népesség 7%-a). Ez a szám a 1890-ben ugrásszerűen 733 000 nő (10%), s a gyarapodás üteme a további években sem csökken. Kiépülnek a közművek, 1893-ban megindul a villamos energiaszolgáltatás is. Az ország Európa egyik legdinamikusabban fejlődő térsége, Budapest pedig látványos kifejezője a folyamatnak, amelyet hűen tükröz a polgári oktatásban kialakuló és terebélyesedő intézményrendszer: az elemi iskolák száma a kiegyezéskor regisztrált 13 788-ról például 1900-ra harmincezer fölé emelkedett. A politikai és gazdasági átalakulások eredményeként jelentős életforma változás következett be, amely magával hozta a testkultúra társadalmi szerepének és formáinak modernizálását is.

Ebbe a folyamatba illeszkedik, illetve párhuzamosan hat három, a MOB megalakulásában erősen közrejátszó tényező. Az egyik a francia Pierre de

Coubertin báró jóvoltából kibontakozó igyekezet, amely egyrészt az ókori olimpiai játékok felújítását tűzte ki céljává, illetve az ötkarikás mozgalom némes eszméinek elterjesztését. Meghatározó szerepet játszott másfelől az olimpizmus magyarországi térhódításában és a szervezeti keretek kialakításában Kemény Ferenc, Coubertin báró közeli társa, barátja, s nem utolsó sorban a milleniumi ünnepekre történő tervek, előkészületek ténye is, amelyek mind – elvben legalábbis – lehetőséget kínáltak arra, hogy Budapest rendezhesse akár az első modernkori olimpiai játékokat 1896-ban.

A görög kultúra és az ókori olimpiai játékok évszázadok óta ismertek voltak Magyarországon. A „Hasznos mulatságok” 1836. szeptemberi számában Molnár Sámuel nyelvész hosszas és részletes elemzést jelentetett meg, ismertette a játékok eredetét, az előkészületeket, a helyszíneket, a versenyek lebonyolítási rendjét. Molnár tanulmánya felfogható egyfajta összegzésnek is, mindazon ismeretek summájának, amelyek már az 1200-as évek óta fellelhetők voltak hazánkban (lásd III. Béla király jegyzőjének, Péter óbudai prépostnak a munkáit). Magának a felújítás gondolatának is akadtak magyar értelmi szerzői, hogy csak Berzsenyi Dánielt, jeles költőnket említsük, aki 1830 februárjában Széchenyi Istvánnak írt levelében szorgalmazta ezt... 1889 decemberében Berzeviczy Albert a parlament költségvetési vitája során így beszélt: „Előbb utóbb vissza kell térnünk az olimpiai és pythiai (helyesen pythói) játékok szép korára. A szellemi arisztokratizmusnak nem szabad annyira mennie, hogy a testi erők és testi tulajdonságok kifejlődését és ápolását elhanyagoljuk.”

Kemény Ferenc kivételes képességű, rendkívül képzett és elszánt utódként teljesítette különleges olimpiai misszióját hazánkban és a nemzetközi olimpiai mozgalom színterein egyaránt. A fizika- és matematika tanár, az Egri Reáliskola későbbi igazgatója 1884-ben ismerkedett meg a párizsi Sorbonne egyetemen folytatott tanulmányai során Coubertinnel. Ugyanazon „olimpiai nyelvet” beszéltek – mellesleg Kemény megelőzően németből, franciából és irodalomból is diplomázott –, s magától értetődően hívta meg az olimpia francia apostola magyar barátját az 1894. június 16-23. között a Sorbonne aulájában sorra kerülő, a játékok felújítását célzó nemzetközi testnevelési kongresszusra – alelnökként. A meghívást Kemény köszönettel vette, de a rendelkezésre álló

források tanulsága szerint – Coubertin 1894. szeptember 8-án Keménynek írt leveléből következtethetünk erre – nem volt ott Párizsban magán az eseményen, ahol megalakult a Nemzetközi Olimpiai Bizottság, s a jelenlévők egyben azt is elhatározták, hogy az első újkori játékok színhelye Athén, a bölcső lesz 1896-ban. Kemény, Coubertin indítványára, mindazonáltal alapító tagja lett a NOB-nak június 23-án, s mellette, jegyezzük meg, még számosan akadtak olyanok, akik nem tudták megtszítani személyes jelenlétükkel a kongresszust. A mérföldkőnek számító rendezvényen – Keresztényi József kutatásai szerint – gróf Csáky Albert (két héttel korábban mondott le kultuszminiszteri posztjáról), Hegedűs Sándor országgyűlési képviselő és gróf Hoyos László, az Osztrák-Magyar Monarchia párizsi nagykövete képviselte hazánkat a francia fővárosban. Az egri pedagógus – mindössze egy évvel korábban nevezték ki igazgatónak – 1894-ben elszánt harcot indított az Egri Főreál Gimnázium létrehozásáért, tornacsarnokért, testnevelési programért, s viszonya, elsősorban a finanszírozási kérdésekben kifejtett vitriolos megjegyzései miatt, erősen megromlott a város vezetőivel. Lelkiállapota, lemondásának fontolgatása, a bizonytalanság is alighanem közrejátszott párizsi utazása elmaradásában. Egri tartózkodása valójában mind lehetetlenebbé vált. Előbb két hónapra szabadságolták, majd ezt bizonytalan időre meghosszabbították. Az igazgató végül maga kérte áthelyezését, s így került 1894. novemberi hatállyal Budapestre a VI. kerületi Állami Reáliskolához. Kényszerű távozása, terveinek meghíúsulása ugyan lehangolta, ám az olimpiai ügyek vitele szempontjából a fővárosba költözése számos pozitív hatással és haszonnal járt. Kemény még egri tartózkodása idején hívta meg Coubertint Budapestre a szeptember 5-8. között megrendezett VIII. Nemzetközi Közegészségügyi és Demográfiai kongresszusra. A NOB főtitkára azonban athéni tárgyalásai miatt nem tudott eleget tenni az invitálásnak. Berzeviczy Albert közoktatásügyi államtitkárnak köszönhetően a testnevelés kérdései erős hangsúlyt kaptak a rendezvényen, s hasonlóképpen a nemzetközi kapcsolatok kiszélesítésének szükségessége is. Ennek mentén vetődött fel az ezredéves rendezvények sorozatának lehetséges kiemelkedő elemeként az első újkori olimpiai játékok lebonyolítása Budapesten. Kemény Ferenc – tagja volt a Milleniumi Bizottságnak is – már 1894 nyarán lelke-

sen lobbizott ebben az ügyben, és sikerült elnyernie gróf Csáky Albin kultuszminiszter tetszését, támogatását, sőt szeptemberben megalakítottak egy ad hoc szervező bizottságot is, amely egészen 1895. július 27-ig működött „Olimpiai Játékokat Előkészítő Bizottság” elnevezéssel. A budapesti rendezés lehetősége nem a véletlen műve volt, hanem annak köszönhető, hogy jöllehet a görög közvélemény roppant lelkesen fogadta az olimpia rendezés tervét, a kormány súlyos költségvetési gondjai miatt élbizonytalanodott. Coubertin ösztönzésére, november 20-án keltezett levele értelmében Kemény Ferenc 1894 decemberében felterjesztést készített a budapesti játékok megrendezése érdekében Eötvös Loránd vallás- és közoktatási miniszternek, aki – hivatkozva a haza testkultúra nem megfelelő állapotaira – nem támogatta az elképzelést, szívesen pártolta ellenben egy, az athéni játékokra kiutazó küldöttség támogatását, bár ezt hivatalos válasz formájában nem nyilvánította ki, sőt hosszasan kivárt. Eötvös 1895 januárjában azután lemondott miniszteri pozíciójáról, helyette Wlassics Gyula ült a bársonyszékbe.

Előde véleményét tiszteletben tartva, végül 1895 márciusában közölte a minisztérium elutasító határozatát Kemény beadványára: *„Bár a régi olimpiai játékoknak korszerű alakban való felelevenítését általában figyelemre méltó dolognak tartom – írta, – mindazonáltal, tekintve a rendelkezésünkre álló szerényebb eszközöket, továbbá az idevágó tapasztalatok teljes hiányát, különösen pedig hazai testi nevelésünk még midig jelentékeny emelésre szoruló színvonalát, részemről nem látom az időt elérkezettnek arra, hogy a nemzetközi bajnokságon kívül a kezdeményező lépést Magyarország tegye meg, illetőleg, hogy az első ilyen verseny Budapesten tartassék meg.”*

Coubertin eleinte komolyan aggódott az athéni játékok körüli görög hezitálás miatt. Budapest megfelelő alternatívának ígérkezett a számára, de nem vitatható el, a magyarok igyekezetét arra is felhasználta, hogy a görögöket, lehetőség szerint minél előbb, pozitív döntésre sarkallja. A hellének szervező bizottsági titkára, Timoleon Philemon július 27-ikén keltezett meghívó levele azután eloszlattot minden kétséget, jelezte az athéniak végérvényes elkötelezettségét. Kemény igyekezte nem lankad, a megváltozott körülmények következtében ugyan vált, más fő irányt választ: erőtejes, az olimpiát népszerűsítő sajtó kampányba fog. Sorra jelennek meg ismertető írá-

sai, tanulmányai a Magyar Pedagógia c. folyóiratban, a Herkulesben egyebek között, s a Pester Lloydban közreadott Olympia Rediviva – Az Olimpia Feltámadása – c. írása külön is kiemelés érdemel. Közben fáradhatatlanul buzgólkodik a magyar olimpiai bizottság megszervezésén, s ezzel együtt az Athénba küldendő küldöttségünk kérdéseit is napirenden tartja. Még április 19-én újabb, igen részletes beadvánnyal fordult a kultuszminiszterhez. A gyors intézkedés reményében magát a minisztert, báró Wlassics Gyulát kérte fel a bizottság tiszteletbeli elnökének, s emellett számos további személyi- és egyéb gyakorlati javaslattal állt elő. A beadványt hosszú hónapokig „jegelték”, irattárba helyezték, majd a minisztérium arra az álláspontra helyezkedett, hogy az olimpiai ügyek vitelét a Nemzeti Torna Egyletre bízta. A kultuskormányzat hosszas és meddő viták után szeptemberben végleg döntött abban a kérdésben, hogy küldöttséget küld Athénba, s ehhez – bár meglehetősen szerény – anyagi támogatást is nyújt.

A budapesti torna- és sportegyesületek képviselőit hónapokig tartó huzavona után 1895. december 19.-re hívták össze a Nemzeti Tornaegyesület Szentkirályi utca 26. szám alatti helyiségébe. Az Olimpiai Játékokat Előkészítő Magyar Bizottság elnökéül a parlament alelnökét, dr. Berzeviczy Albertet (NTE) választották meg, másodelnökévé dr. Gerenday Györgyöt (MAC), titkárává pedig dr. Kemény Ferencet (NTE). A Magyar Olimpiai Bizottságnak – mert hiszen indokoltan tekinthetjük jogelődként annak – az említett vezető hármas mellett a következők voltak a tagjai: Bély Mihály (BBTE), Bocskelberg Ede (MTK), Csik Imre (Nemzeti Hajós Egylet), dr. Czölder János (BBTE), Dobák Emil (MAC), Fazekas János (III. ker. TVE), Iszer Károly (BTC), Maurer János (NTE), dr. Ottó József (BTC), dr. Perger Ferenc (Neptun Evezős Egylet), Ruda Győző (III. ker. TVE), Steiner Hugó (MTK), dr. Szohner Lajos (Nemzeti Hajós Egylet), és dr. Vetsey István (NTE).

Az újonnan alakult testület titkárát, Kemény Ferencet az ülés után két nappal, december 21-én keltezett levél útján immár hivatalos meghallgatáson fogadta a miniszter az olimpiai ügyek tárgyában, s ezzel az eseménnyel vette kezdetét a MOB és az állami szervek ma már évszázados múltra tekinthető együttműködése a magyar versenysport sikeres fejlesztéséért, amelyet az olimpiai diadalok példátlan sora fémjelez.

A MOB színrelépésével 1886. januártól új korszak kezdődött a magyar sportban. Az 1881-ben alapított, A Magyar Szent korona Országainak Vörös Keresztes Egylete után ez a második legidősebb hazai társadalmi egyesületünk. A nemzeti olimpiai bizottságok időrendi sorrendjében pedig a francia, az amerikai, a görög, a német és az ausztrál után a hatodik.

Wlassics Gyula kultuszminiszter 64.997/1895. számú átiratában arról értesítette a MOB elnökét, hogy az athéni olimpiai játékokon való részvétel elősegítése céljából 1000 forintot – amennyiben a parlament a hozzájárulást megadja – a testület rendelkezésére bocsát. Az elnök, Berzeviczy Albert erre a bátorításra február 6.-ra összehívta a bizottság ülését az előkészületek további menetének és hogyanjainak megbeszélése céljából. Elindult az a folyamat, amelynek során a Magyar Olimpiai Bizottság rendkívül eredményesen látta el alapvető feladatait, nevezetesen az olimpiai eszme képviselőt és népszerűsítését hazánkban, illetve a játékokra való felkészülés koordinálását, megszervezését, továbbá az eseményen való részvétel biztosítását.

Az athéni játékok befejeztével az élet és a sport zajlott tovább, az olimpiai előkészületi testület azonban bizonyos tekintetben légüres térbe került, hiszen munkája céljának az 1896 évi játékokat tekintette, s ennek megfelelően maga Berzeviczy elnök is ideiglenesnek vélte elnöki tevékenységét. Keményék, főleg, mert hamarosan végleg eldőlt, hogy a második olimpiának Párizs ad otthont 1900-ban, érthetően a testület végleges formába öntésén szorgoskodtak, s ennek eredményeként 1899. november 10.-én az NTE helyiségében zajlott le az „Országos Olimpiai Nagybizottság” – a Magyar Olimpiai Bizottság – (újja) alakuló ülése.

Bántó ellentmondásként a „Magyarország” hasábjain 1900. január 26-án jelent meg az első éles hangú Kemény Ferenc elleni cikk. A MAC és a MASZ köreiből érkezett sugallatra bírálták, hiányosnak ítélték munkáját, illetve elítéltek tartották kivételezett pozícióját. A támadások fokozatosan szaporodtak, s az 1904. január 14.-én tartott ülés – amely eredetileg a szervezet működési szabályzatát volt hivatva megvitatni – jelentős személyi változtatásokat is jóváhagyott. Egyebek között Berzeviczy Albert (időközben közoktatási miniszterré nevezték ki) nem vállalhatta tovább az elnökséget, helyébe rövid időre Széchenyi Imre, majd Tele-

ki Sándor gróf lépett (1905-08), a tít-kár Stankovits Szilárd lett, s Kemény Ferenc pedig egyszerű taggá minősült vissza. A „Sport-Világ” 1907. március 24.-iki száma jelezte, hogy Kemény végső elhatározáshoz érkezett: vezércikkében őszintén, köntörfalazás nélkül írt a hazai viszálykodásról, az elle-ne folytatott alaptalan hadjárat okairól. Néhány nappal később a MOB „munka értekezletére” nem kap meghívót, ahol tisztségére alkalmatlannak minősítik, az alapszabályban biztosított hatáskörét pedig túlzónak és elfogadhatatlannak ítélik. A soron következő, április 8.-iki ülésre, jóllehet ismét kap meghívót – már nem megy el, helyette írásban küldi meg lemondó levelét. A NOB májusi ülésén Hágában már Muzsa Gyula képviselte a MOB-ot, ahol Andrásy Géza gróftól beválasztották a nemzetközi testületbe, s rá egy évre, 1909-ben Muzsa – megkülönböztetett módon – már a NOB második magyar tagja lehetett (az előző 1938-ig, az utóbbi 1946-ig, haláláig őrzi tagságát).

A Kemény Ferenc személye körüli vitákból is kitűnik az a pozícióharc, amely az olimpiai mozgalom kezdetében jelentős szerepet vivő NTE és az arra féltékenykedő MAC között közvetlenül a sikeres athéni olimpia után kezdődött. Jellemző a kialakult elmégesedett helyzetre az a levél, amelyet 1907. március 30-án a Magyar Atlétikai Szövetség feliratként küldött a válás- és közoktatási miniszterhez. Az alábbiakban ebből idézünk három részletet a jobb érthetőség kedvéért:

(1)

„Méltóságos Miniszter úr!

A londoni olimpiai játékok ügyében március 9-én kelt 13 229. számú magas leiratára hivatkozva tisztelettel jelentjük Nagyméltóságodnak, hogy a magas leiratban megjelölt összes szövetségeket meghívtuk. A folyó hó 27-én megtartott értekezlet azonban határozathozatal és tényleges eredmény nélkül oszlott szét. A Testedző Szövetség megjelent képviselői ugyanis arra az álláspontra helyezkedtek, hogy az értekezlet egybehívása alálkilag szabálytalanul történt, mert egyrészt a MASZ egymaga az értekezlet egybehívására jogosítva nem volt, hanem a meghívást mind a 6 szövetségnek együttesen kellett volna kibocsátania, másrészt pedig az értekezletre a Nemzetközi Olimpiai Bizottság magyar tagját, Kemény Ferenc urat is elmulasztották meghívni. A Testedző Szövetség képviselői tehát azt javasolták, hogy újabb értekezlet tartassék április 4.-én, amelyet a 6 szövetség együttesen, avagy maga Kemény Ferenc úr hívna

egybe. Ezekkel szemben a MASZ képviselői kijelentették, hogy a magas miniszteri leiratban megjelölt módzatok mellett – t.i. a 6 szövetség kölcsönös érintkezésével – és a leirathoz csatolt szabályzat alapulvételével egy egészséges és életképes olimpiai bizottság alakítása a jelen sportviszonyok közepette teljesen lehetetlen. Miután az el-térő nézeteket kiegyenlíteni nem sikerült, az értekezlet minden eredmény nélkül végződött...”

(2)

„Figyelembe véve még azt a rendkívüli feszültséget, amely a magyar sportviszonyokat a jelen pillanatban úgyis jellemzi, és amely csak fokozódnék, ha teljesen a 6 szövetség számbeli többségére bízhatnák a bizottság megalakítása és szervezése, bizonyosnak látszik ama felvetés, hogy az ilyenképpen megalapítandó bizottságtól békés és eredményes munkásság nem várható.”

(3)

„...hátrányosnak tartjuk a bizottság működésére nézve a magas leirathoz csatolt 1904. évi szervezeti szabályzatot is, mert e szabályzat alapvető rendelkezései elavultak, a mai viszonyokra már nem alkalmazhatók, és mert olyan különleges hatáskört biztosít a Nemzetközi Olimpiai Bizottság magyar tagjának, Kemény Ferenc úrnak, hogy ezzel teljesen megbénítaná a bizottság tevékenységét. Kemény Ferenc úr ugyanis a szabályzat szerint az olimpiai ügy vitelében nagyfontosságú szerepet volna hivatva betölteni, holott köztudomású, hogy ő – bármilyen tiszteletreméltó személyiség a nevelésügy terén – a sporttársadalomban teljesen népszerűtlen, akit nemcsak a MASZ, de más testületek is alkalmatlannak és érdemtelennek tartanak a magyar sport külföldi képviseletére. Az ő közreműködése – úgy, mint az már előző olimpiai mozgalmaknál is történt – folytonos süröltadásokra és összeütközésekre adna alkalmat, s alaposan hátráltatná a bizottság hatályos működését.”

A MAC irányítói céljaik elérése érdekében végül éppen azt a személyt társították félre, aki a legtöbbet fáradozott és alkotott a nemes ügy érdekében.

1907. április 4.-iki dátummal Kemény Ferenc elküldte tehát lemondó levelét. Részletek soraiból:
„...látható, hogy most már leg-alábbis egyelőre – nem az olimpiai játékokról van szó, hanem arról, vajon a magyar testnevelésügy igaz és jellem-erős alapokon épüljön-e fel, avagy a senkit és semmit sem kímélő féktelen hiúság s uralomvágy legyen-e az egész magyar sportnak metélyező-forrása!”

Annak beigazolásául, hogy az ellen-tábor milyen fegyverekkel dolgozik ellenem, s hogy az olimpiai ügyet milyen mederbe igyekszik terelni, legyen szabad csupán a jelenből a következő valótlanosságokra utalni, amelyekkel az ő sajtója a közvéleményt és a sakköröket tudatosan megtéveszteni igyekszik. Állítják

a) „hogy a mostani szabályzat elavult”, ez nem igaz, mert első ízben csakis most kerülne alkalmazásra, hiszen 1904 május havában jelent meg és az év őszén is csak a befejező intézkedéseket lehetett volna megvalósítani...

b) Végre egy kebelükbe tartozó bajnok-író az állítja egyik lapban, „hogy a nemzetközi bizottság tagja ellen az össze sportkörök állást foglaltak.” Ez az állítás úgy viszonylik az igazsághoz, mint 5:1.

c) Ezekkel az őszinte vallomásokkal, gondolom, sikerült a Mélyen Tisztelt Értekezletet meggyőzőn arról, hogy az én további közreműködésem egyik legnagyobb akadálya az Önök és a 6 szövetség sikeres együttes munkálkodásának.

Hivatkozással a nagy nemzeti ügy érdekire, ismételten kérem tehát, mondjanak le rólam és engedjék meg, hogy én is lemondhassak, s még hátalévő éveimet és erőmet olyan ügyeknek és gyűlölségnek szemérmetlen kifakadásával megküzdni...”

Az ötkarikás magyar „alapító apostol”, Coubertin nagyra becsült társa vezette küldöttségünket – akkor még csupán 36 éves – az első, az athéni játékokon 1896-ban. Krepelka Bélával együttesen ugyanezt tette négy esztendővel később Párizsban, majd St. Louisban 1904-ben Coubertin személyes megbízottjaként funkcionált, sőt lemondása ellenére részt vett még a londoni játékokon is 1908-ban. A sportot, az olimpiai mozgalmat és a pedagógiát gazdagító írói munkássága külön tanulmányt érdemelne. Jellemző, hogy a Magyar Tudományos Akadémia – az 1901-ben falai között felolvasott, s a pedagógia tudomány és gyakorlat forradalmasítását célzó „Világakadémia” című művének méltatását követően – Nobel-díjra terjesztette elő. Levelezése francia sportbarátjával, Pierre de Coubertinnal nem szakadt ugyan meg, a levélváltás közöttük azonban mind ritkább: Kemény figyelmé véglegesen a pedagógia irányába fordul, olimpiai pályája véget ért. A második világháború végnapjainak fenyegető megpróbáltatásai elől 1944. november 21.-én

feleségével együtt öngyilkosságba menekült.

A kultuskormányzat a NOB hágaai ülése után – s az ott Coubertin által elhangzott igényeknek megfelelően – érkezettnek látta az időt, hogy a korábban lényegében ideiglenes jelleggel kialakított és működtetett olimpiai testületek helyébe egy állandó bizottságot, egy független olimpiai szervezetet hozzon létre. Az előzőekben a MOB már említett működési szabályzatának minisztériumi elfogadtatása és jóváhagyása kínáló alkalmat szolgáltatott ehhez. Apponyi Albert miniszter elfogadta ugyan a működési szabályzatot, ellenben a tisztségek betöltését illetően jelentős változtatásokat tett: ellentétben az önkormányzatiság elvével, példának okáért, a társelnöki, az ügyvezető alelnöki és a titkári tisztség betöltését a saját, illetve az elnök kinevezési jogkörébe utalta a demokratikus választási procedúra helyett. A Magyar Olimpiai Bizottság alakuló ülésére 1908. január 30.-án került sor a Nemzeti Lovardában. Elnökké Andrassy Géza gróft választották, társelnöknek Muzsa Gyulát, titkárnak Lauber Dezsőt nevezték ki. A londoni olimpia előtt 1908-ban megismétlődtek a kiküldetéshez szükséges költségek előteremtésének gondjai-zavarai, amelyek már a kezdetek óta, s még az ezután következő ötkarikás játékokat megelőző időszakoknak is, mondhatni hagyományos, vissza-visszatérő jelenségeivé váltak.

Eredetileg már a NOB tizenharmadik közgyűlésének színhelyét is Budapestre tervezték Coubertin és társai, azonban a magyar belpolitikai helyzet bonyodalmai miatt erre végül Luxemburgban került sor 1910-ben. A következő esztendőben azonban – a stockholmi játékok előttinek – azután a magyar főváros adhatott otthont 1911-ben, s az előtte Coubertin és Kemény közötti levélváltásnak az érdekessége, hogy komoly formában felmerült az 1916 évi olimpiai játékok megrendezése szintén Budapesten. A NOB ülést, amelyen a testület húsz tagja vett részt, május 23-án rendezték a Magyar Tudományos Akadémia Dísztermében. A megnyitót Khuen-Hédeváry Károly miniszterelnök tartotta, a főváros nevében pedig Fülepp Kálmán főpolgármester köszöntötte a vendégeket. A tanácskozás tartalmas programot tárgyalt, számos napirend között például az öttusa szerepeltetését már a stockholmi olimpián. Az esemény ünnepélyes külsőségek között zajlott, de Coubertin számára – egyébiránt elragad-

tatással szolt több alkalommal is a rendezésről és a remek vendéglátásról – éles kontrasztként hathatott, hogy az akkor már „önkéntes száműzetésbe” vonult Kemény Ferencet a sorozat egyetlen programjára sem hívták meg a szervezők.

A stockholmi játékokkal egy időben tartott következő ülésén a NOB – az eseményen a magyarok az igen erős várakozás ellenére kifejezetten gyengén szerepeltek – napirendi pontként foglalkozott az 1916 évi játékok színhelyével. A hazaszivárgó értesülések szerint a NOB Berlinnek szándékozott adni a lehetőséget, ugyanakkor határozott ígéretet kapott Budapest az 1920 évi ötkarikás rendezés jogát illetően, jöllehet erre Bécs is igényt tartott.

A magyar-osztrák olimpia rendezési rivalizálás okán Andrassy Géza és Muzsa Gyula Bécsbe utazott és kihallgatást kért Ferenc József öfelségétől. Muzsa későbbi nyilatkozata szerint a király a magyar olimpia hívének bizonyult, a szükséges olimpiai stadion helyül kiszemelt Vérmezőt azonban Andrassyék elvben sem kaphatták meg, mert arra a honvédség tartott továbbra is igényt.

Az első világháború idején kihaltak, elcsendesültek a sportpályák. A MOB 1914-ben még három, ülést tartott, a következőt azonban másfél évre rá, majd újabb kétéves szünet után 1918 januárjában, igencsak megfogyatkozott létszámmal (mindössze 12-en jelentek meg). Értelemszerűen a budapesti olimpia témája lekerült a napirendről, sőt a vesztesek oldalán befejezett világháború következményeként az 1920 évi antwerpeni játékokra meghívást sem kaptunk – így döntött az 1915 óta Lausanne-ba költözött NOB 1919. tavaszi ülésén.

Az elveszített meddő évek, az eseménytelenség, nem is szólva a jelentős veszteségekkel terhelt háborút követő inséges időkről, természetesen magyarázattal szolgálnak arra, hogy milyen nehéz helyzetbe került a MOB az 1924 évi párizsi játékokra való felkészülés és a kiutazás, a részvétel költségeinek előteremtése miatt. A MOB 1924. áprilisában kérelmet nyújtott be, s a pénzügyminiszter olimpiai sorsjáték rendezéséhez járult hozzá. Ennek alapján a belügyminiszter egy hónappal később engedélyt adott a főváros területén társadalmi gyűjtésre is. Az állandósuló anyagi problémák megszüntetése érdekében a kormány továbbá úgy intézkedett 1925-ben, hogy az Országos Testnevelési Alap javára befizetett testnevelési járulék egy jelentős ré-

sze az olimpiai előkészületeket, s mindennek előtt egy új Nemzeti Stadion létrehozását segítse elő. Ez, mondani is szükségtelen, később a teljes feledés homályába veszett.

Súlyos és sérelmes kormányzati beavatkozás érintette azután 1927-ben a Magyar Olimpiai Bizottságot. A december 21.-iki MOB ülés jegyzőkönyvét a főtitkár – Mártonffy Miklós – mint jegyzőkönyvvezető aláírta ugyan, ám az elnök és a hitelesítők kézjegye hiányzott róla. Bizonyosan azért, mert egy nappal korábban, 20-án keltezték a kultuszminiszternek azt a rendeletét, amellyel 1928. január 1.-től hatályon kívül helyezte a Magyar Olimpiai Bizottság másfél évvel azelőtt jóváhagyott szabályzatát, s megszüntette azt, mint önálló szervezetet.

A MOB vezetői – nyilván nyomban értesültek a változásokról – később ezért nem láttamozták a jegyzőkönyvet, s feltűnő, hogy a plenáris ülésen egyetlen szóval sem említették a „csonkítást”. A visszaminősítésben nyilván közrejátszottak a MOB-on belül hosszú idő óta észlelhető viszályok, a sportegyesületek és a MOB közötti csetepaték. Alighanem az olimpiai pénzügyítés közben feltárt gazdasági visszásságok is hozzájárultak ahhoz, hogy a kormányzat az Országos Testnevelési Tanácsot tekintette inkább partnernek – még akár olimpiai kérdésekben is – a szövetségek esetenkénti bevonásával és a stadionépítés tekintetében úgyszintén, ám mindez mellékes érvelésként alkalmazható, hiszen a fő ok a kormány, illetve a kultuszminiszter, Klebelsberg Kunó kifejezett centralizálási szándékában rejlett. Gyászosnak ítelhető az év a Nemzetközi Olimpiai Bizottság vonatkozásában is, hiszen július 27-én, az olimpiai játékok megnyitóján – írásos üzenetét felolvasták – intett véglegesen búcsút a mozgalomnak és barátainak báró Pierre de Coubertin.

Gróf Klebelsberg Kunó vallás és közoktatási miniszter 1927. december 20-án az alábbi levélben értesítette intézkedéséről a Magyar Olimpiai Bizottságot:

*A Magyar Olimpiai Bizottságnak!
Budapest.*

A Magyar Olimpiai Bizottságnak 1926. évi március hó 12-én 18.693/1926. XIII. szám alatt jóváhagyott szabályzatát, annak 20.§-a értelmében – 1928.évi január hó 1-től kezdődően teljes terjedelmében hatályon kívül helyezem.

Ettől az időponttól kezdődően úgy az olimpiai ügyeket, mint az egyéb nem

zetközi vonatkozású kérdéseket és a külföldi kiküldetések ügyeit az OTT (Országos Testnevelési Tanács) látja el, amely Tanács szervezeti szabályzata értelmében ezek a kérdések a Tanács IV. Szakbizottságában nyernek előkészítést.

A Magyar Olimpiai Bizottság, mint önálló szervezet ezzel megszűnik.

Visszatekintve a Magyar Olimpiai Bizottságnak 1896 óta kifejtett, sok sikert felmutató, eredményekben gazdag és hasznos tevékenységére, felhasználom az alkalmat arra, hogy a Magyar Olimpiai Bizottság mindenkori vezetőségének és minden egyes tagjának a testnevelés nagy nemzeti ügye érdekében hosszú évek során kifejtett lelkes közreműködéséért hálás köszönetet mondjak.”

Az évtizedeken át társadalmi szervezatként működő MOB ilyenformán a következőkben az állami sportvezetés részeként látta el ügyei intézését. Az új szabályozás értelmében a különféle szakbizottságok élére az elnököket az OTT elnöke nevezi ki, a különböző területek munkáját pedig a szakbizottsági elnökök irányításával szakmai előadók végzik. Az 1928-ban kialakított új struktúrában a nemzetközi ügyeket és benne az olimpiával kapcsolatos tárgykörökkel járó feladatokat végző szakbizottság elnökének a kultuszminiszter a NOB tag Muzsa Gyulát nevezte ki, az ötkarikás ügyek szakelőadójának pedig dr. Mártonffy Miklóst. Az „olimpiai” szakbizottság 20 tagból állt (ebből 7 meghívott szakértő). A sportvezetés fenntartásait, bizalmatlanságát tükrözi ez a felállás, hiszen korábban a MOB-ban (1927-es adatok) 49 tag és 38 póttag szerepelt, arról nem is szólva, hogy a régi MOB-osok közül mindössze tízen kaptak szerepet az új szerkezetben.

Az 1928 évi amszterdami játékokra a nevezéseket már az új szakbizottság küldte el. Ezen, jóllehet tanulmányunknak nem célja az olimpiai eredmények számbavétele és ezek értékelése, hazai olimpia-történetünk szempontjából okvetlenül említést kíván, hogy a művészeti versenyekben dr. Mező Ferenc (epika) aranyérmet nyert „Az olimpiai játékok története” című munkájával. A szerző a későbbi időkben hosszú időn át meghatározó szereplője, alakítója a magyar olimpiai mozgalomnak.

Új formájában a MOB igyekezett kifogástalan munkakapcsolatot teremteni az állami sportvezetéssel, s erre annál is inkább jó oka volt, mert a kibontakozó gazdasági világválság hatásként igen komoly költségvetési problémák neheztedek az egymást követő

A MOB 110 éves jubileuma alkalmából NOB kitüntetésben részesült személyiségeink

Pierre de Coubertin Díj: Dr. Berkes István.

Nemzetközi Fair Play Életmű Díj: Csák Ibolya.

NOB Elnöki Különdíj: Egerszegi Krisztina, Fábíánné Rozsnyói Katalin, Kárpáti György dr., Kulcsár Győző.

kabinetekre, elkelt a kormányzati támasz. Klebelsberg már 1929 decemberében kénytelen a támogatásért folyamodó úszószövetségi vezetőknek bevallani, hogy sajnos „beköszöntött a hét szűk esztendő.” A Bethlen helyét átvevő gróf Károlyi Gyula vezette új kormány egyre kevesebbet áldozott a kultúra és a sport térségeire, az 1932-ben a hatalmat átvevő Gömbös-kormány pedig még szerényebb lehetőségekkel nézett szembe. Ezzel szemben igen magas összköltségekre lehetett számítani a tengerentúlon St. Louis (1904) után az Egyesült Államokban immár második alkalommal rendezett 1932 évi Los Angeles-i olimpiai játékokon történő részvétel, illetve az utazás kiadásai miatt. Az egybeeső körülmények azt valószínűsítették, hogy magyar küldöttség a pénzügyi nehézségek következtében nem vesz részt a játékokon. A minisztertanács 1932. január 5.-iki ülésén ilyen értelmű határozatot is hozott, amelyet a Magyar Távirati Iroda tett közzé:

„... Bármennyire is tudatában van a kormány annak, hogy a magyar sport eddigi világsikerei alapján az 1932. évi olimpián újabb kiváló eredményeket érne el, bármennyire mérlegelte azt is, hogy az esélyteljes magyar mérkőzéseknél világvizonylatban is számottevő hiányt fog jelenteni, az ország súlyos pénzügyi és gazdasági helyzetére tekintettel mégis arra az álláspontra volt kénytelen a mai minisztertanácson helyezkedni, hogy Magyarország az 1932. évi olimpiai mérkőzéseken nem vesz részt.”

A MOB természetszerűen nem nyugodhatott ebbe bele, összefogott az érintett szövetségekkel, felmérték a lehetőségeket, Olimpiai Alap létrehozását határozták el, s azt, hogy közösen az amerikai magyarokhoz fordulnak segítségért. Itthon gyűjtő programokat indítottak, országszerte előadásokat szerveztek kiváló újságírók és szakemberek közreműködésével, s olyanformán is segítettek a kinti költségek terheinek enyhítésén, hogy az olimpia

előtt hosszú hetekkel túráztatták a vízilabda válogatottat és úszóinkat az Egyesült Államok városaiban, Chicagóban, a magas magyar népességgel rendelkező Clevelandban, New Yorkban, valamint San Franciscóban.

A nehézségek ellenére is remek helytállásért már itthon azután megérdemelt köszöntő ünnepséget rendezett rendkívüli közgyűlése keretében sportolóink számára a Magyar Olimpiai Társaság, s az OTT teljes ülésén kitüntetések kaptak kiválóságaink.

A tanulságok levonására az OTT szakmai előadója, dr. Mártonffy Miklós vállalkozott hivatalos értékelő jelentésében 1933 elején, amikor többek között ekképp fogalmazott: *„Ezen tanulságok levonása után javasolom, hogy a mai nappal kezdődően induljanak el a Berlin felé vezető úton jól, alaposan megfontolt tervezéssel, hogy még az eddigit is felülmúló eredményekkel szolgálhassa a XI. olimpiára kiküldendő magyar csapat a magyar sport és azon át az egyetememes nemzeti kultúra céljait.”*

Németország 1933 őszén kilép a Népszövetségből, semmibe veszi a versailles-i békeszerződés tilalmait, két évre rá bevezeti a hadkötelezettséget, fegyverkezik, készül a háborúra, a gazdaság lendületbe jön, javul a helyzet hazánkban is. A politikai erő demonstrálásától eltekintve a versenyek Berlin 1936 évi játékein nagyszerűek, szervezettek, s magyar szempontból a második világháborút megelőző korszak legkiemelkedőbb teljesítményével zártak (harmadik hely az éremtáblázaton). 1939-ben már két magyar található a NOB-ban, Muzsa Gyula mellett Horthy kormányzó idősebb fia, Ifj. Horthy Miklós kapott megbízást.

A közelgő világháború küszöbén (1941. június 27-én üzentünk hadat a Szovjetunióknak) az akkori állapotoknak megfelelően 1941-ben még egy jelentős átszervezés következik be a magyar sportban. A kormány megalakítja az IHNETOSZ-t, azaz az Ifjúság Honvédelmi Nevelésének és a Testnevelésnek Országos Szervezetét, amely három pillérből állt: Vitéz Tárca-Felicides Román volt az egyik vezetője, irányítása alá tartozott a Testnevelési Főiskola, az Országos Sportorvosi Intézet, a Magyar Olimpiai Bizottság, a Nemzeti Sportszarnok és az Országos Sportközpontok. A másodikat alkották a Levente mozgalom szervezetei, intézményei, míg a harmadikba végül az OTT helyében kialakított Országos Sportközpont, illetve mellette a Nemzeti Sport Bizottság. Az intézkedés eredményeként – új szervezeti keretek

A MOB elnökei

Berzeviczy Albert dr.	(1895–1904)
Széchenyi Imre	(1904–1905)
Teleki Sándor gr.	(1905–1908)
Andrássy Géza gr.	(1908–1928)
Muzsa Gyula	(1928–1941)
Prém Loránd dr.	(1941–1944)
Jámbor Alajos	(1947–1948)
Sebes Gusztáv	(1948–1950)
Hegyi Gyula	(1950–1964)
Egri Gyuka	(1964–1969)
Beckl Sándor	(1969–1981)
Buda István	(1981–1987)
Deák Gábor	(1987–1989)
Schmitt Pál	(1989–)

A NOB magyar tagjai

Kemény Ferenc	(1894–1907)
Andrássy Géza gr.	(1907–1938)
Muzsa Gyula	(1909–1946)
Ifj. Horthy Miklós	(1939–1948)
Mező Ferenc dr.	(1948–1961)
Csanádi Árpád dr.	(1964–1983)
Schmitt Pál dr.	(1983–)
Aján Tamás dr.	(2000–)

Az Olimpiai Érdemrend magyar kitüntetettjei:

Hegyi Gyula	1975
Németh Imre	1979
Kárpáti Károly	1981
Papp László	1982
Csanádi Árpád dr.	1983
Elek Ilona	1984
Kovács Pál	1984
Szalay József	1984
Buda István	1985
Gerevich Aladár	1988
Sir József dr.	1989
Kárpáti Rudolf	1990
Gyarmati Dezső	1992
Göncz Árpád	1995
Bonn Ottó	1995
Török Ferenc dr.	1955
Aján Tamás dr.	1995
Szepesi György dr.	1995
Bay Béla dr.	1997
Puskás Ferenc	1997
Terták Elemér dr.	1998
Lemhényi Dezső	1999
Egerszegi Krisztina	2001

A MOB jelenlegi elnöksége (2005–2009)

Elnök: dr. Schmitt Pál. Főtitkár: dr. Kamuti Jenő. Alelnökök: dr. Bakonyi Tibor, Császári Attila, dr. Gémesi György, Gyárfás Tamás. Tagok: dr. Berkes István, dr. Csötönyi Sándor, Faragó Judit, dr. Hegedűs Csaba, dr. Konrád János, Kulcsár Győző, Sinka László, dr. Szabó Tamás, Vass Károly, Zsivótzky Gyula.

között – a MOB egyben visszakapta függetlenségét. Legalábbis elvben, elnökké ugyanis dr. Prém Lorándot nevezték ki, főtitkárnak pedig dr. Misángyi Ottót, egyikük sem választás útján jutott tehát a tisztségéhez.

1941. augusztus 20. Közlemény.

„A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 2.253/1941. számú rendeletével dr. Prém Loránd miniszteri tanácsost az Országos Testnevelési Tanács ügyvezető alelnöki tisztsége alól, korábban előterjesztett saját kérelmére felmentette, s munkásságáért elismerését és köszönetét nyilvánította. Egyidejűleg az újra önálló szervként megalakítandó Magyar Olimpiai Bizottság elnökévé, 1944. december hó 31.-ig terjedő érvénnyel kinevezte.

A háborús évek alatt lényegében megszűnt a sport, elmaradtak az olimpiai játékok 1940-ben és 1944-ben is, a harctereken, az üldöztetések során, a fogolytáborokban és a harcok következtében számos olimpiikon és jeles sportvezető, képzett szakember vált áldozattá. Budapest ostroma után néhány nappal, 1945. február végén „a Debrecenben székelő Ideiglenes Nemzeti Kormány már tudomásul vette a Nemzeti Sport Bizottság megalakulását”, s ismert az is, hogy dr. Mező Ferenc szellemei olimpiai bajnokunk Mártírok útján lévő lakásában rendszeresen találkoztak egymással a sportélet mielőbbi megindítását elősegítő igyekezettel többnyire a következők: Kelen János, Németh Imre, majdani kalapácsvető olimpiai bajnokunk, Zempléni Antal és a neves sportújságíró, Pataky Károly. Május 6-án Mező Ferenc már nagyszerű előadást tartott „Az olimpiai játékok múltja és jelene” címmel.

Országos jellegű szervként az úgynevezett. Öttagú Legfelső Sporttanács 1945. február 20-án hozta létre a 15 tagból álló Nemzeti Sport Bizottságot, amely később további 12 taggal bővült, s működését megerősítette a parlament.

A Népsport 1945. április 28.-iki számában Hajós Alfréd az első modernkori olimpiai játékok kétszeres aranyérmese arról nyilatkozott, hogy a Magyar Olimpiai Társaság új alapokon folytatja tevékenységét.

A következő esztendő elején, január 6.-án nagyszabású pártok közötti sportértekezletet hívtak össze, ahol az egyik fő napirendi pontként az 1948 évi londoni olimpiai játékokon történő részvétel, továbbá a Nemzeti Sport Bizottság szervezeti felépítése s a Magyar Olimpiai Bizottság újjáalakulása szere-

pelt. Február 12-én – ugyanezen a fórumon arról született határozat, hogy a MOB önálló szervezetként kezdje meg működését. A kormány ennek megfelelően intézkedett a létrehozásról, és a kultuszminiszter közvetlen felügyelete mellett működő MOB feladatává tette az olimpiai játékokon való részvétel előkészítését, szervezését és irányítását.

Hosszas előkészületek után 1947. február 16-án az Alkotmány utcai Testnevelés Háza tanácstermében megalakult a Magyar Olimpiai Bizottság. Elnökévé Jámbor Alajost, társelnökévé Barcs Sándort, ügyvezető alelnökévé Mező Ferencet, főtitkárnak Verebes Jenőt választották. Az intéző bizottság tagjai: Frankó Mihály, Halmai Zoltán, Sándor Alfonz, dr. Obernyik Ede, dr. Szoboszlai Ferenc. A bizottság első ülésén február 21.-én természetesen már a londoni játékokkal összefüggő feladatok határozták meg a napirendi pontokat.

A játékok esztendejében – 1948-ban – számos jelentős esemény befolyásolta a magyar olimpiai mozgalmat, személyi és politikai változások, valamint a sikeres olimpiai szereplés is Londonban. Előtte januárban – a világháború után harmadik alkalommal – a téli játékok színhelyén, St. Moritzban ülésezett a NOB, méghozzá magyar küldött nélkül. Muzsa Gyula 1946-ban elhunyt, Ifj. Horthy Miklós pedig a világháború befejezése előtt végleg elhagyta az országot. Már a téli olimpiát megelőzően levelezésbe kezdett a MOB a Nemzetközi Olimpiai Bizottság vezetőivel a rendhagyó eset tisztázása érdekében. Február 17.-iki dátumozással azután értesítést kapott Mező Ferenc a NOB igazgatójától, Otto Mayertől arról, hogy a szervezet február 7.-iki döntése értelmében ő képviselheti a NOB-ot Magyarországon. A második magyar képviselő helyéről nem tett említést a levél, de kiderült, hogy a St. Moritz-ban tartott ülésorozat utolsó napján erről is született döntés, mégpedig az, hogy mivel Horthy nem képes betölteni funkcióját saját országában, tagsága megszűnik, ellenben helyette újabb magyar jelölt neve nem vetődött fel, helyét nem töltötték be.

A londoni olimpián remekelt a magyar küldöttség, s jellemző, amit itthon az ünneplésükre rendezett vacsorán a Magyar Dolgozók Pártjának főtitkára, Rákosi Mátyás mondott, mintegy megerősítve a kormány eltökélt szándékát a sport központosítására:

„En a magyar sportolók élcsapatát, amely Londonban nagyszerűen képviselte nemcsak a magyar sportot, ha-

nem a magyar népi demokráciát is, egyszerűen a demokratikus sport elmunkásainak nevezném...”

A centralizálás első konkrét megnyilvánulása már 1948 tavaszán bekövetkezett: a kormány 3190/1948 sz. rendeletével a nemzetközi sportkapcsolatok irányítását is a vallás-és közoktatási minisztérium felügyelete alatt működő OSH – Országos Sport Hivatal – hatáskörébe utalta, s ennek megfelelően március 21.-én sor került a MOB átszervezésére, pontosabban szólva államosítására. Átmenetileg Sebes Gusztávot, Ábray Zsigmondot és Kemény Gábort bízták meg az ügyek vitelével. Az OSH vezetője, Hegyi Gyula, egyben a minisztérium államtitkára szabályozta a MOB ügykörét és feladatait. Ennek lényege az volt, hogy a MOB az OSH fennhatósága és az elnök közvetlen irányításával működik. Kinevezéssel azután véglegesen a MOB elnöke Sebes Gusztáv lett, társelnöke Ábray, főtítkára pedig Kemény. Mező Ferenc tisztsége és ezzel operatív tevékenység ezzel hosszabb időre ellehetetlenült. A sport fokozatosan, mind erőteljesebb mértékben vált – szovjet mintára – kifejezőjévé „szocializmust építő” politikai rendszerünknek, s annak az ideológiájának, hogy eredményeink, sikereink egyben bizonyítékai társadalmi berendezkedésünk és az szocialista világrendszer felsőbbrendűségének. A tárgyilagosság kedvéért tegyük azért hozzá, hogy bármennyire is hamisnak, értelmetlennek, sőt ostobának tűnhet ez a fajta mesterkelt és erőltetett ideológiai megközelítés, tény, hogy ennek következtében élvezhetett a fejlődő sport és különösképpen az olimpiai mozgalom évtizedeken át nagyvonalú állami támogatást hazánkban, a szovjet, az NDK-beli, illetve a többi ún. szocialista ország sportjához hasonlóan. Kiemelkedő példája ennek az 1952 évi olimpiai Helsinki-ben, ahol 16 aranyérmét gyűjtöttek legjobbaink.

A Népstadion 1953. augusztus 20.-iki avatására meghívást kapott a NOB amerikai elnöke, Avery Brundage is, azzal a nem titkolt célzattal, hogy megnyerjük a Budapesten 1960-ban rendezendő olimpia ügyének. A NOB elnök udvariasnak és készségesnek bizonyult, ám nem kötelezte el magát. A főváros 1955 februárjában nyújtotta be hivatalosan kérését a NOB-hoz a kérdésben, a megcélzott játékokat azonban végül Róma kapta.

Akkor még senki nem sejtette, hogy 1956 őszén forradalom tör ki hazánkban, amelynek megpróbáltatásai, s főként szovjet segítséggel történt viharos leverése nem csupán a melbourne-i

olimpiai utazást és versenyzést zavarja meg, de hatásaival mély nyomokat hagy a magyar sportban, jelentős, hosszú ideig érzékelhető károkat okoz az olimpiai mozgalomban is. Elég, ha csupán az országot kényszerűen elhagyó remek versenyzőkre, szakemberekre, edzőkre gondolunk.

A Magyar Olimpiai Bizottság – az MTST (Magyar Testnevelési és Sport Tanács) létrehozását követően, amely minden korábbinál erőteljesebben fejezte ki a központosítást – 1958 májusában alakult újjá. Az állami sportvezetés első embere, Hegyi Gyula lett az elnök, a társelnökök egyike Gáspár Sándor, a másik Komócsin Zoltán – markáns politikai vezetők –, az elnökhelyettes Murai István, a főtítkár Gyenes András, a titkárok: dr. Csanádi Árpád, Losonczy Tibor, Németh Imre és a tagok: dr. Mező Ferenc, Fehérvári Béla, Kutas István. A vezetés kifejezetten politikai jellegű – mögöttük azonban felfedezhetők a szakmai biztosítékok is (Csanádi, Kutas, Németh, Mező). A jellemző lényeg, hogy egy ugyanazon, s legfőképpen politikailag megbízható kézben legyen az állami sportvezetés és a MOB gyeplője. Egészen 1989-ig ez a sportvezetés gyakorlata, a szándékolt átfedés, bármiféle zavaró konfliktus lehetőségének eleve kizárása, a kormányzati szándék megvalósításában tökéletesen garantált igenlő egység. A politikai természetű indítékok ellenére, ezek ellen tiltakozva, sőt elvben akár el is utasítva, ismételten megállapíthatjuk: a versenysportban a rendszeres és tekintélyes mértékű állami támogatás, párosulva a központi irányítás, a szakmai koordinálás és tervezés komplex együttesével, nem véletlenül eredményezett kiemelkedő nemzetközi sikereket.

Hegyi Gyula 1964-ig maradt az elnöki székben, majd a Magyar Labdarúgó Szövetségben végzett teendőire hivatkozva „lemondott”. A sporthivatalban – és az olimpiai bizottságban is – Egri Gyula vette át örökségét, s a következőkben, utána ehhez hasonlóan történt a kettős szereposztás – Beckl Sándor, Buda István, majd utolsóként Deák Gábor esetében is. A római olimpiát követő évben, 76 éves korában elhunyt dr. Mező Ferenc, helye megüresedett a NOB-ban. 1962-ben megújult a MOB, az elnök – a fentebb leírtak értelmében – Hegyi Gyula maradt, a főtítkár dr. Csanádi Árpád lett (szakmai segítője, titkárként, Páder János), akit 1963-ban Baden-Badenben tartott ülésén tagjává választott a NOB.

Csanádi Árpád meghatározó egyéni-

sége volt korának. Testnevelő tanár, mesteredző, neves szakíró, kiváló labdarúgó, az FTC 1949 évi bajnok együttesének tagja, később a TF tanszékvezetője, 1958.-tól a MOB főtítkára, illetve alelnöke, 1962-től 1983-ban bekövetkezett korai haláláig az OTSH elnökhelyettese. A NOB, mint említettük 1963-ban választotta tagjává, 1975-79 között, majd 1982-től a végrehajtó testület tagja, utóbb a szervezet sportigazgatója. A sportot magas szinten nem csak művelte, értette, hanem odaadással és szeretettel, reform szellemben vezette-irányította is, itthon és a NOB-ban végzett rendkívül aktív tevékenysége révén nemzetközi tekintetben is. 1964 és 1983 között három NOB elnök munkáját segítette – az amerikai milliomos Avery Brundage, az ír Lord Killanin és a spanyol Juan Antonio Samaranch –, s tekintélyére, elismertségére jellemző, hogy szakmai tanácsadóként abban az időszakban is meghívták a patinás szervezet végrehajtó testületi üléseire, amikor történetesen nem volt a legfelsőbb vezetés feladatát végző „Board” tagja. Tizenöt évig töltötte be a Program Bizottság elnöki pozícióját. Hallatlan diplomáciai érzékkel volt képes megoldani bonyolult kérdéseket, egyebek között elfogadtatni magát a hazai politikai vezetéssel, ugyanakkor közreműködni a NOB-ban egy egészen másfajta gondolkodásmód és filozófia mentén a nemzetközi sport fejlesztési folyamataiban, közben soha el nem feledve a magyar sport érdekeit.

A hidegháborús évtizedek nem mindennapos megpróbáltatásokat okoztak a nemzetközi olimpiai mozgalomban és a játékok megrendezésében. A diplomáciai bonyodalmak jellemzésére elég, ha csak az apartheid politika miatt hosszú időre kizárt Dél-Afrika esetére, a Kínai Népköztársaság huzamos távollétére, a két német államra, illetve legfőképpen a szöuli 1988 évi megelőző két bojkottált játékokra utalunk (Moszkva 1980 és Los Angeles 1984). Az igazat megvallva azonban már az 1976 évi montreali ötkarikás játékokat is alaposan megzavarta az afrikai országok tömeges bojkottja (amelynek konszolidálásában ott helyben egyébiránt jelentős szerepet játszott Killanin kérésére Csanádi Árpád is). Az úgynevezett szocialista országok tömbjéből a románok, a szovjetek agresszív nyomása ellenére is, részt vettek az 1984-es játékokon. Ma már csak elméleti kérdés lehet: Csanádi, ha nem távozik idő előtt az élők sorából, vajon mesteri sportdiplomáciai érzékével képes lett volna-e elérni, hogy a magyar küldöttség is szerepelhessen Los Angelesben? Talán igen, hi-

szen ismertes, hogy a MOB elnökének, maga Buda István államtitkárnak, az OTSH akkori elnökének szándéka is ez volt, s ennek a végzetes döntés előtt Moszkvában is erélyesen hangot adott – persze mindhiába.

A szőuli játékokon bekövetkezett sajnálatos magyar dopping esetek utáni esztendő jelentős személyi változásokat hozott a magyar sport vezetésében, s 1989-ben, a rendszerváltás előszele hatásaként meghatározó módosítás történt a MOB életében is. Csak-

nem egy esztendővel megelőzve a társadalmi, politikai és gazdasági változásokat és az első szabad parlamenti választásokat 1990-ben, a Magyar Olimpiai Bizottság visszanyerte önállóságát, vezetőit hamisítatlan demokrati- kus szavazás útján választotta meg, működése-irányítása a személyes egybeesés, átfedés vonatkozásában elvált az állami sportvezetésétől.

A Magyar Olimpiai Bizottság immár tizenöt éve valóban önálló, független

társadalmi szervezet, ennek kétségkívüli előnyeivel, ám egyben az olimpiai sportágak szövetségei számára elengedhetlenül szükséges elemi feltételek jelentős hányadának előteremtésével, az államtól kapott költségvetési támogatás lehető legreálisabb elosztásával, a megnőtt szervezési-marketing- és adminisztrációs tevékenységgel járó nehézségekkel is. A megújulásakor, 1989 júniusában a ma már kiemelkedően közhasznú köztestületi státust élvező nagy múltú

1896. Athén	A	E	B
1. Egyesült Államok	11	7	2
2. Görögország	10	16	19
3. Németország	6	5	2
...6. Magyarország	2	1	3

1900. Párizs	A	E	B
1. Egyesült Államok	21	14	15
2. Franciaország	18	27	21
3. Nagy Britannia	12	9	7
...7. Magyarország	1	2	2

1904. St. Louis	A	E	B
1. Egyesült Államok	67	72	75
2. Németország	4	4	4
3. Kanada	4	1	1
4. Magyarország	2	1	1

1908. London	A	E	B
1. Nagy Britannia	56	51	39
2. Egyesült Államok	23	12	12
3. Svédország	8	6	11
...6. Magyarország	3	4	2

1912. Stockholm	A	E	B
1. Egyesült Államok	25	18	20
2. Svédország	23	24	17
3. Nagy Britannia	10	15	16
...10. Magyarország	3	2	3

1920. Antwerpen	A	E	B
1. Egyesült Államok	41	27	27
2. Svédország	19	20	25
3. Finnország	15	10	9

(Magyarország – mint a világháború vesztesei – nem kapott meghívást)

1924. Párizs	A	E	B
1. Egyesült Államok	45	27	27
2. Finnország	14	13	10
3. Franciaország	13	15	10
...12. Magyarország	2	4	4

1928. Amszterdam	A	E	B
1. Egyesült Államok	22	18	16
2. Németország	10	7	14
3. Finnország	8	8	9
...9. Magyarország	5	5	-

1932. Los Angeles	A	E	B
1. Egyesült Államok	41	32	30
2. Olaszország	12	12	12
3. Franciaország	10	5	4
...6. Magyarország	6	5	5

OLIMPIAI ÖSSZTELJESÍTMÉNYÜNK A NEMZETEK RANGSORÁBAN

1936. Berlin			
1. Németország	32	26	30
2. Egyesült Államok	24	20	12
3. Magyarország	10	1	5

1948. London			
1. Egyesült Államok	38	27	19
2. Svédország	16	11	17
3. Franciaország	10	6	13
...5. Magyarország	10	5	13

1952. Helsinki			
1. Egyesült Államok	40	19	17
2. Szovjetunió	22	30	19
3. Magyarország	16	10	16

1956. Melbourne			
1. Szovjetunió	37	29	32
2. Egyesült Államok	32	25	17
3. Ausztrália	13	8	14
4. Magyarország	9	10	7

1960. Róma			
1. Szovjetunió	43	29	31
2. Egyesült Államok	34	21	16
3. Olaszország	13	10	13
...7. Magyarország	6	8	7

1964. Tokió			
1. Egyesült Államok	36	26	28
2. Szovjetunió	30	31	35
3. Japán	16	5	8
...6. Magyarország	10	7	5

1968. Mexikóváros			
1. Egyesült Államok	45	28	34
2. Szovjetunió	29	32	30
3. Japán	11	7	7
4. Magyarország	10	10	12

1972. München			
1. Szovjetunió	50	27	22
2. Egyesült Államok	33	31	30
3. NDK	20	23	23
...8. Magyarország	6	13	16

1976. Montreal			
1. Szovjetunió	49	41	35
2. NDK	40	25	25
3. Egyesült Államok	34	35	25
...10. Magyarország	4	5	13

1980. Moszkva			
1. Szovjetunió	80	69	46
2. NDK	47	37	42
3. Bulgária	8	16	17
...6. Magyarország	7	10	15

1984. Los Angeles			
1. Egyesült Államok	83	61	30
2. Románia	20	16	17
3. NSZK	17	19	23

(Szovjet politikai nyomásra szervezett bojkott következtében Magyarország nem vett részt)

1988. Szóul			
1. Szovjetunió	55	31	46
2. NDK	37	35	30
3. Egyesült Államok	36	31	27
...6. Magyarország	11	6	6

1992. Barcelona			
1 FÁK*	45	38	28
2. Egyesült Államok	37	34	37
3. Németország	33	21	28
...8. Magyarország	11	12	7

*Független Államok Közössége (volt szovjet köztársaságok)

1996. Atlanta			
1. Egyesült Államok	44	32	25
2. Oroszország	26	21	16
3. Németország	20	18	27
...12. Magyarország	7	4	10

2000. Sydney			
1. Egyesült Államok	40	24	33
2. Oroszország	32	28	28
3. Kínai Népköztársaság	28	16	15
...13. Magyarország	8	6	3

2004. Athén			
1. Egyesült Államok	35	39	29
2. Kínai Népköztársaság	32	17	14
3. Oroszország	27	27	38
...13. Magyarország	8	6	3

szervezet demokratikus módon, titkos szavazással választotta meg tisztségviselőit, tagjai a sportági szakszövetségek, a sportegyesületek, a sportmozgalomban részt vállaló, illetve azal szoros kapcsolatban álló társadalmi és egyéb szervek küldötteiből álltak, kiegészülve természetesen legeredményesebb olimpiai bajnok egyéniségekkel.

Ötkarikás bizottságunk 1995-ben ünnepelte centenáriumát. A százéves jubileum ünnepeire ellátogatott és beszédet mondott Juan Antonio Samaranch, a NOB spanyol elnöke, méltatta az évszázad alatt nyújtott kiemelkedő magyar teljesítményt – mind a sportpályákon, mind pedig a mozgalom hazai és nemzetközi fejlesztése terén.

A kétszeres olimpiai bajnok párbajtőrívívó, több nyelven kitűnően beszélő Schmitt Pál Csanádi halálát követően került 1983-ban a NOB tagjai közé, s szinte magától értetődő választásként került a MOB elnöki székébe az 1989-es megújulást jelentő közgyűlés döntése alapján. A magyar sportdiplomata 1991-ben bekerült a NOB végrehajtó testületébe, s később a szervezet alelnökévé választották 1995-ben. Sydney idején az első alelnöki posztot töltötte be. Jelenleg a NOB protokoll főnöke, a Környezetvédelmi Bizottság és az Olimpikonok Világszövetségének elnöke. A főtitkár dr. Aján Tamás lett (akkor a Nemzetközi Súlyemelő Szövetség főtitkára volt, ma már elnöke), s tény, hogy 1992-ben közfelkiáltással erősítették meg pozíciójukban mindkét tisztségviselőt, akik azóta is folyamatosan, megszakítás nélkül láthatják el a tagság bizalmából feladataikat. Aján Tamást 2000-ben az AGFIS (Nemzetközi Sportszövetségek Szervezete) alelnökeként ugyancsak NOB taggá választották Sydneyben.

A 100 éves jubileum évében, 1995-ben a MOB vezérkara az alábbi összeállításban működött: Elnök – dr. Schmitt Pál. Főtitkár – dr. Aján Tamás. Alelnökök: Gallov Rezső államtitkár (az Országos Testnevelési és Sporthivatal elnöke), Kiss Imre, a SOSZ (Sportegyesületek Országos Szövetsége) elnöke, valamint Schulek Ágoston, (a Magyar Alétikai Szövetség elnöke). Tagjai: Bonn Ottó, Frenkl Róbert dr. Gellai Imre dr., Gyárfás Tamás, Gyenesi István dr., Hegedűs Csaba dr., Istvánfi Csaba dr., Kamuti Jenő dr., Nádori László dr., Török Ferenc dr., Vasuti István, Vitray Tamás.

Alapszabályának megfogalmazása szerint a MOB célkitűzése: „Az olimpiai mozgalom eszméinek megszilárdí-

tása és fejlesztése, az olimpiai szellem elterjesztésének elősegítése különösen az ifjúság körében, hozzájárulva ezzel is a népek közötti barátság, kölcsönös megértés, a békés egymás mellett élés elmélyítéséhez, ... valamint a sportolók olimpiai játékokon való részvételének előkészítése, segítése, a szereplés megszervezése az országos sportági szakszövetségekkel együttműködve.”

A népszerűsítés tekintetében említést kíván a Magyar Olimpiai Akadémia (elnöke dr. Aján Tamás), amely 1985-ben alakult, s a mögöttünk hagyott két évtizedben töretlenül fejlődött, megérdemelt nemzetközi elismerést szerzett. Az Olimpiai Bajnokok Klubja 1993-ban alakult, s rendkívüli érdemei vannak abban, hogy a Mező Ferenc Alapítvány létrehozásával, s ennek parlamenti jóváhagyásával olimpiai életjáradék rendszer alakulhatott ki hazánkban.

A rendszerváltást megelőző korszakban a MOB működésének költségei az államra hárultak, a politikai, gazdasági, társadalmi változások következtében azonban a kormányzatok 1990 óta nem tekintik kifejezett állami feladatnak a szervezet működésének és feladatai végzésének teljes finanszírozását, ehelyett működésének részleges támogatását és az olimpiai felkészülést, részvételt, illetve a jutalmazás fedezetét vállalják. A MOB szakmai, gazdasági és adminisztratív apparátusa, kiterjedt marketing tevékenysége révén rendkívüli eredményeket ért el a tizenöt év alatt, önerőből nyújtott támogatása a szövetségeknek meghatározó tényező. A Magyar Csapat Olimpiai Alapítvány különböző fokozatú támogatói készpénzben és egyéb hasznos szolgáltatásokkal kiemelkedő mértékben járulnak hozzá olimpiai helytállásunkhoz, az elengedhetetlen feltételek biztosításához.

Az új arculatú MOB az 1990-es törvényi változások után négy nyári és négy téli olimpiai játékok előkészületeivel és a részvétellel kapcsolatos feladatokat látott el eredményesen, számottevő állami költségvetési támogatás segítségével. A nyáriak: 1992. – Barcelona, 1996. – Atlanta, 2000. – Sydney és 2004. – Athén. A téliek: 1992. – Albertville, 1994. – Lillehammer, 1998. – Nagano és 2002. – Salt Lake City. Jelenleg a 2006. évi Torinói Téli Olimpiai szerepel a napirenden, bár jegyezzük meg, hagyományaink szerint küldöttségeinknek főként a nyári játékokon nyújtott teljesítménye tekinthető egészen rendkívülinek, a megszerzett érmeknek a lakosság egy

főre eső arányszámát tekintve alapul (lásd az éremtáblázatokat). Az utóbbi négy – a rendszerváltást követő – nyári játékokon tekintélyes aranygyűjteményt mondhattunk magunkénak 34-gyel. Ezzel 1896 óta 157-re emelkedett eddig szerzett összes olimpiai bajnokságaink száma (137 ezüst és 158 bronzérem mellett).

A Magyar Olimpiai Bizottság 110 éves évfordulójának hivatalos ünnepeire, mint a bevezetőben említettük, a Nemzeti Színházban került sor 2005. október 1-én. Megjelent körünkben Jacques Rogge, a Nemzetközi Olimpiai Bizottság belga elnöke, s emelkedett szavakkal köszöntötte az olimpiai mozgalomban különlegesen értékes, megkülönböztetett szerepet játszó magyar ötkarikás szervezetet. Társaságában volt elődje, a tiszteletbeli elnök Juan Antonio Samaranch, aki huszonegy éves elnöksége idején mindig is megkülönböztetett figyelemmel kísérte sportmozgalmunk alakulását. Együtt adták át a NOB különféle kitüntéseit, különdíjait a jelentős érdemeket szerzett magyar sportembereknek. NOB érdemrendben azonban a nevezetes évfordulón senki sem részesült. A módosított Olimpiai Charta, ismeretes, már nem teszi ugyan lehetővé, hogy olimpiai bajnok megkaphassa ezt, tény azonban hogy ezúttal ilyen díjat nem csak bajnok, de senki sem kapott. Az „apróság” felfogható talán egy fajta tapintatos, közvetett, ám mégis határozott jelzéseként, figyelmeztetésként is, amely – belátható – jogos, indokolt lehet a NOB részéről a 2004. évi athéni olimpián sajnálatosan bekövetkezett ötös sorozatot alkotó magyar dopping esetek következményeként.

Irodalom

David Wallechinsky: The Complete Book of the Olympics (2004 edition)

Keresztényi József: A MOB története – kézirat, 1970.

Keresztényi József: Az olimpiák története – Bp. 1980.

Földes Éva, Kun László, Kutassi László: A Magyar Testnevelés és Sport története – Bp. 1982.

Kutassi László – Edwin Niedermann: A magyar és az osztrák olimpiai mozgalom története 1918 előtt. Bp. MOA 1990

Magyarok az olimpián – Bp. 2005

Varga László: Kemény Ferenc a korszerű iskoláért és az olimpiáért. Eger, 1989.

Csanádi emlékkönyv. Bp. 1996.

100 év. A MOB kiadványa. Bp. 1995.

Tehetség meghatározás, sportágválasztás és kiválasztás három egyéni sportágban

Révész László, Bognár József, Géczí Gábor, Benczenleitner Ottó

Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar (TF)
Testnevelés-elmélet és Pedagógia Tanszék, Budapest

Összefoglaló

Korábbi vizsgálataink eredményeképp arra a következtetésre jutottunk, hogy az élsport megköveteli egyrészt a sport-specifikus tehetség meghatározást, másrészt a tehetség-gondozás intenzív elméleti és gyakorlati fejlesztését hazánkban. Jelen cikkünkben a tehetség fogalmi megközelítését és a kiválasztás módszereit elemezzük három egyéni sportágban: dobóatlétika, úszás, torna. Kvalitatív jellegű kutatásunk során kilenc, több évtizedes tapasztalattal rendelkező és jelenleg is aktív edzői-oktatói tevékenységet végző sportszakembert kérdeztünk meg strukturált interjúk segítségével. Az eredmények szerint az úszás, dobóatlétika és torna noha jellege szerint jelentősen eltér egymástól, bizonyos hasonlóságokat mutatnak a folyamatban. Mindhárom sportág képviselői kritikus feltételként említettek bizonyos koordinációs és kondicionális képességeket, mentális-kognitív és pszichés tulajdonságot, valamint a szülői háttér adta biztonságot. Ugyanakkor, az adott sportág kapcsán lényegesen eltérő jelentőség mutatkozott a hajlékonyság, állóképesség, erő és gyorsaság, valamint antropometriai jegyek tekintetében.

Kulcsszavak: tehetség, sportágválasztás, kiválasztás, egyéni sportágak

Abstract

In our earlier studies we concluded that elite sport requires both a clear terminology in the field of sport talent and also an intensive development in both theoretical and practical areas of talent management. In this article we focus on giftedness and talent issues in three individual sports: gymnastics, swimming, and throwing events in track and field. Based upon qualitative design, we interviewed nine sport experts who have extensive and successful international experience in coaching and coaching education. Altho-

ugh these individual sports have distinct characteristics, our result proves that they also demonstrate similar characteristics and specifications in talent issues. All three sports highlighted high importance in the areas of certain coordination, condition, cognitive, psychological, and parental support. On the other hand, there seem to be a completely different role in flexibility, stamina, strength, speed, and anthropometrics as related to sport specific talent.

Key-words: talent identification, talent selection, individual sports

Témaválasztás indoklása

A sportpedagógia egyik lényeges, ám egyelőre hazánkban kevésbé kutatott témaköre az adott sportágakhoz kapcsolódó tehetséggondozás. Míg hazánk a versenysportokban sikeresnek vallhatja magát, a témát érintő tudományos igényű publikációk száma érthetetlen módon elenyésző. Jelen témánkra vonatkoztatva valószínűsíthető, hogy az úszás, dobóatlétika és torna versenysportja a központi és/vagy helyi szinteken igényesen szervezett, irányított.

Annak ellenére, hogy utánpótlásunk összefogására és irányítására a központi költségvetés garانتálja a működési és kutatási feltételeket, ebből a gyakorló edzők többségének sajnálatos módon semmi haszna nem származik. A hazai sportszakma helyi szintjein egyre határozottabb igény formálódik a sport specifikus tehetségkutatási módszerek elméleti megalapozására és ezek széleskörű gyakorlati alkalmazására (Géczí, Révész, Bognár, Vincze és Benczenleitner, 2005; Révész, Géczí és Vincze, 2005). Így a tehetség témakörének többszempontú tudományos igényű elemzése és ezek nyilvánossá tétele lényeges szempontnak tűnik.

Tudvalevő, hogy a sporttehetség vizsgálatok csakúgy, mint a kreativitás és az általános tehetség vizsgálatok az

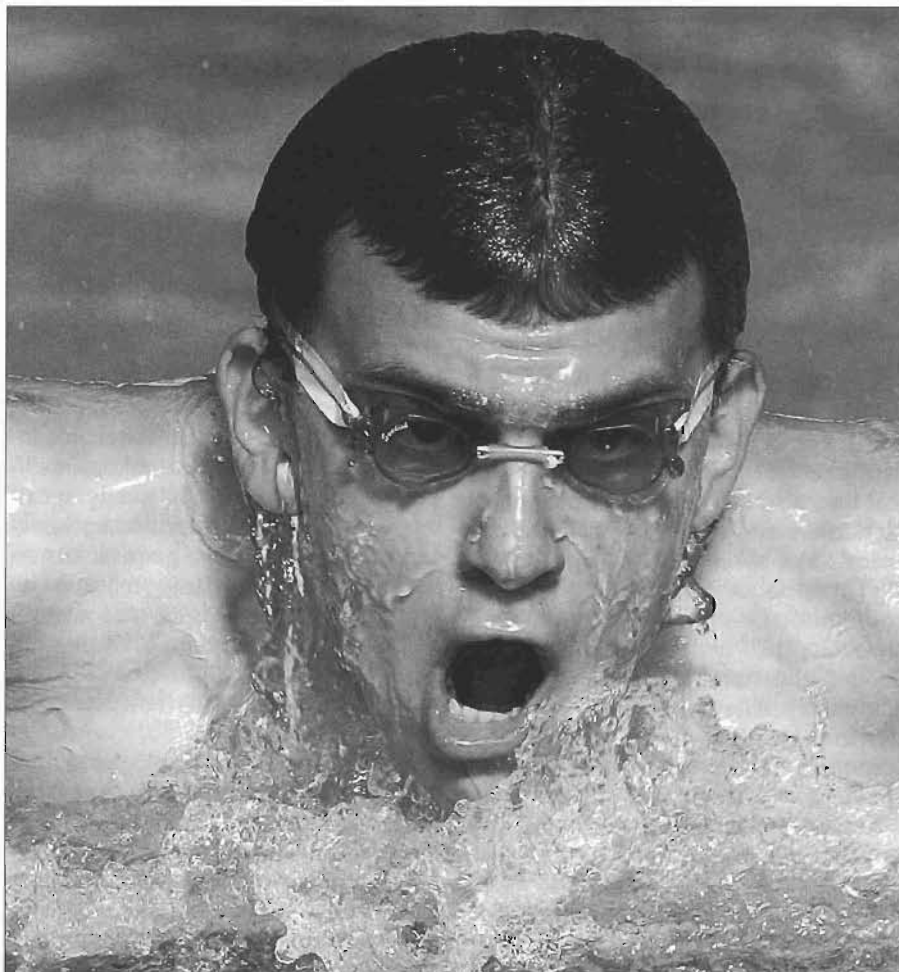
intelligencia felmérésből fejlődtek ki, emiatt egyértelműen a pszichológiai megközelítés dominál a folyamatban (Spearman, 1972; Gardner, 1983). A számunkra lényeges szakspecifikus intelligenciát, mint kinezetikus intelligenciát (Gardner, 1991) avagy sporttehetséget, azonban mindeddig kevesen vizsgálták, a sportág-specifikus tehetségértelmezés, pedig teljesen hiányzik a sportpedagógiai vizsgálatokból.

Tehetségmodellek

Az elsősorban pszichológiai alapon nyugvó tehetségkutatásokat és elméleteket követve, számunkra egyik lényeges állomásnak a különböző tehetségmodellek kidolgozása számított. Ennek egy fontos lépéseként (1977) egy olyan modellt hozott létre, melyben a tehetséget egy háromtényezős ábra metszéspontján helyezte el. Az elmélet a feladat iránti elkötelezettséget, a kreativitást és az átlagon felüli képességeket emelte ki, és mely szerint a tehetséges sportoló ezen összetevők olyan interakciójára képesek, hogy tehetségüket szinte bármilyen potenciális területen képesek kinyilvánítani (Renzulli és Smith, 1981).

Mönks és Knoers (1997) a kutatók előrehaladtával felismerte, hogy az egyén veleszületett adottsága és belső készítetése nem elégséges ahhoz, hogy a tehetség maximális mértékben kibontakozzon. Ennek mentén jutottak el a család, az iskola és társak szerepéhez, mely környezeti tényezőket ők vezettek be először modelljükben. Az említett összetevők közül a szerzők a családnak tulajdonították a legfontosabb szerepet, mert az biztosíthatja az optimális kognitív és affektív fejlődést, valamint a kiegyensúlyozott és bátorító légkört (Mönks és Bostel, 2000).

Tudvalevő, hogy elsősorban a családra hárulnak a gyerekek sportágválasztásának első lépései is, így szerepe kimagasló az adottság sportsikerré való alakításában, fejlesztésében. Sajnálatos azonban, hogy gyakran találkozunk olyan esetekkel, ahol a család vagy nem ismeri fel a gyermek képességeit vagy nincs lehetősége a fejlesztésére.

tésre. Mindkét esetben a lényege az, hogy a kiemelkedő adottság elvész mind az adott személy, mind a társadalom számára.

A korábbi modellek erősségeit és hiányosságát alapul véve Czeizel (2004) alkotta meg a $2 \cdot 4 + 1$ „sors” faktoros talentummodellét. A modellben a sors a kulcsfontosságú tényező, amely lehetővé teszi, vagy éppen meggátolja, hogy a potenciális adottságokból reálizált tehetség váljon. A talentummodellben, hasonlóan Mönks és Boxel (2000) modelljéhez, szerepet kaptak a speciális mentális, kreativitás, motiváció, értelmi adottságok, míg a környezeti tényezők közül a család, iskola, kortárs csoport és a társadalom.

Sporttehetség meghatározás, kiválasztás

A nemzetközi és hazai szakirodalomban hasonló gondolati elemeket fedezhetünk fel az általános sporttehetség témakörében. Ezek szerint sporttehetségnek többnyire az számít, akinek az egészségi állapota, pszichikai, élettani, antropometriai, motorikus és szocializációs adottságai kiemelkedők és ezek valószínűsítik a későbbi magas szintű sportteljesítmény elérését (Harsányi, 2000). Ezt erősíti meg Child (2004) is,

immár konkrét tevékenységre, illetve tevékenységkomplexumra vonatkoztatva az állítást. Egyetértés mutatkozik abban is, hogy a tehetség kibontakozása és optimális fejlődése szempontjából lényeges az adottság korai felismerése (Baker és Horton, 2004; Baumgartner, Bognár és Gécz, 2005; Côté, 1999; Nádori, 1987).

A sportágválasztás témakörében alig találni empirikus kutatást. Talán jelen tanulmányunk szempontjából egyedül Gál tanulmányát (2003) érdemes megemlítenünk, mely szerint a sportágválasztás idején a sportolni vágyók több mint fele válogatott szintet, vagy legalább I. osztályú minősítést szeretne elérni. Érdekesség, hogy a vizsgált személyek egyharmada nem élsport célzattal kezdett sportolni, hanem kedvtelésből, melyben a szabadidő hasznos eltöltése jelent meg elsődlegesen.

A sportágválasztás fontos szerepet tölt be a család és az adott sportág jövője tekintetében is. Többnyire ezen keresztül juthatunk el a jó adottságokkal rendelkező gyerekekig, hiszen az iskolai testnevelés bázisát számos sportág kiválasztási rendszerre egyelőre nem veszi figyelembe (Bicsérdy, Baumgartner és Bognár, 2004).

A sportági struktúrában tevékenykedő tehetségek felismerésének és a kiválasztásnak egyik fő célja, hogy minél több gyerekben felfedezzük a tehetségre utaló jegyeket, és ezután megfelelő irányban és ütemben fejlesszük azt (Herskovits, 2005). A sportsikereknek az egyik alappillére, hogy a kiválasztás folyamán a sportolók folyamatos és többszempontú mérések, illetve felmérések eredményeképp jussanak a megfelelő sportághoz, edzésprogramhoz, illetve edzőhöz (Harsányi, 2000).

A kiválasztás szempontjai sportág-specifikusak, általában magukban foglalják a testalkati tulajdonságokat, a motoros teljesítményeket, mozgástanulást, illetve a sportág tekintetében fontos mentális, pszichés és kognitív tényezőket (Baumgartner, Bognár és Gécz, 2005). A sportágra való alkalmassághoz már rég nem elég csak bizonyos fizikai és antropometriai képességekkel rendelkezni, a sportoló egész személyiségének meg kell felelnie a speciális sportági tevékenység kritériumainak (Rókusfalvy, 1981). Ennek alapján elmondható, hogy a modern tudományos alapokra épített kiválasztás elengedhetetlen kelléke a komplex vizsgálat, mely pedagógiai, szociális, fizikai, pszichikai és biológiai érettséget, adottságot hivatott megmérni (Harsányi és Sebő, 1989).

Mindezek alapján tanulmányunk célja, hogy sportszakmailag ismert és elismert szakemberek tapasztalatára és véleményére építve meghatározzuk három egyéni sportág, az úszás, dobóatlétika és torna sportág tehetségkomponenseit, sportágválasztási jellemzőit és kiválasztási módszereit. Szintén célnk volt, hogy a sportágak között olyan hasonlóságokat és eltéréseket fedezzünk fel, melyek esetleg más egyéni sportágakban is útmutatóként szolgálhatnak.

Módszerek

Vizsgálatunkban az úszás, dobóatlétika és a torna sportágak hazailag és nemzetközileg is elismert szakembereit szólaltattuk meg. A megkérdezett edzők (N=9) sikeres edzői múlttal rendelkeznek, többen vettek részt olimpián, mint szövetségi kapitány, vagy csapatvezető. Versenyzőik nemzetközi szinten hosszú évek óta eredményesen képviselik az országot, több korosztályos és felnőtt olimpiai és világszervezővel büszkélkedhetnek. Az aktív és sikeres edzői tevékenység mellett mindegyikük folyamatosan részt vesz a sportszakember képzés működésében és fejlesztésében.

Tanulmányuk módszertani alapját egyórás interjúk sorozata alkotta, mely során Seidman (2002) iránymutatásait követtük. Sportáganként három szakemberrel strukturált interjúk segítségével gyűjtöttünk információt arról, hogy mit gondolnak a sportági tehersegről, illetve milyen kiválasztási elméleteket és eljárásokat alkalmaznak munkájuk során. A kvalitatív kutatási metodikára jellemző interjúk elemzése során a kérdésekre adott válaszokat először jellemző jegyek szerinti kategóriákba gyűjtöttük, csoportosítottuk, majd kódoltuk őket. Az eredményeket táblázatos formában gyűjtöttük össze, ahol az egyes jellegzetességek jól megfigyelhetők.

Az interjúk során jelentkező adatterhelés veszélye nem érintette kutatásunkat, mert az interjúalanyokkal jó kapcsolatot ápol a felmérést végző csoport és a részeredményeket a folyamat során többször egyeztetjük velük. Az adatrögzítés diktafonra történt elkerülendő az adatvesztést, a pontatlan értelmezést.

Eredmények

Tehetség összetevők

A hat komplex kérdésből álló interjúsorozat eredményeit a hasonlóságok és a különbségek alapján táblázatba foglaltuk. A **1. táblázat** a tehetséges sportoló legfőbb tulajdonságait tartalmazza sportágankénti bontásban. Az eredményekből egyértelműen kiténik, hogy egy-egy sportág kiemelt szintű üzéséhez hasonló képességek is szükségesek, azonban a képességek megjelenése sportág-specifikusan eltér egymástól.

Az edzők (úszás, torna) megemlítették, hogy nem elég adott motoros képességgel rendelkezni azt, adekvát módon kell alkalmazni adott sportágaknál. A vizsgált sportágakra jellemző, hogy a megszokottól eltérő közegben, illetve eszközzel zajlanak (víz, dobószerszám, tornaszerszám) és eredményt ilyen tényezők mellett kell elérni. Nagy teljesítmények elérését azonban az optimális antropometriai feltételek nélkül nem lehet megvalósítani. A három egyéni sportág tehetség-elemzése folyamán a hasonlóságokat fedeztük fel a kondicionális képességek, koordinációs képességek, pszichikus tényezők, mentális-kognitív képesség, és szülői háttér tekintetében. Ugyanakkor természetesen eltérések is megfigyelhetők, a hajlékonyág, állóképesség, erő, gyorsaság, antropometriai jegyek szerepe tartoznak ide. Nézzük meg most ezeket részletesebben (**1. táblázat**)!

1. táblázat

A tehetség összetevőinek megjelenése a sportágakban

Hasonlóságok	Sportágak		
	Tulajdonságok	Úszás	Dobóatlétika
Különbségek	• Kondicionális képességek	- sportág-specifikus kondicionális képesség megjelenés	- sportág-specifikus kondicionális képesség megjelenés
	• Koordinációs képességek	- mozgásgyűgyesség a vízben (eltérő közegben való mozgás képessége)	- ügyesség a szerenel - test-szerrendszer koordináció
	• Emocionális, pszichikus tényezők	- fokozott pszichikus terhelés elviselése - versenyszorongás és stressz tűrés, - rajongás a mozgásért és elkötelezettsége a sportág iránt	- sablonzerű mozgás elviselése (monotónia tűrés) - fejlett előhívó, felidézé emlékezeti képesség
	• Mentális-kognitív képesség	- speciális gondolkodási képesség	- koncentráció és figyelem szerepe
	• Szülői háttér	- domináns a szülői támasz már a sportágválasztástól	- szülői háttér szerepe elsődlegesen a sportágválasztás után
	• Hajlékonyág	- alapvető fontosságú a tehetség számára	- nem jelenik meg domináns tulajdonságként
	• Állóképesség	- meghatározó jelentőségű	- megjelenése: „dobó állóképesség”
	• Erő	- önmagában nem jelentős, - relatív erőként jelenik meg	- jelentős tényező
	• Gyorsaság	- a rajtoknál van elsődlegesen szerepe	- a relatív erő számít elsősorban
	• Antropometriai jegyek	- fontos, sportágra jellemző legyen	- mozgólulat, mozgás gyorsaságnak van szerepe - alacsony, arányos testalkat

Kondicionális képességek

Az edzők a kondicionális képességek közül az erőt, gyorsaságot, állóképességet és ízületi hajlékonyságot említették, de szerepük az egyes sportágakban természetesen eltérő jellegű. Abban egyetértés mutatkozik, hogy sportág-specifikus kondicionális képesség mindhárom sportágban kiemelkedő jelentőségű. Úszásban az alapképességek közül az állóképességnek van kiemelt fontossága, dobóatlétikában az erőnek, tornában pedig leginkább a relatív erőnek.

Dobóatlétikában az állóképesség sportágra jellemző ágával találkozhatunk. Az edzők „dobó állóképesség”-nek nevezik azt a képességet, amikor a versenyzőnek egy verseny alkalmával többször kell kiemelkedőt dobni.

A gyorsaságnak, mint képességnek az úszásban aránylag alacsony szerepe van, jellemzően csak a rajtoknál jelentkezik. Dobóatlétikában a lendületszerzés meghatározott, gyorsuló ritmusú, itt a szerkidobás sebessége, azaz a gyorsaság is meghatározza a dobás távolságát. Tornában a mozdulat, mozgás gyorsaságnak van kiemelkedő szerepe.

Amíg a hajlékonyság, ízületi mozgékonyosság az úszásban és főleg a tornában meghatározó jelentőségű, addig dobóatlétikában ennek kisebb a jelentősége.

Koordinációs képességek

Mindhárom sportág edzői megemlítették a koordinációs képességek

hangsúlyos szerepét. Úszásban elsődlegesen az jelenik meg, hogy a megszokottól eltérő közegben kell végrehajtani a mozgást. A szárazföldön megszerzett képességeket nem lehet automatikusan a vízben hasznosítani, hanem a közeg tulajdonságainak megfelelően alkalmazni szükséges. Dobóatlétikában külön tényezőt jelent a szer és a test összehangolt mozgása, a szer felgyorsítása, illetve kidobása. A lendületszerzés során a sportoló és a szer mozgásszerkezete és a szer pályája harmonikus egységet mutat.

Az előzőekben elmondottakhoz képest azonban a tornában van leginkább szerepe a koordinációnak. Téri tájékozódás és a kinesztetikai érzékelés itt megjelenik dominánsan, ugyanakkor az egyensúlyozás képessége szintén fontos ebben a sportágban.

Emocionális, pszichikus képességek

A szakemberek szerint úszásban a monotonia tűrés és a verseny-stressz elviselése hat leginkább a végső teljesítményre. A pszichikus faktor kiegészül még, mindhárom egyéni sportágra jellemzően fokozott, napi szintű edzésterhelés elfogadásával és elviselésével, valamint a fájdalom leküzdő képességgel. A torna szakemberek ezt azzal a kiegészítéssel említették, hogy mosolygva senki nem lehet világban. Ebben a sportágban a fájdalomtűrő képességen túl a félelem leküzdésének képessége is mérvadó, ennek jelentősége elsősorban az új elemek tanulásánál jelentkezik. Dobóatlétiká-

ban az úszáshoz hasonlóan a sablonos mozgások többszöri végrehajtása miatt fontos a monotonia tűrés.

Egyéb emocionális pszichikus képességek is jelen vannak a felkészítés-felkészülés folyamatában. Az öröm, harag szabályzó képesség, a sportág iránti elkötelezettség, a testkulturális értékekkel való azonosulás minden sportágban megjelenik. A motiváció az edző személyének elfogadása, a közös cél elérése érdekében megfogalmazott elvekkel való azonosulás mind fontos szerepet kap a sportolók optimális fejlődésében.

Mentális-kognitív képességek

Az egyéni sportágak jellegétől függetlenül mindenhol szerepel a kognitív képesség szerepe. Az úszás aránylag monoton jellegének ellenére az edzők megemlítették a mentális képességek szerepét a tehetség tekintetében. Elsődlegesen a speciális gondolkodási képességet emelték ki, amely a távtól, úszásnemtől függő taktikai végrehajtást és a verseny során változó tényezőktől függő módosításokat összegzi.

Dobóatlétikában az előhívó, felidézéssel emlékezeti képességet emelték ki a sportszakemberek. Ez a végrehajtott dobás mozgásmintájának mentális elemzését, a hibák felismerését és korrigálását foglalja magába. A dobáshoz hasonlóan a torna sportág is igényli a mozgásminták folyamatos elemzését és hibák felismerését-kijavítását, ez a képesség azonban kiegészül még az értékelési és izolálási képességgel.

Sportágválasztás

Mindhárom sportág esetében erőteljes szülői szerep ismerhető fel a sportágválasztást illetően (2. táblázat). Értelemszerűen a folyamatban jelentős a szülők sportbéli tapasztalata, sportmúltja, de különösképp sportág-preferenciája és sportági elkötelezettsége. Az úszásban és a tornában a korai sportágválasztás miatt a szülőnek jelentős szerep jut az edzésfeltételek megteremtésében, a gyermekek edzésre vitelében. Dobóatlétikában ez a szerep nem jelentkezik ilyen súllyal, mivel a sportágot általában 12-14 éves korban választják a gyerekek. A szülők szerepe ebben a sportágban csak ezután jelentkezik. Mindhárom sportágra igaz, hogy a siker érdekében a szülőknak a versenyztetés kezdeti szakaszában aktívan kell közreműködni, segíteni gyermeküket.

A sportágválasztásban szülők mellett a kortársaknak is szerepe van. Itt megjelennek az iskolán belüli és kívüli kapcsolatok, viszonyok. A gyermekek sokszor szeretnék hasonlítani a másikkra, ezáltal sokszor azt a sportágot szeretnék megismerni, amelyet barátjuk, barátnőjük már választott.

A sportágválasztás általános céljai eltérnek egymástól. Az úszást és a tornát több szempont szerint lehet választani. A sportolás vágya, a szabadidő miatt is, de cél lehet konkrétan a versenyzés is. A dobóatlétikát-választókat kissé más szempontok is befolyásolhatják itt, de elsősorban a versenyzés miatt választják ezt a sportágot.

Kiválasztás folyamata

Általánosan elmondhatjuk, hogy minden sportágban fontos szempont a tehetséges gyermekek felismerése és adott sportághoz irányítása. Ezért is vizsgáltuk a kiválasztás folyamatának vizsgálatát (3. táblázat).

A felnőttkori eredmény eléréséig több „szűrőn” esik át a versenyző minden sportágban. A versenysportra történő kiválasztás folyamatában hasonlóságok mellett azonban természetesen különbségek is találhatók.

A hasonlóság alapja, hogy mindhárom sportágban egy többlépcsős folyamatról beszélhetünk. Úszásban három kiválasztási szűrőn esik át a versenyző, atlétikában két, tornában pedig több korosztályokra épített szakasza van a kiválasztásnak. Minden sportágra jellemző, hogy az általános alapképzés után van egy kiválasztási periódus. A kiválasztásban a mérhető és objektív mérőeszközök mellett az

„edző szeme”, megérzése mindig meghatározó tényezőnek számít.

Úszás tekintetében eltérés a többi sportágtól, hogy a mozgástanulás képessége, jelen esetben az úszástanulás, illetve annak gyorsasága nem feltételez felnőttkori eredményességet. Tehát aki gyorsan tanulja az úszásnevet, vagyis akit az úszástanulás alapján tehetségesnek nyilvánítanak, az nem feltétlen lesz sikeres versenyző felnőttkorában. Az úszás kiválasztási rendszerének iránya a másik két sportágtól eltérő, mivel negatív kiválasztás zajlik. Ez azt jelenti, hogy nem a legjobb képességgel rendelkező gyerekeket választják ki, hanem azokat, akik valamelyik az eredményességet alapvetően meghatározó képességükben hiányt szenvednek. Ebbe a kategóriába tartozó gyerekek a továbbiakban nem részesülnek versenyzés-központú képzésben.

Dobóatlétikában, a korban eltolt kiválasztási folyamat is hozzájárul ahhoz, hogy a szelektálásnál nem elsődleges szempont az egyéni maximális teljesítmény. A kezdeti időszakban sokkal inkább a mozgáskoordináció és az ügyesség szerepe dominál. A lendületserzés technikája, a dobószér felgyorsítása és kidobása tűnt a szakemberek nézőpontjából a legfőbb szempontnak.

A torna sportág értékelési rendszerében fontos szerepet kap az esztétikai megjelenés, illetve a gyakorlat esztétikus kivitelezése. A kiválasztásnál emiatt lényeges szerepet kap a sportág igényei és kritériumai szerinti esztétikus megjelenés, ami elsősorban testalkatra, harmonikus és hajlékony mozdulat-együttesre vonatkozik. Ahogy korábban említettük, a többi sportághoz hasonlóan itt is kiválasztási folyamatot figyelhetünk meg. Az úszáshoz hasonlóan a kisiskolás korban már elkezdődik a kiválasztás, 6-7 évesen már a tehetség első jelei megjelennek. Azonban ekkor még speciális képzésről nem beszélhetünk. Csak 8 éves kortól kezdődik el a speciális sportági képzés, mely aránya az adott edzésen belül növekvő tendenciát mutat.

Összegzés

Tanulmányunkkal az egyéni sportágak összetettségére és más sportágtól való eltéréseire szerettünk volna rávilágítani. A sportági szakemberekkel folytatott interjúk egyértelműen bizonyítják, hogy a mai versenysport erősen specializálódott. Tanulmányunk megerősíti Child (2004) eredményét, mely szerint a sportban nemcsak álta-

lános sportképességek jelennek meg igényként, hanem már az adott sportágnak megfelelő speciális képességgel kell rendelkeznie a sportolóknak. Ez a későbbiekre is kihat, ugyanis a speciális képességekhez speciális kiválasztás, illetve a későbbiekben speciális edzés módszerek-tervek tartoznak.

A sportágakra jellemző komplex képesség-együttessel rendelkező versenyzők a sporttehetségek. Harsányihoz (2000) hasonlóan a mi eredményeinkből is egyértelmű, hogy az élsportban az átlag feletti motoros képesség már nem elegendő, a pszichoszociális jellemzők legalább ekkora szerepet töltenek be a siker elérésében. Ezen túlmenően minden sportágra jellemző valamilyen specifikum is.

Látható tehát, hogy a tehetséges gyermekek közül is a sportági kritériumoknak megfelelő tehetségeket preferálják. Ennek függvényében zajlik a sportágra való kiválasztás is. Osztjuk Baker-Horton (2004), Côté (1999) és Nádori (1987) tapasztalatait az adott sport minél korábbi felismerése tekintetében, természetesen figyelembe véve az adott sport jellemzőit és kritériumait.

Egyértelműnek tűnik, hogy nem választható szét a sportágra való kiválasztás és a tehetség gondozás. Nem elég felismernünk a kiemelkedő képességű gyermekeket és a sportág felé csábítani, a tehetség gondozás lényegesen hosszabb és összetettebb feladat. A tehetség gondozás folyamatába a sportágak irányító szervei több szűrőt építenek be mind a hatékonyság és hatásosság érdekében.

A sporteredményre jelentősen hat a kiválasztás folyamata és időbeli megjelenése a sportági alapképzésben. Az általános megfogalmazás szerint a kiválasztás mechanizmusa a serdülőkor környékén elsősorban a sportágra való alkalmasságot jelenti. A felnőttkor közeledtével, illetve felnőttkorban a kiválasztás célja azonban megváltozik. Itt már elsődleges cél a versenysportra történő kiválasztás, valamint a sportoló kiválasztása a legjobbak közé.

A kiválasztás kezdeti szakaszában a sportághoz szükséges mozgásügyesség és az általános képességek megléte alapján történik. A versenysportnál már több képesség, képességegyüttes kiemelt szintű meglétére, illetve kiemelkedő sportág-specifikus képességekre is szükség van.

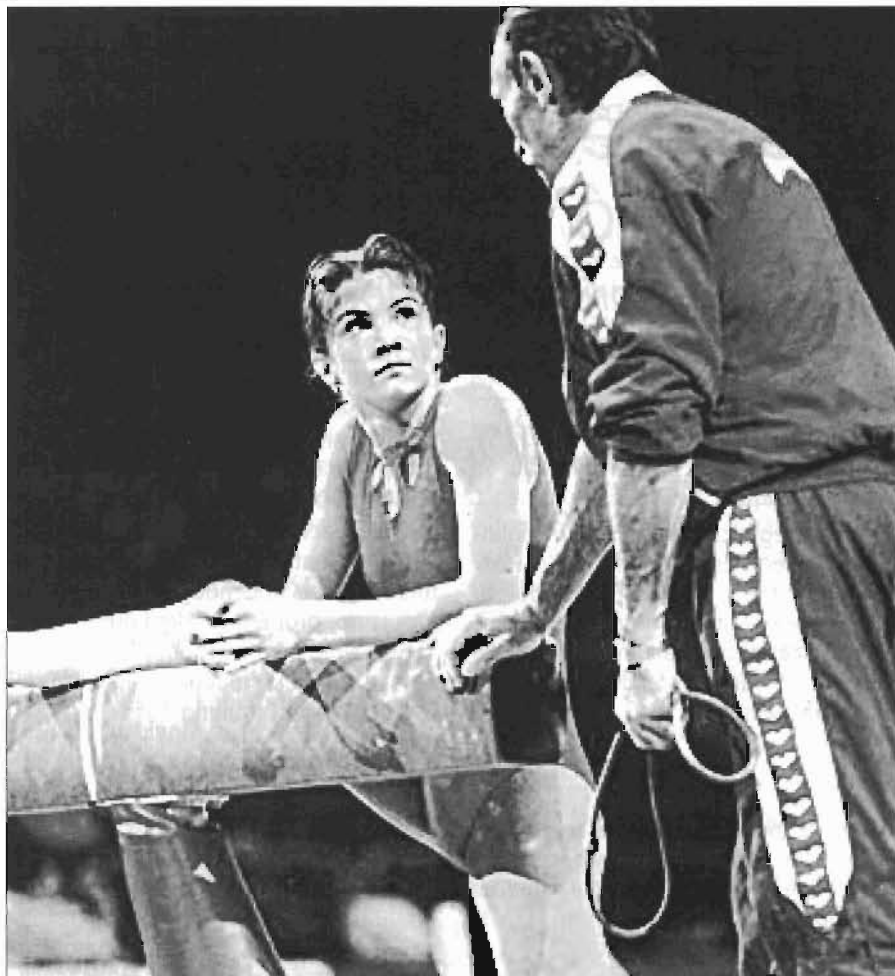
Eredmények azt mutatják, hogy minden sportág képviselője kritériumként említette a tehetség komponenseinek meglétét a siker elérésében, ugyanakkor a sportáguk kapcsán eltérő igényeket és feltételeket formáltak a

2. táblázat
A sportágválasztás alapelvei

Jellemzők	Úszás	Dobóatlétika	Torna
• Befolyásoló tényezők	- kortársak, szülői befolyás	- kortársak, egyéni ambíció	- kortársak, szülői befolyás
• Korosztály	- iskoláskor előtt (5-6 évesen)	- általános iskola felső tagozatán (12-14 évesen)	- iskoláskor előtt (3-4 évesen)
• Általános célja	- mozgástanulás - sportolás, versenyzés - szabadidő hasznos eltöltése	- sportolás, versenyzés	- mozgáskultúra fejlesztése - sportolás, versenyzés - szabadidő hasznos eltöltése

3. táblázat
A kiválasztás alapelvei

	Jellemzők	Sportágak		
		Úszás	Dobóatlétika	Torna
Hasonlóságok	• Folyamata	- többszintű kiválasztás, 3 lépcsős: <ul style="list-style-type: none"> • mozgástanulás után • technikai elemek után • versenyrendszerben 	- többlépcsős <ul style="list-style-type: none"> • alapképzés után • technikai elsajátítása után 	- korosztályra lebontott, tudásszint alapján
Különbségek	• Irányultsága	- negatív kiválasztás	- a pozitív irányú	- pozitív irányú
	• Kora	- a kiválasztási szintek után (9-10 évesen)	- időben elnyújtott, az alapképzés után (13-14 évesen)	- korai gyermekkorban (8-9 évesen)
	• Meghatározó tényezők	- állóképesség - technikai képzettség	- nem a maximális teljesítmény alapján történik	- esztétikai jegyek alapján - motoros tulajdonság (koordináció, kinezetika)
	• Specifikumok	- motiváltság - adekvát adottságok - monotoniatűrés	- nincs nemek közti különbség - a szer felgyorsításának képessége - kidobás magassága	- kinezetikus érzékelés - esztétikai igény

tehetség pontos meghatározásánál és megfogalmazásánál. Megállapíthatjuk, hogy a szakemberek sportágtól függően specifikusan határozták meg a tehetség kritériumait, viszont a sportágon belüli meghatározások korreláltak egymással.

Egységes a szakemberek véleménye abban is, hogy a szülői segítség és pozitív családi hozzáállás nélkül a gyermek számára szinte lehetetlen kimagasló eredményt elérni. Főleg gyermek és serdülőkorban pótolhatatlan a szülő gondoskodó szerepe és aktív közreműködése.

A sportági hasonlóságok és különbségek értékelése után úgy véljük érdemes további sportágakat is bevonni az összehasonlításba. Így átfogóbb képet kaphatunk az egyéni sportágak struktúrájáról, kiválasztási és tehetség-gondozási módszereiről, mely után talán általánosabb érvényű következtetéseket vonhatunk le.

Jelen tanulmány vizsgálati eredményeit ajánljuk mindazoknak, akik érdeklődnek a tehetség iránt. A témakörében sok minden evidensnek tűnt, azonban empirikus kutatások ezeket nem mindig bizonyították. Kutatásunk a tehetség, sportágválasztás és kiválasztás kérdéskörének egy szűk részét vizsgálta három sportág esetében és

bátran állíthatjuk, hogy a gyakorlati tapasztalatokat néhol megerősítette, néhol viszont egészen más megvilágításba helyezte. Epp ezért mindenképpen érdemes a tehetség kérdéskörét tovább vizsgálni, hiszen számos kérdés még mindig vizsgálatlan.

Szakirodalom

Baumgartner Eszter, Bognár József, Géczy Gábor (2005): A tehetség fogalmának értelmezése: testnevelés szakos hallgatók álláspontja. *IV. Országos Sporttudományi Kongresszus Tanulmánykötet II.* 35-38.

Baker, J., Horton, S. (2004): A review of primary and secondary influences on sport expertise. *High ability studies*, 15, 2, 211-228.

Bicsérdy Gabriella, Baumgartner Eszter, Bognár József (2004): Talent selection and care in track and field in Hungary: Viewpoint of physical education teachers and coaches. ICSSPE-CI-EPSS, 2004 Preolympic Congress, August 6-11. Thessaloniki, Greece (75-76).

Czeizel Endre (2004): *Sors és Tehetség.* Urbis Könyvkiadó. Budapest

Child, D. (2004): *The gifted and talented. Psychology and the teacher.* Vol.:7. Continuum London.

Côté, J. (1999): The influence of the family in the development of talent in sport. *The Sport Psychologist*, 13, 395-417.

Géczy Gábor, Révész László, Bognár József, Vincze Géza, Benczenleitner Ottó (2005): Talent and talent development in sports: The issue of five sports. *Kalokagathia* 3. 113-124.

Gál László (2003): A sport iránti érdeklődés és a sportágválasztás indítékai szombathelyi tanulók körében. *IV. Országos Sporttudományi Kongresszus Tanulmánykötet II.* 110-116.

Gardner, H. (1983): *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences.* A subsidiary of Perseus Book. New York

Gardner, H. (1991): *The unschooled mind.* Fontana Press. London.

Harsányi László (2000): *Edzéstudomány.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest.

Harsányi László, Sebő Attila. (1989): Módszer a kiválasztás és válogatás értékelésére. *Atlétika* 5. 3-7.

Herskovits Mária (2005): Mit kezdünk a tehetséggel? *Iskolakultúra*, 4. 25-36.

Mönks, F.J., Boxel, H.W. (2000): A Renzulli-modell kiterjesztése és alkalmazása serdülőkorban. In: Balogh L., Herskovics M., Tóth L. (szerk.) A tehetségfejlesztés pszichológiája. Kosuth Egyetemi Kiadó, 67-82. Debrecen.

Mönks, F.J., Knoers, A.M.P. (1997): *Ontwikkelingspsychologie.* 7th ed. Assen, Van Gorcum

Nádori László (1987): *Az utánpótlás nevelés időszerei kérdései.* In: Kiválasztás és utánpótlásedzés Nemzetközi Sporttudományos Konferencia. Pécs. 12-22.

Renzulli, J. (1977): *The Enrichment Triad Modell: A guide for developing defensible program for gifted and talented.* Creative Learning Press, Wehlers field.

Renzulli, J., Smith, L.H. (1981): *The compactor.* Creative Learning Press, Wehlers field.

Révész László, Géczy Gábor, Vincze Géza (2005): *Sportszakemberek az utánpótlás korúak tehetségéről, az alkalmazott pedagógiai módszerekről és a kommunikációról.* Debrecen, Tavasz Szél Konferencia Tanulmánykötet. 332-336.

Rókusfalvy Pál. (1981): *Sportpszichológia.* Sport. Budapest.

Seidman, I. (2002): *Az interjú mint kvalitatív kutatási módszer.* Műszaki Könyvkiadó. Budapest.

Spearman, C. (1972): *The abilities of man.* MacMillan, New York.

Budapesti általános iskolás tanulók sportolási szokásai és a függőséget kiváltó szerekhez való viszonyulásuk*

Sporting habits of Budapest primary school students and their relation to drugs causing dependency

Kreis Anna, Keresztesi Katalin

Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar, Neveléstudományi és Sporttudományi Doktori Iskola, Budapest

Absztrakt

Kutatásunk célja, hogy választ kapjunk arra a kérdésre, hogy a budapesti általános iskolás tanulók milyen szintű ismeretanyaggal rendelkeznek a függőséget kiváltó szerek káros hatásairól.

Kérdéseink:

- Mennyire vannak tisztában a mai fiatalok a dohányzás, az alkoholfogyasztás és a kábítószer-fogyasztás káros hatásaival?

- Mennyi ismerettel rendelkeznek az AIDS-ről?

- A gyerekek véleménye a sportolás fontosságáról, valamint testi aktivitásuk kapcsolatban van-e az egészségi állapotukkal?

- A szülők iskolai végzettsége, illetve dohányzási szokása összefüggést mutat-e a diákok körében a dohányzás és az alkoholfogyasztás kipróbálásának gyakoriságával?

Módszer: A vizsgálatba önként jelentkező 7. és 8. osztályos budapesti gyermekek vettek részt. A minta számát négy általános iskola tanulói adták (n=243). A felmérés egy önkitöltős kérdőív alapján, 47 kérdést tettünk fel, melyek többsége zárt kérdés volt. Vizsgálni kívántuk a pszichoszomatikus állapotukat saját véleményük alapján, dohányzási-, alkoholfogyasztási szokásaikat és ismereteiket a függőséget kiváltó szerek káros hatásairól. A vizsgált változók kapcsolatát Mann-Whitney U-próbával, illetve Spearman-féle rangkorrelációval vizsgáltuk, 5%-os szignifikancia szint mellett.

Vizsgálati eredményeink rámutatnak arra a tényre, hogy az általános iskolás tanulók ismeretanyaga a függőséget kiváltó szerek káros hatásairól nem elégséges, ha figyelembe vesszük, hogy felmérésünket egy részét olyan iskolákban is elvégeztük, melyben tanulnak a diákok egészségtant. Ennek okát elsősorban abban látjuk, hogy

nincsen megfelelő óraszámban foglalkozva az egészségtannal, illetve úgy gondoljuk, hogy nem teljesen kidolgozott az egészségtan tantárgy tanterve.

Kulcsszavak: pszichoszomatikus változók, dohányzás, alkoholfogyasztás, AIDS, testedzés

Abstract

Aim of the research was to receive answer for the question: what is the knowledge of primary school children in Budapest about the harmful effects of drugs, causing dependency,

Questions:

- Are they aware of the harmful effects of smoking, drinking and using drugs?

- How much knowledge do they have about AIDS?

- What is their opinion about the importance of sport, and is their physical activity in relation to their health status?

- Is there a relation between the level of education and the smoking habits of the parents and the frequency of trying smoking and drinking among the children?

Methods: Voluntary children studying in Class 7 and 8 of Budapest primary schools participated in the research. The sample (n=243) were from pupils of 4 primary schools. The survey was based on filling in a self-filling questionnaire of 47 items, the most of which being closed questions. The questions investigated their psychosomatic status, based on their own opinion, their smoking and drinking habits and their knowledge about the harmful effects of drugs causing dependency. The relations of the tested variables were investigated with the Mann-Whitney U-test and the Spearman rank correlation, beside a 5 % significance level.

The results hinted to the fact that knowledge of primary school children

about the harmful effects of drugs causing dependency is not sufficient, if it is taken into consideration that health studies form part of curriculum in one part of those schools. The reason for that could be that the number of lessons for this subject is not enough, or its curriculum is not properly worked out.

Key-words: psychosomatic variables, smoking habits, alcohol consumption, AIDS, physical training

Bevezetés

A magyar lakosság egészségi állapota nemzetközi összehasonlításban rendkívül kedvezőtlen, és jelentősen elmarad attól, amit társadalmi-gazdasági fejlettségünk általános szintje lehetővé tene. Egyes megbetegedések, halálokok tekintetében hazánk vezető helyet foglal el a nemzetközi statisztikákban. A magyar lakosság kirívóan rossz egészségi állapota számos történelmi, társadalmi, gazdasági, kulturális ok bonyolult eredője, de közvetlenül és meghatározó módon a lakosság életmódjával függ össze. A felnőtt lakosság napi átlagban alig tölt többet tíz percnél szabadidős testmozgással és tíz felnőttből hat, sem hét közben, sem hétvégén nem mozog. A felnőtt férfiak 41%, a nők 26%-a dohányzik több-kevesebb rendszerességgel, főként a fiatal nők között a dohányzók aránya gyorsan emelkedik. Csupán a dohányzással összefüggően évente 28 ezer ember hal meg az országban. Magas az alkoholisták száma és terjed a kábítószer-fogyasztás. A népesség jelentős részénél hiányzik a mindennapi élet problémáival való megbirkózás képessége, széleskörűen elterjedtek a lelki egészség zavarai. Az életmód, egészség szempontjából kedvező irányú befolyásolása nehéz és rendkívül összetett feladat. Az Egészségügyi Világszervezet szerint ahhoz, hogy az egészség valóban választható és választott érték legyen, az egész társadalmat meg kell

*Az V. Országos Sporttudományi Kongresszus poszter szekciójának díjnyertes tanulmánya

tanítani arra, hogy mi az egészség. A fiataloknak érezniük kell, hogy felelőséggel tartoznak önmagukért, társaikért, mindenkiért, fel kell tudni ismeriük a kórosat és károsat azért, hogy elutasíthassák. Szükség van az egészséges életmód propagálása a pedagógiai nevelőmunkában, hiszen az emberek egészségmagatartása meghatározza egy ország kulturáltságát, és nagyban befolyásolja egészség szintjét is.

Jelen munka célja, bemutatni azt, hogy a budapesti általános iskolás tanulók milyen sportolási szokásokkal, valamint milyen szintű ismeretanyaggal rendelkeznek a függőséget kiváltó szerek káros hatásairól és az AIDS-ről.

Kérdéseink:

- Mennyire vannak tisztában a mai fiatalok a dohányzás, az alkoholfogyasztás és a kábítószer-fogyasztás káros hatásaival?

- Mennyi ismerettel rendelkeznek az AIDS-ről?

- A szülők iskolai végzettsége, illetve dohányzási szokása összefüggést mutat-e a diákok körében a dohányzás és az alkoholfogyasztás kipróbálásának gyakoriságával?

- Milyen a gyerekek véleménye a sportolás fontosságáról, valamint testi

aktivitásuk kapcsolatban van-e az egészségi állapotukkal?

Vizsgált személyek és módszerek

A Helsinki Nyilatkozat humán, non-invazív vizsgálatokra vonatkozó érvényes paragrafusai értelmében a vizsgálatban önként jelentkező 7. és 8. osztályos budapesti gyermekek vettek részt. A minta számát négy általános iskola tanulói adták ($n=224$). A felmérés egy önkítöltős kérdőíven alapult, 47 kérdést tettünk fel, melyek többsége zárt kérdés volt. Vizsgálni kívántuk a pszichoszomatikus állapotukat saját véleményük alapján, dohányzási-, alkoholfogyasztási szokásaikat és ismereteiket a függőséget kiváltó szerek káros hatásairól, valamint ismeretanyagukat az AIDS-ről. A vizsgált változók kapcsolatait Mann-Whitney U-próbával, illetve Spearman-féle rangkorrelációval vizsgáltuk, 5%-os szignifikancia szint mellett.

Eredmények

a. Pszichoszomatikus tünetek

A magyar fiataloknál az akut megbetegedéseken kívül ritkán fordulnak elő olyan betegségek, amelyek negatív módon befolyásolják életvitelüket,

korlátoznak őket napi tevékenységük ellátásában. Ebben az életkorban alakulnak ki azok a magatartás és viselkedésmódozások, melyek a későbbi krónikus megbetegedések szempontjából kockázatot jelenthetnek. A családi, szociális, iskolai problémákkal való megküzdés, a társadalmi beilleszkedés, a felnőtté válás nehézségei nagy stressz-terhelést jelentenek. A feszültségek oldása, levezetése vagy hárítása gyakran önkárosító módon valósul meg. A dohányzás, a túlzott mértékű alkoholfogyasztás vagy a kábítószerhasználat stressz-oldó hatással bírhat az adott helyzetben, de nem jelenti a probléma megoldását. A megoldatlan problémák, a feldolgozatlan élethelyzetek gyakran olyan pszichoszomatikus tünetek kialakulásához vezet, mint például a fejfájás vagy az alvászavar. Ezekkel a tünetekkel az emberek legnagyobb többsége nem fordul orvoshoz, mivel csak kis mértékben vagy rövid ideig befolyásolják a mindennapi tevékenységüket. A tartósan fennálló pszichoszomatikus problémák már ebben az életkorban is befolyásolhatják az egészségi állapot alakulását. A tünetek gyakorisága és súlyossága a későbbi egészségi problémák prediktora lehet.

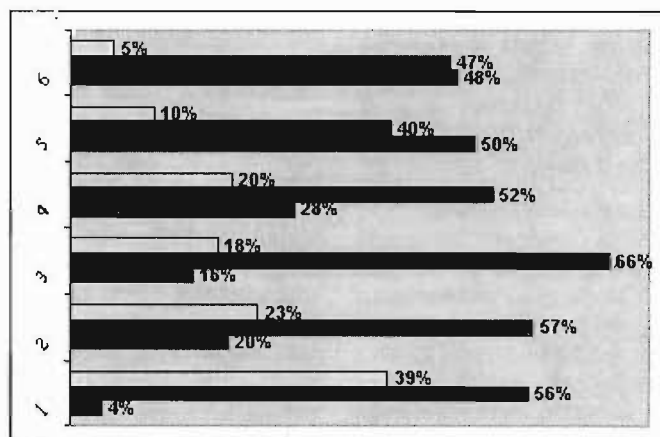
Különböző vizsgálatok azt mutatják, hogy a pszichés és pszichoszomatikus megbetegedések gyakorisága a fiataloknál emelkedő tendenciát mutat. A gyengeséget, fáradtságot a felnőtt populációban gyakran észlelik depresszióval, szorongással, illetve valamilyen más pszichoszomatikus zavarral együtt. (Susánszky- Szántó, 2002). 1. táblázat

Láthatjuk az első táblázatból, hogy az egészségi állapotuk jellemzése legerősebb összefüggést ($r = 0,34$) mutatja azzal, hogy milyen időközönként érzik magukat betegnek, milyen a közérzetük. A fejfájás összefüggést mutat a kedvetlenséggel és az idegességgel, ami hosszú távon a rossz közérzet alapja lehet. 1. ábra

A vizsgálatban résztvevők az egyes tüneteket (1= idegesség, 2= fejfájás, 3= kedvetlenség, 4= tenyérizzadás, 5= alvási nehézségek, 6= hányinger) jelentkezésük gyakorisága szerint minősítették. A zárt kérdésekben a soha, ritkán és gyakran válaszok közül egyet jelölhettek meg a tanulók. A tünetek közül a fiatalok az idegességet, a fejfájást, a tenyérizzadást említették a leggyakrabban, melyek százalékos eloszlását az első ábrán figyelhetjük meg. Legnagyobb százalékban az idegesség (39%) fordult elő, amely megdöbbentő már ebben a korban is. Lát-

1. táblázat A pszichoszomatikus változók összefüggés-vizsgálata Spearman-féle rangkorrelációval ($P < 0,05$)

n=224	boldog	eg áll	beteg	ideges	fejfájás	kedvetlen	tenyérizzad	alvászva
boldogság	1	0,32	0,15	-0,27	-0,22	-0,35	-0,09	-0,16
eg állapot		1	0,34	-0,24	-0,2	-0,26	-0,23	-0,23
betegség			1	-0,08	-0,13	-0,05	-0,17	-0,05
ideges				1	0,32	0,36	0,09	0,17
fejfájás					1	0,22	0,03	0,12
kedvetlen						1	0,25	0,19
tenyérizzad							1	0,13
alvászavar								1
hányinger								

■ = soha ■ = ritkán □ = gyakran

hatjuk, hogy a feszes iskolai rendtől, a követelmények magas szintjétől, tanulóink milyen stressz-helyzetbe kerülnek, és saját bevallásuk szerint is pszichoszomatikus tüneteket okoz. Ezt követi a fejfájás gyakorisága (23%), mely szintén a túlterhelésre vezethető vissza. Majdnem ezzel egyenértékű a tenyérizzadás előfordulása, mely szintén a stresszes beállítódásukat mutatja.

b. A függőséget kiváltó szerek ismeretanyaga

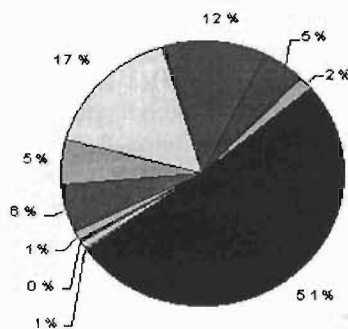
A megfelelő egészségi állapot fenntartása nagymértékben tudatos törekvés és erőfeszítés eredménye, hiszen a személy nem pusztán passzív elszívődője azoknak a körülményeknek, amelyek közt jól vagy rosszul érzi magát, hanem kisebb mértékben megteremtője is. Az egyén felelősségét és egyben lehetőségeit mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a leggyakoribb halálhoz vezető betegségek, például szív- és érrendszeri betegségek kockázatát tudatosabb egészségmagatartással, azaz a dohányzás, az alkoholfogyasztás visszafogásával, megfelelő étrend követésével és rendszeres testmozgással jelentősen csökkenteni lehetne (Gariballa SE., 2000), (Wannamethee SG, Shaper AG, Alberti KG., 2000), (Ketola E, Sipila R, Makela M. 2000).

Az OLEF (Országos Lakossági Egészség Felmérés) 2000 kutatási jelentése szerint a 18 év feletti magyar férfiak 40,7%-a, a nők 26,3%-a dohányzik rendszeresen vagy alkalmasszerűen. Az egy lakosra eső cigarettafogyasztás éves szinten 1999-ben 2400 szál/fő volt, míg az Európai Unió országaiban átlagosan 1600 szál/fő. A KSH 2002 elején közzétett adatai szerint Magyarországon ma évente 28 ezer ember halála írható egyedül a dohányzás rovására. Ez körülbelül kétszer több mint ahányan alkoholizmus, kábítószer-fogyasztás, baleset, erőszakos halál, öngyilkosság és AIDS miatt összesen meghalnak. A magyar férfiak tüdőrák-halandsága a világon a legmagasabb. A gyerekek egyre fiatalabb korban szívják el első cigarettájukat, és átlagosan 17,9 éves korban válnak rendszeres dohányossá (Magyar Gallup Intézet).

2. táblázat A szülők iskolai végzettségének és dohányzási szokásainak összefüggés-vizsgálata a diákok dohányzás és alkoholfogyasztásának kipróbálása között Spearman-féle rangkorrelációval (n=224)

n=224	szülő dohány	doh kiprob	alk fogy	anyu vegz	apu vegz
szülő dohány	1	0,12	0,01	0,11	0,04
doh kiprob		1	0,27	0,01	0,03
alk fogy			1	0,06	0
anyu vegz				1	0,57
apu vegz					1

2. ábra A dohányzás kipróbálási éveinek százalékos eloszlása (n=224)

51%= nem próbálta ki, 1%= 6 évesen, 0%= 8 évesen, 1%= 9 évesen, 6%= 10 évesen, 5%= 11 évesen, 17%= 12 évesen, 12%= 13 évesen, 5%= 14 évesen, 2%= 15 évesen

Világszerte felismert tény, hogy a dohányzás súlyos egészségproblémákat okoz: becslések szerint jelenleg minden 10. felnőtt ember haláláért felelős (Curbing the Epidemic, 1999).

1995-ben Közép- és Kelet-Európában összesen 700 ezren veszítették életüket a dohányzás miatt (Programme on Substance Abuse, 1995).

A hosszú ideig dohányzók felének a dohányzás okozza a halálát, nagy részük 20-25 évet veszít a születéskor várható élettartamából.

A dohányzás meghatározó szerepet játszik a szívbetegségek, az agyi érbetegségek, a légcső- és tüdőrák kialakulásában. További súlyos gondokat okoz a terhesség alatti dohányzás, amely jelentősen csökkentheti a születendő gyermek esélyeit az egészséges életre.

A gyerekek és szüleik dohányzási magatartásának összefüggése direktnek látszik, leggyakrabban azok a gyermekek dohányoznak, akiknek mindkét szülője dohányos, azonban je-

len vizsgálatunkban nincs összefüggés a szülők dohányzási szokásai és a gyermekek dohányzásának kipróbálása között, melyet a 2. táblázat ezt jól mutatja. A dohányzási szokások kialakulásában a szülők, a felnőtt generáció modell szerepe nem tekinthető jelentéktelennek, mégis a kortárs divat, az egymás közötti presztízs motiváló hatása a döntő.

A fiatal önként, saját elhatározásából, de a környezet, a társaság befolyása alatt nyúl a cigarettáért. A más drogokhoz való kapcsolódást figyelembe véve, a nikotin élvezete az első lépés a drogok iránti fogékonyság útján. 2. ábra

A 2. ábrán láthatjuk, hogy 51%-a a fiataloknak, még ki sem próbálta a dohányzást, ez az eredmény nem meglepő, hiszen általános iskolásokról van szó. 17%-uk 12 évesen, 12%-uk pedig 13 évesen próbálta ki a dohányzást. Súlyos problémának tűnik, hogy a dohányzó magatartásforma kipróbálása túlságosan korán következik be.

A mértékletes alkoholfogyasztás széles körben elterjedt gyakorlat, melynek bizonyos szempontból jótékony hatása lehet az egészségre: a szívkoszorúér-betegségek kialakulásának kockázatát csökkentő tényező (KSH, 1996), (TÁRKI, 1998), (Fact Intézet, 1999).

Az alkohol a droghierarchia egy magasabb szintjét jelenti. Egy dologban hasonlít a dohányzásra, mégpedig ab-

3. táblázat A függőséget kiváltó szerek ismeretanyag elsajátításának eredménye (n=224)

n= 224	Tudta a választ
Milyen tevékenységek tartoznak a káros szenvedélyek közé?	17%
Alkoholizmus és a részegség ugyanazt jelenti?	34%
Miért káros a nemdohányzók számára a dohányfüst?	23%
Miért veszélyes a kábítószer kipróbálni?	17%
Milyen hatással van a kábítószer a szervezetre?	2%
Milyen következménye van a túlzott alkoholfogyasztásnak?	7%

ban, hogy a társadalom ugyanolyan toleráns az alkoholfogyasztással kapcsolatban, mint a dohányzás esetében.

Az alkoholfogyasztás az esetek kétharmadában a szülők társaságában történik. Természetesen ezen esetek döntő többségét a szilveszteri és egyéb „ünnepi” fogyasztások teszik ki (Vingender, 1995). A gyermekkori alkoholfogyasztás mértéke egyre elterjedtebb. Pedagógusok és egészségügyi szakemberek már régen felhívták a figyelmet a gyermekkori alkoholfogyasztás terjedésére (Pataki, 1996). Jelen vizsgálatunkban a megkérdezettek 76,34%-a válaszolt igennel arra a kérdésre, hogy fogyasztott-e már alkohol tartalmú italt, és mikor arra kellett választ adni, ha fogyasztott már, akkor miket; szinte kivétel nélkül megjelölték a bort és a sört. **3. táblázat**

A drogfogyasztó magatartás, különböző stádiumokon keresztül zajlik, melynek első lépcsőfoka a dohányzás, majd alkoholfogyasztással folytatódik, és kábítószer-fogyasztással zárul. Azok a fiatalok, akik már kipróbálták a dohányzást, illetve fogyasztottak már alkoholt, nagy valószínűséggel a kábítószerrel is ki fogják próbálni. Mikor a fiatalokat a függőséget kiváltó szerek káros hatásairól kérdeztük, 3 válaszlehetőség közül az igazat kellett megjelölniük. A 3. táblázatban csak a helyes válaszok százalékos eloszlását tüntettük fel.

c. Az AIDS-ről való ismeretanyag

A kérdőív feldolgozásából kiderült, hogy az AIDS rövidítésével, jelentés-tartalmával sincsenek tisztában fiataljaink, míg annak terjedési módját a legtöbben ismerték. Megdöbbentő eredményt hozott a jázberényi ÁNTSZ kutatása, amely a középiskolás diákok, és tanáraik AIDS-ről való ismereteit mérte fel. A tanárok és a diákok jelentős része a legalapvetőbb ismeretekkel sincs tisztában a betegséget illetően.

A diákoknak több, mint a negyede hiszi, hogy a rendszeres mosakodás, a higiénias szabályok betartása meggátolja az AIDS terjedését. Amely még szomorúbb, hogy a szülők 16%, illetve a tanárok 12% sincs ezzel másképp. A pedagógusok ötödének, a diákok csaknem felének meggyőződése, hogy az AIDS cseppfertőzéssel is terjed, és akár strandon, szennyezett víztől is elkapható.

A megdöbbentő adatokat Tóth Judit, az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium szóvivője kommentálta. A szóvivő elmondta, hogy bár a jázberényi felmérés nem reprezentatív, valószínűleg jellemzi az országos helyzetet. Ugyanezen felmérés 15 éve sokkal jobb képet mutatott a magyar középiskolásokról, mint a 2003-ban készített. Ez nem azt jelenti, hogy 15

éve jobb lett volna a felvilágosítás, sokkal inkább azt, hogy a téma volt hangsúlyosabb, mint ma.

Magyarországon jelenleg 1100-an élnek HIV-fertőzéssel, a kezelt AIDS-betegek száma 300 fő. A fertőzöttek háromnegyede homoszexuális. Az egészségügyi tárca szerint ezért is fontos, hogy a felvilágosítás ne csupán az AIDS-re terjedjen ki, hanem komplex ismereteket adjanak át a diákoknak a nemi betegségekről, és a szexuális kultúráról (www.axel.hu).

Az elmúlt néhány évben megnőtt az AIDS betegek száma, ezért kell a felvilágosításnak kitérnie a nem kívánt terhességre és az AIDS-en kívül egyéb nemi betegségekre, mert a diákok úgy fogják fel az üggyet: "engem ez úgysem érint, én nem vagyok homoszexuális".

d. A fiatalok sportolási szokásai

A fiatalok szabadidős tevékenységeinek alakulása, a sportolás, a tanulás esetleg a számítógépezés – úgy tűnik – valamilyen módon akadályt gördíthet a függőséget kiváltó szerek kipróbálásának az útjába. A szórakozással, bulizással eltöltött több idő előgítheti a kábítószerrel való elkezdetését. Az a diák, aki jól és hatékonyan szervezi meg idejét, konstruktívan tölti el a szabadidejét, kevésbé érezheti szükségét a kábítószer kipróbálásának, mint a többször szórakozó fiatalok.

A vizsgálatban részt vevő tanulók 41%-nak heti kettő, 31%-nak heti négy, míg 28%-nak heti öt testnevelés órája van. Véleményük a sportolás fontosságáról kielégítő, és nem meglepő, hiszen az egyik iskola kimondottan sportiskola, ahol a gyerekek életében a rendszeres testmozgás napi tevékenységnek számít. A 224 tanulóból csupán egyetlen diák mondta azt, hogy számára egyáltalán nem fontos a sportolás, 1%-uknak nem fontos, ezzel ellentétben, 43%-uknak fontos, 44%-nak pedig nagyon fontos a testi aktivitás.

Összefoglalás

Vizsgálati eredményeink rámutatnak arra a tényre, hogy az általános iskolás tanulók ismeretanyaga a függőséget kiváltó szerekről és az AIDS-ről több szempontból sem megfelelő. Ennek okát elsősorban abban látjuk, hogy nincsenek megfelelő ismereteik a dohányzás, az alkohol és a kábítószer negatív hatásairól és az AIDS-el kapcsolatos ismereteik sem megfelelőek.

Ezen a helyzeten csak úgy lehet változtatni, ha az iskolákban megfelelő körültekintéssel oktatnák az egészségtan tantárgyat, és így a tanulók sokkal több objektív ismerethez jutnának ezen a területen. Amennyiben nem önálló

tantárgy kereteiben oktatják, hanem integráltnak, több tantárgyba beépítve zajlik az oktatása, akkor is ajánlhatjuk felméréseink eredményeink alapján, hogy sokkal nagyobb óraszámokban kell az ismereteket nyújtani a tanulóknak. Nem lehetünk elégedettek a kapott eredményekkel, melyek egyértelműen mutatják, hogy ezen a helyzeten változtatni kell, az oktatást hatékonyabbá kell tenni. Szükség lenne egy olyan tantárgy oktatására, melyben hangsúlyosan foglalkoznának a drogártalmak problémáival, megelőzésével, az egészségneveléssel.

Irodalom

1. Curbing the Epidemic (1999): Governments and the Economics of Tobacco Control. World Bank Publication, Washington, D. C.: Worldbank
2. Fact Intézet (1999): Dohányzás és alkoholfogyasztás, Pécs
3. Gariballa, Salah (2000): Nutritional factors in stroke, British Journal of Nutrition, 1. 5-17.
4. Ketola, Eeva- Sipila, Raija- Makela Marjuka (2000): Effectiveness of individual lifestyle interventions in reducing cardiovascular disease and risk factors. Annals of Medicine, 4.39-51.
5. Király Dávid (2004): Szappannal az AIDS ellen, <http://axel.hu/cikk/axel.hu/33418>
6. Központi Statisztikai Hivatal (1996): Egészségi Állapotfelvétel. Budapest: KSH
7. Magyar Gallup Intézet (2001): Gyorsjelentés az országos lakossági egészségfelmérésről, <http://www.gallup.hu/olef/tart.htm>
8. Országgyűlési határozat (2003): Az egészség évtizedének Johann Béla Nemzeti Programja, Egészséges életmód programja, az emberi egészség kockázati tényezőinek csökkentése -Dohányzás visszaszorítása; Az alkohol és drogmegelőzés, 24- 31
9. Patai Klára (1996): Szennedélyeink, Zsiráf Kiadó, Budapest
10. Programme on Substance Abuse (1995): Strengthening Tobacco Control in Central & Eastern Europe: Proceedings of a Training Seminar. Warsaw, 20-25.
11. Susánszky Éva- Szántó Zsuzsa (2002): Ifjúság 2000 Tanulmányok I., Szerkesztette: Szabó Andrea, Bauer Béla, Laki László, Nemzeti Ifjúságkutató Intézet, Budapest, Az egészségi állapot szempontjából veszélyeztetett fiatalok demográfiai és társadalmi jellemzői, p154- 165
12. TARKI (1998): Empirikus felmérés a népesség egészségi állapotának meghatározottságáról. Zárójelentés, Budapest
13. Vingender István (1995): Drogmegelőzés az iskolában, Szerkesztette: Sipos Kornél, Magyar Testnevelési Egyetem Továbbképző Központ, Budapest, Elvezeti szerek fogyasztása 10-15 éves korban, p182- 207
14. Wannamethee, S. Goya- Shaper, A. Gerald- Alberti, K. George (2000): Physical Activity, metabolic factors, and the incidence of coronary heart disease and type 2 diabetes. Archives of Internal Medicine, 14. 8-16.

Táplálék-kiegészítők használata az élsportban és a szabadidős sportokban*

Application of nutrition supplements in elite and recreational sports

Ránky Márta, Miltényi Márta

Semmelweis Egyetem, Testnevelési és Sporttudományi Kar, Budapest

Bevezetés

A sportolók körében óriási az igény a vélt vagy valós teljesítmény fokozó eljárások igénybevételére.

A sport teljesítmény fokozás ideális útja, az edzés hatások olyan növelése, mely az egészségvédelemnek, és a doping szabályoknak egyaránt megfelel.

A megengedett utakat választók közül kiemelkedően magas a táplálék-kiegészítőket (étrend-kiegészítőket) rendszeresen használók száma.

E jelenség tanulmányozására, különböző szempontok szerinti elemzésére további adatokat szeretünk volna nyerni. Ezért felméréseket végeztünk 2004 – 2005 évben élsportolók és a szabadidős sportolók körében a táplálék-kiegészítők (mint a legális teljesítmény fokozás egyik módjának) alkalmazásáról, specifikumairól, különös tekintettel a magyar viszonyokra.

Vizsgálatainkat két lépésbe végeztük:

Első szakaszban: 12 kérdést tartalmazó magyar illetve angol nyelvű kérdőívet készítettünk, melyet hajlandóság alapján a megkérdezettek személyesen töltöttek ki. Életkori, nemi korlátozást nem alkalmaztunk. Néhány esetben, a nyert adatokat interjúkkal is kiegészítettük.

Második szakaszban: 12 régi, és 7 új kérdést tartalmazó kérdőívet használtunk. Kizárólag, olyan magyar élsportolókat és hobbisportolókat kérdeztünk meg, akik, saját bevallásuk szerint legalább két fajta táplálék-kiegészítőt (étrend-kiegészítőt) szednek. A válaszok feldolgozása és elemzése után az alábbi adatokra szeretnénk felhívni a figyelmet:

Kulcsszavak: Megengedett teljesítményfokozó eljárások, étrend-kiegészítők, élsport, hobbi sport, egészségnevelés, egészségvédelem.

Abstracts

In the large group of sportsmen there is a huge need for putative or real performance enhancement methods.

Regular consumption of nutrition supplements has an outstanding role in this range. The asked sportsmen admit that 86 % of the Hungarian professional athletes, and 41,81 % of the Hungarian non-professional athletes belong to this group. The variation and numbers of used supplements are not satisfactory, it doesn't take the health into consideration in case of Hungarian sample. 59 % of people report the use of 3-8 nutrition supplements at the same time. 86 sportsmen named 106 supplements they are using.

In certain cases the relationship is not obvious between the use of nutrition supplements and performance enhancement. Even the professional athlete's cultivation is not as proportional as demand level. 60 % of professionals, and the 21,7 % of non-professionals reported, that there is no relationship between the choice of nutrition supplements and the actual training period. Sport professional consultation and medical checks are also missing from the preparation of the athletes about the use of nutrition supplements.

We think it is very important to improve constantly the knowledge of sport professionals and athletes on how to use the nutrition supplements. According to athletes' own admissions, they decide to start using different supplements and they also have influence on dosage.

It is really necessary to build a systematic prevention, and to establish health perception to avoid the obliged use of supplements caused by advertisements and other psychological reasons. We have to obtain at least in the elite sport that professional athletes use medically checked, physiologically requested and really needed nutrition supplements.

Key-words: legal performance enhancing methods, nutrition supplements, food supplements, dietary supplements, elite sport, recreational sport, health education, sanitary regulation.

Eredmények

Vizsgálataink első lépésében 271 fő vett részt: 210 magyar illetve 61 külföldi. 110 élsportoló (71 férfi, 39 nő) és 161 hobbi sportoló (102 férfi, 59 nő) válaszolt kérdéseinkre. A 100 magyar élsportolóból: 66 férfi, 34 nő, a 110 magyar hobbi sportolóból: 65 férfi, 45 nő, az 51 külföldi hobbi sportolóból: 37 férfi és 14 nő volt. A vizsgált magyar élsportolók 10 sportágot képviseltek (lásd: 1. ábra), a külföldi élsportolók mind atléták voltak. A vizsgált magyar hobbi sportolók egy- (futók, testépítők) vagy több párhuzamosan űzött sportág képviselői közül kerültek ki. A

*Az V. Országos Sporttudományi Kongresszus poszter szekciójának díjnyertes tanulmánya

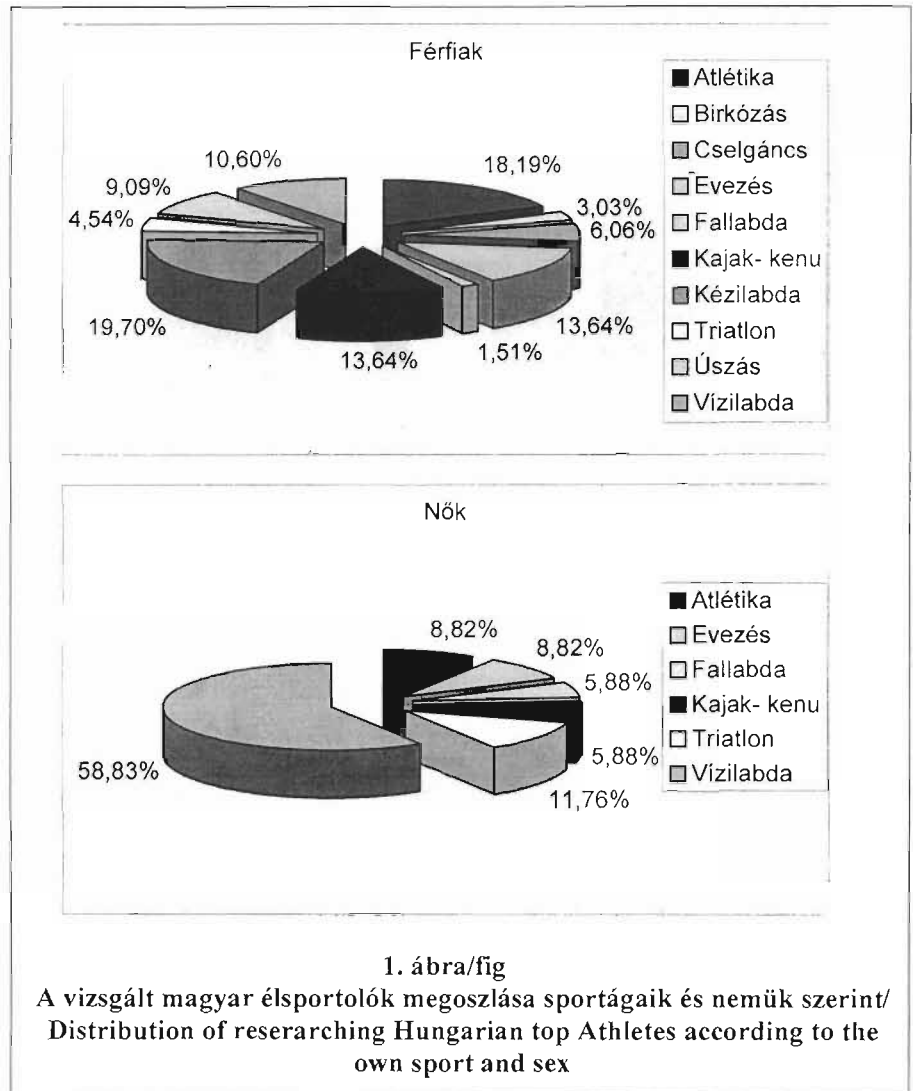

vizsgált külföldi hobbi sportolók futók vagy e mellett más sportágat is űzők voltak. (lásd 1. táblázat.)

A megkérdezettek bevallása szerint: a magyar élsportolók 86%-a, a magyar hobbi sportolók 41,81%-a, a külföldi hobbi sportolók 39,21%-a használt étrend-kiegészítőt a felkészülése során. (2. ábra)

A vizsgált személyek megoszlása, a használt táplálék-kiegészítő száma szerint a 3. ábrán látható. Bevallása szerint nem használt táplálék-kiegészítőt a magyar élsportolók 14%-a. A magyar hobbi sportolók 58,2%-a, a külföldi hobbi sportolók hasonló arányban 60,8%-ban nyilatkoztak így. A magyar élsportolók 59%-a számolt be, 3-8 táplálék-kiegészítő használatáról. A magyar hobbi sportolóknál ez az érték 21,7%, a külföldi hobbi sportolóknál ez csak 9,8%. A magyar élsportolók és a magyar hobbi sportolók között egyaránt találkoztunk 7 étrend-kiegészítőt is használó személyekkel, míg a külföldi hobbi sportolóknál erre nem volt példa. A magyar élsportolók 13%-a jelölt 6 étrend-kiegészítő fogyasztást.

A vizsgálat első szakaszában megkérdezett 86 magyar élsportoló 106 fajta, a 46 magyar hobbi sportoló 53 fajta, míg a 20 hobbi sportoló külföldi 22 fajta étrend-kiegészítőt nevezett meg, mint általa rendszeresen használt szert. A különböző szerzők, az azonos sportágat űzők körében, általában a nőknél tapasztaltak magasabb táplálék-kiegészítő használatot. Vizsgálatainkban hasonló tendenciát tapasztaltunk: a magyar élsportolóknál a 3 és 4 szerrel élőknel, de ellentétesen a 2, 6, 7 és 8 szerrel használóknál. A külföldi hobbi

sportoló nőknél a szakirodalommal megegyezően, az étrend-kiegészítőket szedők aránya mindenütt magasabb volt, mint a férfiaké. A vizsgált versenyzők válaszainak összehasonlítását láthatják: nemük, sportolói státuszuk

és a használt étrend-kiegészítők száma szerint a 4. ábrán.

A vizsgálataink második szakaszában további 50 magyar versenyző vett részt (25 élsportoló, 25 hobbi sportoló). Ebben a szakaszban az étrend-kiegészítők megkezdésének és adagolásának hazai hátterét (5., 6. ábra) illetve az étrend-kiegészítők szedését megelőző tényezők vizsgálatát tűztük ki célul. (7. ábra.) Táplálék-kiegészítő kezdetét tanácsolók közül kiemelhető a hobbi sportolóknál az edző, míg az élsportolóknál a sporttárs szerepe.

Veszélyes tendenciának tűnik, hogy a táplálék-kiegészítők mennyiségét, szedésének gyakoriságát elsősorban a csomagoláson jelzett adag alapján állítják össze a sportolók. Kiemelendő mindkét csoportban, hogy nagyon sok versenyző egymaga határozza meg ezeket a fontos tényezőket véleményünk szerint túl bátran. Sajnálatos, hogy az orvos, mint tanácsadó szerepe igen kis mértékben tapasztalható. (20% a magyar élsportban, és 0% a magyar hobbi sportban.)

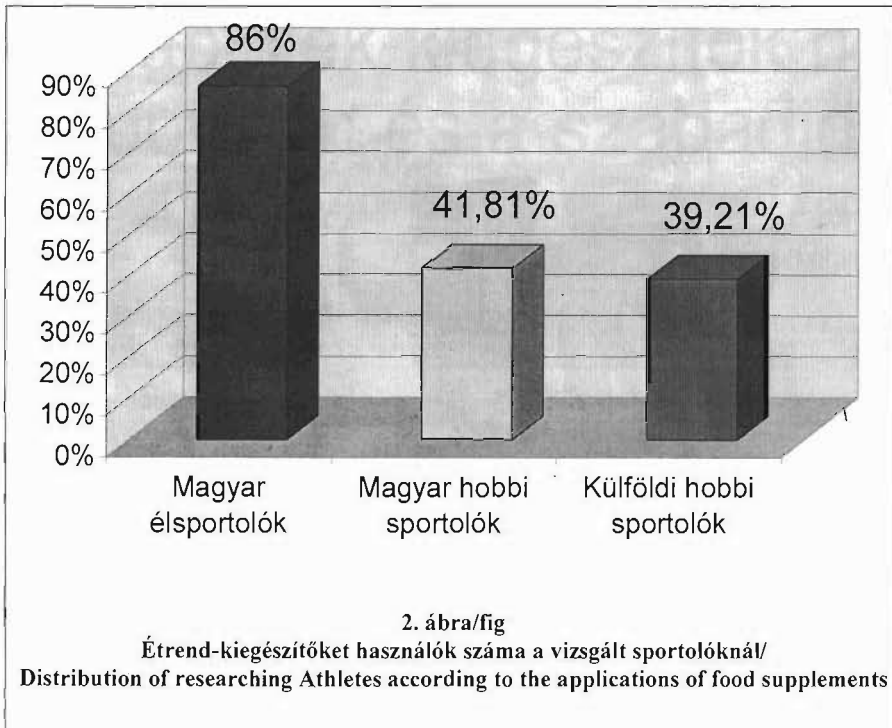
A Magyar élversenyzők 60%-a, a Magyar hobbi sportolók 21,7%-a nyilatko-

SPORTÁG	MAGYAR			KÜLFÖLDI			EGYÜT-TESEN:
	Férfi	Nő	Együtt:	Férfi	Nő	Együtt:	
ÉGY SPORTÁG							
a atlétika-futás	43 66,15%	27 60%	70	25 67,56%	13 92,85%	38	108
b testépítés	11 16,92%	11 24,44%	22	-	-	-	22
TÖBB SPORTÁG							
a futás + egyéb	11 16,92%	4 8,88%	15	12 32,43%	1 7,14%	13	28
b testépítés + egyéb	-	3 6,66%	3	-	-	-	3
Összesen	65 100%	45 100%	110	37 100%	14 100%	51	161

1. táblázat/Table

A vizsgálatban résztvevő hobbi sportolók megoszlása sportágaik és nemük szerint/

Distribution of reserarching hobby Athletes according to the own sport, sex and nacionality

zött úgy, hogy nincs összefüggés a szedett anyag választása és az aktuális edzés időszak között. Ugyancsak hiányzik, a táplálék-kiegészítő fogyasztást megelőző sportszakmai tanácsadás és orvosi vizsgálat a versenyzők felkészüléséből. Egyetlen pozitívumként írhatjuk le, hogy az előzetes táplálkozási tanácsadás igényei, ha csak csekély számban is de magasabb a nemeknél.

Összesítve az első illetve második vizsgálati lépésben résztvevő 271+50=321 sportoló bevallását, az általuk használt táplálék-kiegészítők csoportosítását és számát láthatják a 2. táblázatban.

Összegezés

A vizsgált magyar élsportolóknál, a használt táplálék-kiegészítők számának megválasztása nem minden esetben szolgálja a versenyzők egészségvédelmét.

Vitatható egyes esetekben, a táplálék-kiegészítő fogyasztás és a teljesítménynövekedés összefüggése. Az élsportolók ez irányú műveltsége sem arányos az igényszinttel.

Nagyon fontosnak tartjuk a sporttal foglalkozó szakembereknek, és maguknak a sportolóknak is, a táplálék-kiegészítővel kapcsolatos ismereteinek folyamatos bővítését. Mert a versenyzők bevallása szerint elsősorban ők kezdeményezik a különböző szerek szedését, és az adagolásra is döntő befolyással bírnak.

Igen nagy szükség lenne egy szisztematikus prevencióra, és egészség-

nevelő munkára, a reklámok illetve pszichológiai okok indukálta étrend-kiegészítő fogyasztási kényszer kivédésére. El kellene érni legalább az élsportban, az orvosilag ellenőrzött, egészségtanilag indokolt, valódi szükségleteknek megfelelő táplálék-kiegészítő fogyasztást.

Irodalomjegyzék

1. Apor Péter, Miltényi Márta, Valló József: A vas anyagcsere jelentőségéről élsportolóknál végzett vizsgálatok alapján, *Testnevelés Tudomány* Bp. 1966/1: 27- 31. old.

2. Apor Péter: A zsírégetés – Újabb kapocs a sportolás és a klinikum között, *Sportorvosi Szemle* 2004/4/45: 251- 257. old.

3. Apor Péter: A zsírsavak jelentősége az izomanyagcserében, *Testnevelési és Sportegészségügyi Szemle* 1965/6: 13-20. old.

4. Apor Péter: Kreatinin fogyasztás hatása a fizikai teljesítményre, (Demant T.W. és Thodes E.C. (Univ of British Columbia, Vancouver), *Sports Med* 1999 July, 49p) *Magyar Sporttudományi Szemle* 2000/1-2: 36. old.

5. Ángyán Lajos, Tolnai CS. Klára, Térczely Tamás: Dietary Habits of Second Year Medical Students, *Hungarian Review of Sport Science, Social Issue* 2002 11- 14.

6. Fehér János, Lengyel Gabriella, Blázovics Anna: Antioxidánsok, nyomelemek a betegségek megelőzésében, *Magyar Orvostudományi Szemle* 2002/2: 32-37. old.

7. Frenkl Róbert: A falvonoidok szerepe a sport életben, *Abstracts a Magyar Sportorvoslás Mileneumi Konferenciája*. BP 2004 03 25-27, *Sportorvosi Szemle* 2004/1/45: 38. old.

8. Gábor Anita, Martos Éva. Táplálék kiegészítés az élsportban, *Magyar Sporttudományi Szemle* 2004/2-3: 34-37. old.

9. Malomsoki Jenő, Martos Éva: L-karnitin teljesítmény élettani vizsgálata, *Sportorvosi Szemle* 1996/4/: 198-201. old.

10. Malomsoki Jenő, Pucskos József: Egyes táplálék kiegészítők, elsősorban sókat és vitaminokat tartalmazó készítmények hatásának vizsgálata, *Sportorvosi Szemle* 1996/37: 87-102. old.

11. Martos Éva, Malomsoki Jenő: A BSAICA hatásának vizsgálata sportolók teljesítményére, *Sportorvosi Szemle* 1998/2: 117-122. old.

12. Szerkesztő Martos Éva: Dopping vétség nélkül, A Sportkórház doppingmentes felkészülést segítő kiadványa, 2004 és 2005.

13. Pécsi Gáborné, Szabó S. András: Táplálék-kiegészítők alkalmazása a sportolók táplálkozásában, *Magyar Sporttudományi Szemle* 2002/1: 18-20. old.

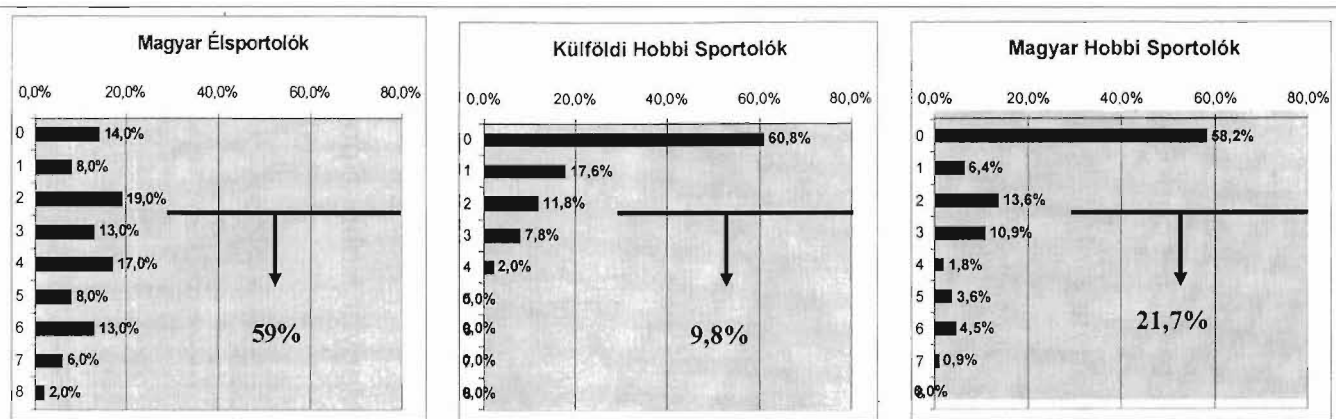
14. Pucskos József: A rendszeres sportolás hatásai a szervezetre- sport és a táplálék-kiegészítők, *Nutrition&Health*, 5:7-8 1999.

15. Pucskos József: A tiltott teljesítmény fokozás-dopping, *MOTESZ Magazin*, 1999/3: 20-24. old.

16. Pucskos József: A sportolók táplálkozása in: A sportorvoslás alapjai, Print City Kiadó és Nyomda Kft. Sárobgárd. 1998. 417-442. old.

17. Pucskos József: Dopping in: A sportorvoslás alapjai, Print City Kiadó

3. ábra/fig. 3

A vizsgált személyek megoszlása a használt táplálék-kiegészítők száma szerint / Distribution of subjects according to the numbers of nutrition supplements

és Nyomda Kft. Sárbogárd. 1998. 443-458. old.

18. Pucsk József: A krómtartalmú készítmények sportbeli alkalmazásáról, Sportorvosi Szemle, 1993/4/34: 239-240. old.

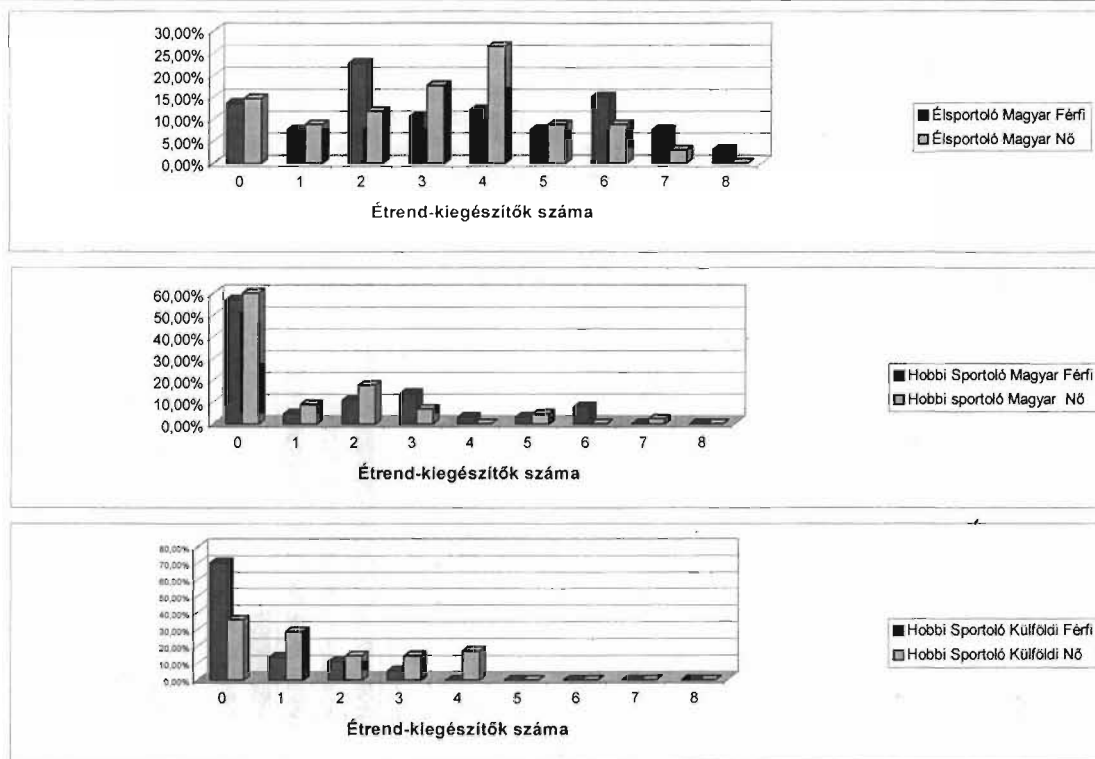
19. Pucsk József: Táplálék kiegészítők és a sportteljesítmény, Magyar Sporttudományi Szemle, 2002/2: 25-26. old.

20. Pucsk József, Malomsoki Jenő, Radák Zsolt, Nemeskéri Veronika: A rendszeres mozgás hatása a szabadgyökök keletkezésére és antioxidánsok működésére, Sportorvosi Szemle, 1999/2/40: 61-74. old.

Az étrend-kiegészítők fajtái	A TERMÉKEK SZÁMA			
	Magyar Élsportolók 125-14= 111 versenyző	Magyar Hobbisportolók 135-64= 71 versenyző	Külföldi Élsportolók 10-1= 9 versenyző	Külföldi Hobbisportolók 51-31= 20 versenyző
Vitaminok, ásványisók	40	28	8	10
Sportitalok	12	6	0	4
Fehérjék, aminosavak	24	26	3	0
Kreatin és kreatinin tartalmú termékek	11	6	1	0
Zsírsavcsökkentő hatók	13	3	0	1
Egyebek	24	11	7	9
Összesen:	124	80	19	24

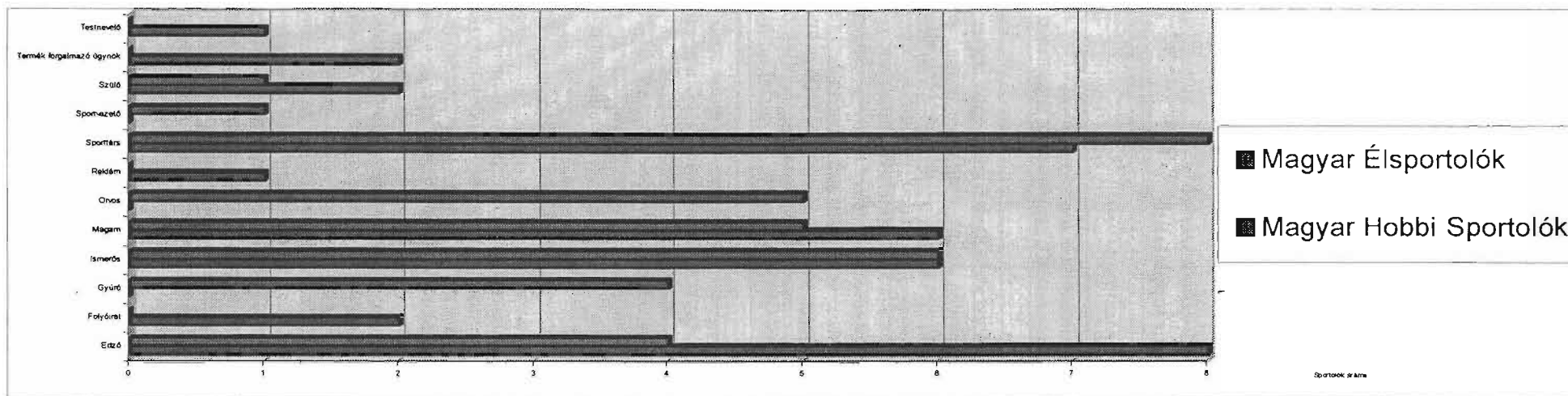
2. táblázat/Table

A versenyzők által megnevezett étrend-kiegészítők száma és típusai / The variation and numbers of used nutrition supplements

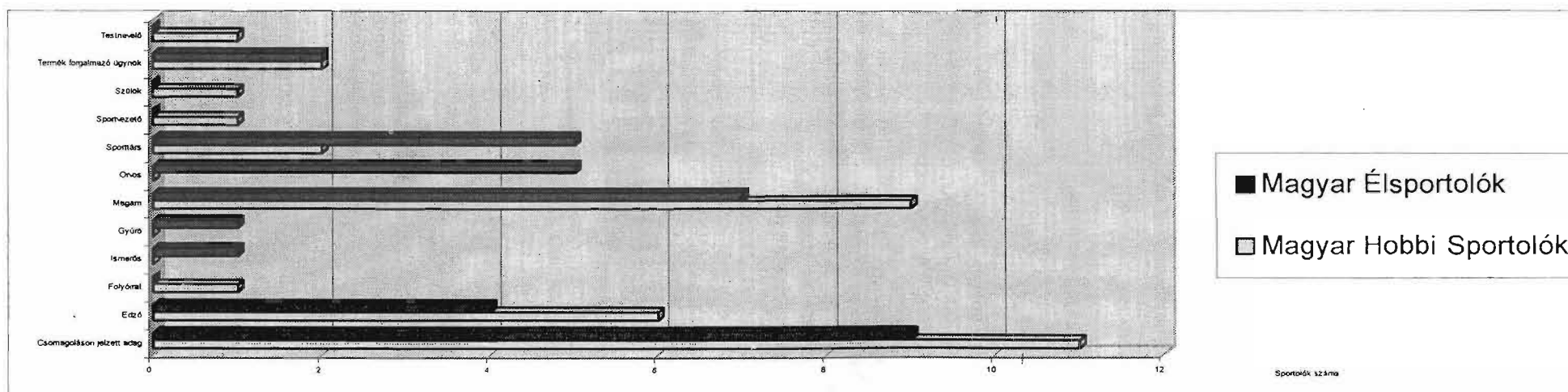

4. ábra/fig

A vizsgált versenyzők összehasonlítása nemük, sportolói státuszuk és a használt étrend-kiegészítők száma szerint / Comparisons of researching Athletes according to the own sex, taking of food supplements and sports type

5. ábra/fig
A táplálék-kiegészítők elkezdését tanácsoló tényezők /
Factors suggesting the taking of the nutrition supplements

6. ábra/fig
A táplálék-kiegészítő adagolását meghatározó tényezők /
Factors determining the doses of nutrition supplements

21. Pucskos József, Téglási György: Sportolók táplálkozása: Sportorvosi ismeretek 13, Budapest. 1996.

22. Ránky Márta: A teljesítmény fokozás lehetőségei és korlátai az élsportban és a szabadidősportban, Diplomamunka, Sportmenedzser Szak, 2005, TF. Könyvtár.

23. Ránky Márta, Miltényi Márta: Megengedett teljesítmény fokozó eljárások alkalmazása az élsportban és a szabadidős sportokban, Versenyben a Világgal! 2005 szeptember 30- október 01. Nemzetközi Sportorvosi Kongresszus. Abstract: A-0014

24. Ránky Márta, Miltényi Márta: A táplálék kiegészítők használata az élsportban és a szabadidős sportban, Magyar Sporttudományi Szemle. 6. évf. 23. sz.-2005/3, V. Országos Sporttudományi Kongresszus, Budapest, 2005. Október 27-28. Program és előadás kivonatok. 45-46. oldal.

25. Sipos Andrea: Táplálék kiegészítők a sportban, Ifjúsági és Sport Minisztérium, 2000: 1-89 oldal.

26. Szabó Ildikó, Szabó S. András: Sporttáplálék-kiegészítők fogyasztásának felmérése a TF hallgatók körében, Magyar Sporttudományi Szemle, 2003/2: 26-28. old.

27. Szabó S. András: Aminósav és fehérje anyagcsere sportolóknál, Magyar Sporttudományi Szemle, 2000/1-2: 18- 19. old.

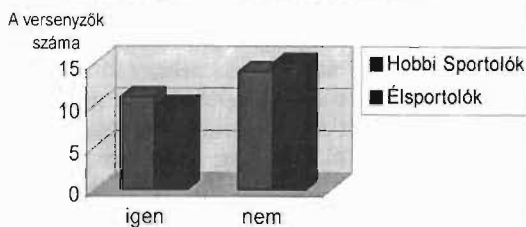
28. Szabó S. András: Fehérjekoncentrátum alkalmazása az erősportolók táplálkozásában, Magyar Sporttudományi Szemle, 2002/2: 30-31. old.

29. Szabó S. András: Application of humet-R syrup as a Food supplements in the Nutrition of Top Athletes, Magyar Sporttudományi Szemle, 2003/1: 33-34. old.

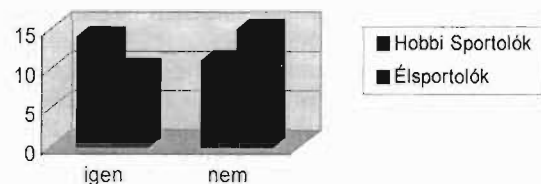
30. Szabó S. András: Szabad aminosavak alkalmazása a sportolók táplálkozásában, Magyar Edző, 2004/2: 35-36. old.

31. Szabó S. András: Felmérés táplálék kiegészítők alkalmazásáról a sportolók táplálkozásában, Abstract a Magyar Sportorvoslás Mileneumi Konferenciája. BP 2004 03 25-27, Sportorvosi Szemle 2004/1/45: 91. old.

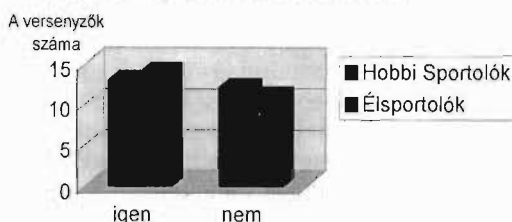
Előzetes sportszakmai tanácsadás

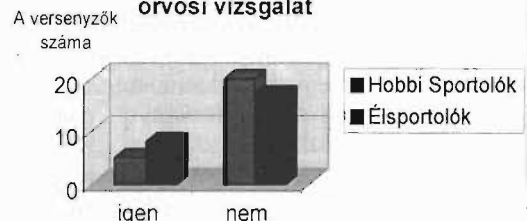
Összefüggés az edzőmunka típusa és a táplálék-kiegészítő fajtája között

Előzetes táplálkozási tanácsadás

Táplálék-kiegészítő szedést megelőző orvosi vizsgálat

7. ábra/fig

A táplálék-kiegészítők szedését megelőző tényezők /
Factors preceding the intakes of nutrition supplements

Sportvétség vagy bűnügy?

Ha van haszna a keserves athéni doppingvétségeknek, akkor az egyik sovány vigasz, hogy a magyar közvélemény, benne különösen a sportközvélemény lényegesen tájékozottabb lett a dopping bonyolult tudományában. Nem mérhető a vétségek általi közvetlen kínos kudarchoz ez a gond, de igencsak meghökkentő mennyire hiányosak voltak még a sportemberek, versenyzők, edzők és sportvezetők ismeretei is a doppingról. Bizonyos, hogy a tudatlanság is szerepet játszott a lebukásokban, nomen a doppingvétségeket követő olykor szinte abszurd viselkedésekben. Egyszer majd talán fény derül hitelt érdemlően arra is miért nem követte a hivatalos szervek – állami sportvezetés, MOB – részéről egy tényfeltáró vizsgálat az athéni doppingvétségeket. Miért nem jutottunk el legalább az immár a Nemzetközi Olimpiai Bizottság által is hivatalossá tett gyakorlatig, mely szerint doppingvétség esetén automatikusan nyilvánosságra hozzák a vétkes sportoló edzőjének és orvosának a nevét. Ez természetesen nem jelent szankciót, de van üzenetértéke.

Nálunk, talán a furcsa tehetetlenséget is leplezendő, felerősödött az a nézet, hogy a dopping büntetőjogi szankcionálása is indokolt lenne, azaz a doppingolás bűncselekmény. Ily módon a doppingvétség esetén rendőri nyomozás indulhatna a körülmények felderítésére.

A sport feladata egyszerűen a feljelentés megtétele lenne. Annál inkább – vélik ezen álláspont hívei –, mert elsősorban, illetve egyáltalán nem a sportolót kellene büntetni, ő megkapja a sportbeli eltiltást, hanem a dopping-szerek beszerzőit, forgalmazóit. Egy rádióműsorban a korábbi igazságügyi miniszter asszony, Dávid Ibolya is kifejezte reményét arra nézve, hogy a dopping vétség visszakerül a büntető törvénykönyvbe. Ha valóban csak annyit akarnánk, hogy a dilerek legyenek büntethetők, akkor egyszerű lenne a helyzet. A ma is hatályos drogtörvényt kellene csak kiegészíteni a divatos doppingszerekkel.

Félek azonban, hogy a helyzet nem ennyire egyszerű. Hiszen, ha a doppingolás bűncselekmény, akkor a büntetőjogi felelősségre vonás és a büntetés alól nem igen mentesülhet a cselekmény mégis csak középponti figurája, a sportoló. Magam, amikor a felelőségről kérdeznek, többnyire azt vála-

szolom, hogy a doppingolás felelőssége éppen úgy oszlik meg, mint siker esetén a dicsőség, illetve az anyagi javak. A legtöbb a sportolónak jut, hiszen ő nyer, majd az edző és a stáb következik. A magasabb sportvezetés eszméileg részesül a sikerben, felelőssége is ennek megfelelő.

Más kérdés, hogy a bírósági szakban sokminden felhozható lenne adott esetben a vétkes sportolók javára, többek között a sportbeli eltiltás ténye is. Ne büntessék kétszer ugyanazért a cselekményért. De ezzel már valójában ismét eljutunk az alapkérdéshez. Sportvétség, vagy bűncselekmény a doppingolás? Amennyiben bűncselekmény, akkor mégis csak a sportolónál indul a történet. Nem mentesülhet a jogi felelősségre vonás alól. Annál kevésbé, mert a hasonlóságok mellett van egy jelentős különbség a drogos és a doppingoló között. A drogfüggő beteg ember, akit sokféle motiváció, köztük a kudarc-tűrés hiánya, a világtól elfordulás, kábulatba menekülés vezetett. Függőségével, betegségével élnek vissza a dilerek, nem engedik szabadulni. A doppingoló viszont maga választja a teljesítményfokozás tiltott útját. Lehet természetesen edzői, vagy vezetői presszió is, de semmiképpen nincs szó betegségről. Bármennyire tarthatjuk akár kórosnak is a győzelem utáni túlzott vágyat. A legtöbb esetben tehát a sportoló dönt a tiltott szerek alkalmazása mellett és persze partnere az edző, segítje az orvos.

Valójában az orvos esetében fenn is áll a törvényszegés az egészségügyi törvény vonatkozásában. Hiszen nem gyógyító céllal, nem az egészség érdekében ad különböző szereket.

A fiatalokú sportolók doppingolása esetében fennáll az ifjúság elleni büntetett elkövetése, ami már az edzőt is érinti. Nem csökkenti az ügy súlyosságát, ha a szülők aláírják, hogy beleegyeznek a dologba.

Van tehát jelenleg is olyan jogi környezet, amely bizonyos esetekben lehetővé teszi a büntetőeljárásra.

Magam azonban azon az oldalon állok, amely sportvétségnek tekinti a doppingolást és úgy véli, hogy a sporton belül kell megküzdeni vele. Megerősített álláspontomban, hogy hasonlóan vélekedik Jacques Rogge, a NOB, éppenséggel szigorúságáról híres elnöke. A zéró tolerancia meghirdetője nem ért egyet a rendőri úttal doppingügyben. Álláspontja a közelgő torinói

téli olimpia kapcsán vált ismertté. Olaszországban ugyanis van törvény a dopping ellen, ezt akarják a szervezők alkalmazni az olasz földön rendezendő olimpián is. A NOB viszont saját ügyeként kezelné a témát.

Kétségtelen, hogy jelenleg főként azonban az országokban van törvény a dopping vonatkozásában, ahol az országúti kerékpározás meghatározó sportág. A francia, az olasz, a spanyol körverseny rendező országai, a benelux és a skandináv államok érintettek elsősorban. Ez a tény is azt az álláspontot erősíti, hogy nem lehet igazán jó dopping szabályt elfogadni, ha az egyformán vonatkozik valamennyi sportágra. Olyan jelentősek a sportági különbségek doppingérzékenységben, doppingfertőzöttségben. Egyelőre azonban egységes a szabály és egységes lenne a törvény is, amely a doppingolást tiltaná.

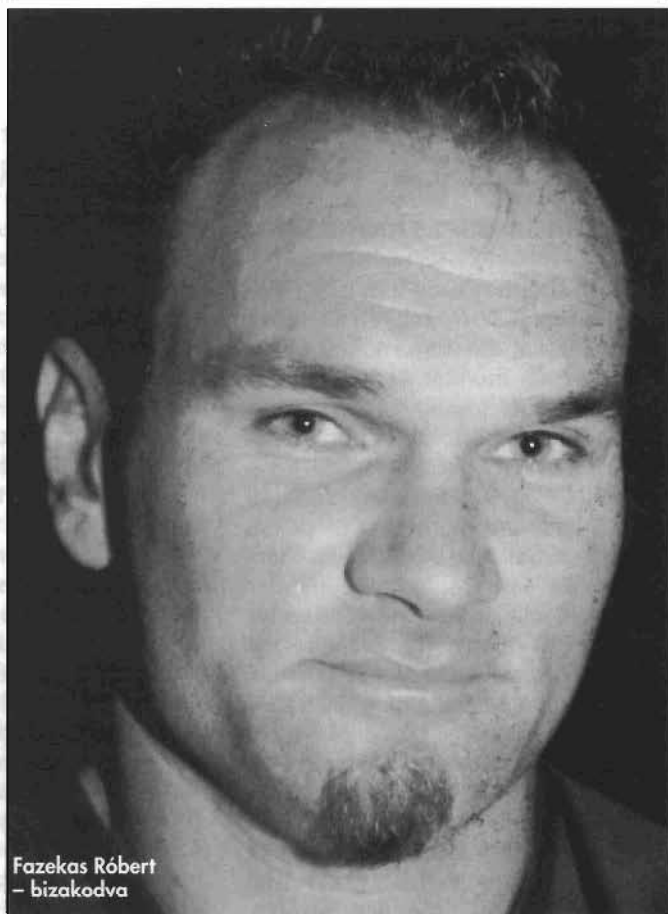
Érdemes végiggondolni valóban segítene, segített volna Athén után, ha hazai jogszabályba ütközött volna atlétáink és súlyemelőink doppingvétsége.

Megindult volna hivatalból az eljárás az atléták ügyét követően. De rögtön fel is kellett volna függeszteni, hiszen enyhén szólva bonyolult volt a helyzet. Végül csak 2005. februárjában Lausanne-ban mondták ki a végső szót, helyben hagyva az athéni határozatot, megerősítve, hogy doppingvétség történt. Sportszempontból, a sport szabály szempontjából ez ugyanazt jelent, mint a hagyományos doppingolás bizonyítása, a tiltott anyag kimutatása a testben. De vajon ugyanazt jelent-e büntetőjogi szempontból? Alapvető különbség a sportszabály és a büntetőügy között, hogy utóbbi az ártatlanság vélelmét kell kövesse. A sportban a bűnösség vélelmezett minden vétség esetén, ezért nem kell bizonyítani, hogy a versenyző valóban doppingolt, ha nem jelenik meg a vizsgálaton, vagy elégtelen mintát szolgáltat, mert nincs más logikus magyarázat. Ki hagyna veszni egy olimpiai aranyérmét, csak azért, mert nincs kedve vizeletet produkálni. A „bűnösség”, a doppingolás a feltételezett, ennek ellenkezőjét kell bizonyítsa, aki netán valóban ártatlan.

Büntetőjogilag azonban atlétáink nem lehetnek volna automatikusan elmarasztalhatók, hiszen valóban nem nyert közvetlen bizonyítást a doppingolás. Erre mondják a rendőrségre építők, hogy éppen ezért lett volna fontos

Annus Adrián
– dilemma

Fazekas Róbert
– bizakodva

a rendőri eljárás, hogy a doppingolás, netán az ártatlanság bizonyítást nyerjen. Nézzük először az utóbbit. Ismerve hazai viszonyainkat nem zárható ki, hogy eredménytelenül zárult volna a nyomozás, kiderül atlétáink ártatlanok, vagy legalábbis nem bizonyosodott be bűnösségük. Újabb herce-hurca, ütközés a NOB-bal, de a nemzetközi sportbeli tiltáson nem lehetett volna változtatni. De nézzük a másik esetet. Feltételezve, hogy a rendőri nyomozás bizonyította volna, hogy doppingolás történt valamilyen formában. De hogyan bizonyította volna? A Napkeltében többször is hosszasan, rutinosan nyilatkoztak az atléták. Szó sem volt beismerésről. Miért mondtak volna mást a rendőröknek, a nyomozóknak? Kétségtelen, hogy a nyomozók meghallgatták volna az edzőket, orvosokat, családtagokat, sporttársakat... Nem valószínű, hogy ezek után okosabbak lettek volna. A Tour de France-on is csak úgy értek el valamit, hogy a kísérrő buszokban rajtaütésszerűen találtak növekedési hormont, EPO-t, tehát tiltott szereket.

A súlyemelőknél túl sokan voltak érintve, valószínű, hogy hamar kiderült volna, amit úgyis tudunk, hogy öntöttek. Kérdés, ez milyen megítélés alá esik, illetve esne. Hiszen éppen azért alkalmazzák ezt a módszert, hogy ne legyen bizonyítható a doppingolás. A

törvénynek tehát át kellene vennie a teljes sportbeli dopping szabályt, ezen túlmenően kellene tiszteletben tartani a büntetőeljárás szabályait. Hova vezetne mindez? Láthattuk egy legutóbbi francia peres ügy kapcsán. Négy évig tartott, amíg megszületett a jogerős ítélet. Az érintettek – kerékpárversenyzők, edzők, orvosok – el lettek marasztalva és egytől kilenc hónapig terjedő felfüggesztett börtönbüntetést kaptak. Kérdés megéri-e a fáradság, a költség, van-e valóban elrettentő hatás.

Jogos feltételezni, hogy doppingellenes jogszabály esetében még jobban összezárna a sportélet. Ma is szinte lehetetlen megtudni valamit a sportolóktól, edzőktől. Erős a titoktartás. Ezért is csak vélekedések vannak arról mennyire fertőzött a sportélet valójában a doppinggal. Ha börtön is fenyegetné a doppingolót, számos további kedvezőtlen következménnyel kellene számolni. Felmennének a fekete piacon az árak, a kockázat növelné a közreműködők igényeit. Az amerikai szesztilalom katalizálta annakidején a maffia létrejöttét. A mechanizmus megjelenne a doppingháborúban is. Ezért is merült fel a drogliberalizáció is többször és merül fel a doppingliberalizáció. Ez a túlsó véglet lenne, ez sem járható út. A doppingtilalom egyértelmű, a megfelelő sportbeli szabályozás nélkül elszabadulna a pokol. Jogos fel-

tételezni, és erre mutat bizonyos sportági teljesítmények stagnálása, hogy az ellenőrzés jelenlegi meglehetősen szigorú szintje kialakított egyfajta egyensúlyi állapotot. A doppingolók tisztelet; ben kell tartanak bizonyos határokat. Talán az út elvezet majd a sportági különbségtételhez a mérhető, megengedett adagokhoz is bizonyos sportágakban. Mert hipokrizis egyre jobb eredményeket követelni, a piacot emlegetni, jól élni a sportoló teljesítményéből és börtönnel fenyegetni a doppingolót.

A dopping a sportélet, az olimpiai mozgalom problémája, ott kell megoldani.

Végül a klasszikus kérdésről, mely a jogi megközelítés alapvető szempontja, a dopping társadalmi veszélyességéről. A doppingnak – és ez lényeges érv a tiltás mellett – jelentős a népességügyi veszélyessége. Főként az ifjúság egészségét fenyegetik a testépítő szerek és a doppingra is alkalmas diszkódrogok.

Ami az élsportot illeti, ott annyiban van társadalmi veszélyesség, hogy a lebukások rontják a nemzet imázsát. Visszajára fordul az összefüggés, a sportsikerek a nemzet dicsőségét szolgálják. Ez azonban kevés indok a büntetőjogi szankciók mellett. Egészséges sportmozgalom képes megbirkózni a doppinggonddal. Igaz, nem könnyen.

Frenkl Róbert

Jogi szakmai vélemény

A DOPPINGOLÁSÉRT MEGÁLLAPÍTHATÓ JOGI FELELŐSSÉG ALAPVETŐ KÉRDÉSEIRŐL, TOVÁBBÁ A FELMERÜLT ELGONDOLÁSOK ANALÍZISÉRŐL

Általános összefüggések

Felkérésre, megbízás keretében vállaltam, hogy - 22 évi, egyetemi sportjogi oktatással a hátam mögött – *alapozó szakmai munkát készítek az ún. doping-jogi felelősség feltérképezéséről*. Kerülöm a sportolói, a sportvezetői és a szurkolói megközelítést, de a végiggondolatlan, tünet értékű, ezért kétséges parlamenti-kormányzati példastatuálás csábítását is. A jog az állam legdurvább eszköze: mindig, minden másban is csinján kellene vele bánni. *Alapkérdés: vajon a honi állami-jogi szisztéma rossz-e, vagy főleg az azt működtetők hibázathatók* a felelősség elodázásáért, a nagy, közös háritásért, a mellébeszélésért és a pótcselekvő ötletelésért? Igaz-e itt is a 60-as évek paradox hasonlata: szerettük a lángost, de utáltuk a lángossütőt?! Kell a siker, még ha nagy ára is van, a „káló” magára marad, és magára vessen. Meggyőződésem: kb. 90 %-ban, *mind hazai, mind nemzetközi (egyezményes) vonatkozásban adott a kellő jogi eszköz a doping-vétségek törvényes, komplex szankcionálására, s ez által az egyéni és általános visszatartásra, a megelőzésre*. De mivel képmutatás jellemzi az érintettek, a döntnökök hozzáállását, mégsem és sosem állapítják meg mások felelősségét, mert az elvezetne az övek verifikálásához is. Ebben a milióban főként jogi felvilágosításra van szükség (meg persze etikailag megalapozott személy-cserékre), nem pedig ravasz, új ötletek bevetésére, vagy idegen országbeli minták adaptálására - azok otthoni intézményi és igazságszolgáltatási háttere, működő rendje etc. híján. Amint lenne itthon a meglévő szabályok mentén egy (!) anti-dopping (próba)per, mindjárt kiderülne, hogy nem is olyan gyenge a mai, magyar megoldás. *Munkahipotézisként: jogtudatban és jogtisztletben, politika-semlegességben, személyi hitelenségben és következetességben van nagy lemaradásunk. Ezt jogszabály-módosítás nem orvosolja*. Dolgom, vállalásom elsősorban így az, hogy egy kis köd-oszlatást is végezzek szakmám axiómái mentén.

Visszafelé merengeni kár és késő: hacsak nem az el nem évült tettekért viselt felelősséget kutatják. Valójában azt (!) nem kutatják. Athén után és mi-

att ma a jövőn bosszút állni hiba, egyben sok is és kevés is. Sok, mert az athéni skandalum feltáratlan és kezeletlen maradt: arra építeni immár nem lehet. De kevés is, mert nem látni: mivel lehet elejét venni hasonló botrány(ok) előfordulásának. Patt-helyzet van, és ebben pusztán közhatalmi fenyegetéssel előre jutni hatékonyan nincs mód. A sport szervezetei döntően önkormányzók. Ha egy ilyen szervezet nem „érdekelt” a skandalum feltérképezésében és orvoslásában, akkor azt helyette az állam törvényességi felügyelet címén sem végezheti el, legfeljebb jogsértést utalhat bíróság elé, továbbá a mérlegelése szerint adható közpénzt nem ítéli oda a rendteremtésig. Ugyanakkor elvi hiba, ha az állam csakis közhatalmi-jogi szigorításban gondolkodik, amikor – láthatóan – más eszközei is volnának.

A (büntető)jogi megoldás egy jogállamban végképp az ultima ratio. Vele élni akkor kell, ha már semmilyen más megoldás nem használ. Csakhogy, amikor (mintegy két éven át) volt totális, önálló, Btk-beli anti-dopping tényállás, akkor sem volt (egy elvetelt esetet kivéve) ilyen tárgykörben konkrét büntetőeljárás.

Magyarország és annak sportja ma a jogtisztlet terén alig jogállam. Az első tennivaló, sőt *meglehet, hogy az egyedüli valós cselekvés a meglévő jog komplex betartása és betartatása* lenne: ám kevés készség mutatkozik erre a doping-deliktumok terén (is). Ezzel szemben, divat spekulatív eljátszadozni azzal, hogy vajon kell-e büntetőjogilag üldözni a vétkeket, vagy kár a benzinért? Bűnözővé avatni, fél-két évre elhallgattatni és eldugni, avagy nemzeti hősnek, áldozatnak tekinteni: tényleg csupán ez a néhány véglet jöhet számításba? Dehogynis! *Az igazi dilemma nem a Btk-reform, hanem az, hogy megnyerhető-e, átbillenthető-e a doping-buliban benne lévők, s a minden áron való eredményt hajszoló a tiszta sport oldalára, vagy legfeljebb csak papíron lesz változás?! Nem látom, hogy akár csak gondolatban is idáig eljutott volna a beavatottak zöme: nincsen vízvázlatzó hangulat, nem látni markáns erővonalakat. Sok elmelkedés a doping-vétekről keni a problémát, vagy olyan hamis - joginak látszó - lózungok mögé bújik el, ami*

kioltja a cselekvést. Ezekre visszatérnek.

Munkához látni ugyanakkor preventív logikával érdemes. A szankcionáló jog hátrafelé már nem működik, előre tekintve pedig a bölcs jogalkotó nem vonatkozathat el a tényleges miliótól. Már Szolonnál is csak azok voltak, lehettek a jó törvények, amelyeket a nép betartott, tisztelt. A doping esetében erre játszani naivitás. Ott ui. az a cél, az aktuális mérce, hogy a lebukás elkerülése közelítse meg a 100 %-ot. Hasonlással: mintha a kinti, nagy társadalomban a „köz” vállon veregetné a tolvajt, a pilótajátékos, s csupán az elkapott betörőt, csalót nézné támogató számalommal baleknak, hülyének?! Kinek szurkolunk?

Szakmám révén mégis csak jogi - azaz: állami, közhatalmi - nézőponttal dolgozom. Pedig a rend-teremtés szükségképpen komplex lehetne csupán: jogi, etikai, sportpolitikai, és ahhoz kapcsolódóan bel-, és nemzetközi politikai, kommunikációs, aztán egészségügyi-prevenációs, sőt sportágankénti metszetekben „szakmai” is. Ez utóbbiak, mint a dopingolás környezeti faktorai ma világszerte meghatározóak. Ezért vélem úgy, hogy a dopingolás is olyan társadalmi fekély, mint a prostitúció vagy a korrupció: a vele szembeni harc ugyan meg nem nyerhető, de fel sem adható, azaz a gond jó esetben fedő alatt, ill. még elviselhető mederben tartható. Ennyi.

Kiindulópontként: a jogi megítélés is eleve, térben és időben egyaránt többretegű, és normális esetben csakis higgadt, más jogi kázusokhoz mérten is arányos lehetne. Ennek nemzetközi megoldásait adottnak tekintem, ezért külön nem tárgyalom. Fontos viszont egy jogi alap-összefüggéssel kezdenem. Bizonyos, ésszerű körben és mértékben az ún. önsértés nem büntethető. Két pólus volna ebben is: egyfelől a majdnem paternalista, kényszerű, szankcionált norma-alkotás, másfelől a liberalizált jog-, és szabadság-felfogás. A biztonsági öv kötelező használat, avagy a kézből való mobiltelefonálás tilalma e téren áttörést hozott, mert alkotmányosan arra kényszerít a jog, hogy kis kényelmetlenség árán is védjem magam. Mégsem gondolhatjuk általánosságban, hogy az állam folyton felettem áll, sőt rendre, önrendelkezé-

semmel szemben „illetékes” megszabni: mi jó nekem, és mit tenne ő helyettem másként. Az állam csakis közérdekből, avagy egy másik önrendelkező egyén jogai védelmében tilthat, ill. korlátozhat egyéni döntési szabadságot. Ilyen legitím állami, beavatkozó cél a doppingolás kapcsán kettő is lehet: a verseny tisztasága, egyenlő feltétel-rendszere, mely a piaci értékvizonyok korrektségében, azaz pénzben is testet ölt, továbbá az egészségvédelem, kb. tehát ugyanaz, amiért kábítószerrel „önpusztítani” sem szabad. Lassú vagy gyors öngyilkossághoz fűződő alkotmányos jog evidensen nincsen.

Persze, a /túltengően listás/ doppingolás sem egyféle. Veszélyes a helyzet a doppingolás brutális, avagy másokon alkalmazott válfajainál, ugyanakkor egy kupica snapsz a lőtéri idegeség ellen nem lehetne börtönbüntetés kiváltója. Képtelenség volna, hogyha felborulna a Btk. egész, egységes, lépcsőzetes szankció-rendszere, mert pl. többet lehetne kapni egy rossz időben, a sport-versenyen használt orr-csepért, mint egy autó-lopásért. Túlzöld követelés tehát en bloc a doppingolást pl. a drog-deliktumokkal azonosan megítélni és büntetni. Differenciált megoldásnak lehet csak értelme, társadalmi elfogadottsága.

Dopping-vétség esetében a jog ma sem tehetetlen. *Jogállami körülmények között ui. a megbukott sportoló és annak közreműködő „háttéré” ma is különböző formájú, szintű és erősségű, nem egyszer kettős vagy hármas jellegű, komplex felelősséggel tartoznék.* Erre az esetek óriási többségében mégsem kerül sor. Ugyanis azok, akik ezt a felelősséget megállapíthatnák és „odaítélhetnék”, rendre maguk is valamilyen mértékben részesei, olykor csupán haszonélvezői a „csínynek”. /Tapasztalatok szerint egy érzékeny sportágban bevett, team-ben sorra kerülő doppingolásban 6-8-10 fő is tudottan, tevőlegesen részt vesz (a szer beszerzésétől a nyomok eltüntetéséig). Ekként, valójában a (közös) felelősség megfoghatatlan, előre látható, hogy ténylegesen, baj esetén senki nem lesz felelős. Maximum a sportoló csendben letölti a kiszabott eltiltását, sőt ha jól viseli magát, akkor még menet közbeni enyhítésre is számíthat – azoktól, akik mindvégig tudták és tették a maguk (bűn)részét./

Számos jogi út volna adott, de nem élnek vele az érintettek, mivel áttörnék ezzel a hallgatás falát, kiengednék a szellemet a palackból, eltérnének a nemzetközi szokásoktól, magukra vennének olyan jogi és másféle „sarat”,

ami kényelmetlen, ám megúszható. Sok fals beszéd is zavart okoz. Az egyik tévhit az, hogy a Btk. békén hagyja a doppingolót. Ad absurdum ez nem így van. Speciális büntetőjogi fenyegetettség ez idő szerint – ilyen, sajátos és direkt Btk-tényállás hiányában – tényleg nem áll fenn. Helytálló viszont az a szakmai megállapítás és következtetés, ami *Dr. Kiss Gergő László „Dopping-kérdés jogi szempontból” című cikkében szerepel (Magyar Edző 2005. évi 1. szám 8. old.)*. Nevezetesen: a Btk. 279. §-ban jelölt „Visszaélés ártalmas közfogyasztási cikkel” /mely a kódex közegészségügy elleni bűncselekményeinek része/ törvényi tényállása elvileg és tartalmánál fogva kiterjed(het) a kézen közön adott és vett pirulák, ún. táplálék-kiegészítők, izomnövesztők stb. forgalmára is. Ez a veszélyes gyakorlat főként a piaci alapokon működő kondi-termek, fitness-szalonok mindennapjaiban tapasztalható. E körben növekvő kihívással kell a jognak szembe néznie, ráadásul az másféle is, mint a top-sporté. Aki szerrel gyúr, alapesetben magának okoz kárt, sérelmet – jogi vonatkozásban kb. olyan szint, mérték szerint, mint a dohányos. Ma a jog ez utóbbit csupán mások, a passzív dohányosok védelme okán korlátozza, de pl. nem fűz hozzá tb-jogkövetkezményt. Ez ad megközelítő analógiát, vagyis, ha valaki beteg nem lévén, izmai tu.bóbsítása végett felirat magának olyan tb-támogatott szert, ami nem illelné meg, ezért a recept felírója felel, ám a szer beszedőjének felelőssége kétséges. Esetleg a jogellenes okirat kiállításánál lehet közreműködő felelősségét megfogni. Ha viszont illegálisan behozott, avagy másként jogellenesen beszerzett szer forgalmazásába kapcsolódik be az egyén, tudván azt, hogy az áru nem frankó, orgazdaság címén felelősségre vonható. Jól tenné a szintér gazdája, ha a házirend részeként, netán általános szerződési feltételként kikötné, hogy objektumában mindez tilos, és a belépésre, látogatásra szóló szerződés felmondásával jár, pénz visszafizetése nélkül. Ez jogszerű korlátozás volna. Kb. ennyi belátható e körben.

Nos: a Btk. különös részének több, további fejezete (!) adna regulát arra az esetre nézve, ha más, főként kiskorú személy egészségét rontaná a kokszolás, vagy ha a tett „jogtalan haszon-szerzés végett”, csalással valósult meg. Aki a Btk-át ismeri, tudja, hogy nem csak nyilvánvaló, kétkezi tettes van, hanem lehet vele azonos súlyú felelősséget viselő társtettes, felbujtó, fizikai vagy pszichikai bűnsegéd, sőt a

történetek után aktívan falazó bűnpártoló is. Hol vannak ezek? Még leginkább az önmagát kokszoló enyhíthet tettén, viszont a bűnös háttér, ha feltárnák, nem úszhatná meg egykönnyen. Me-sebeszed, hogy lehetetlenség feltárni a bűnös visszaélést. Egyszerűen alkalmazni kellene a technika mai lehetőségeit: a vérvétel kötelme kimondható az ittas vezetés mintájára jogszabályban vagy szakmai normában, az idegen minta pedig kiszűrhető DNS-mintavételével. Ezrével működnek magánnyomozók, akik napok alatt a végére járhatnának a valós tényeknek, történeteknek. Minimum a megalapozott gyanúhoz szükséges információ szakmai rutin-feladatként prezentálható lenne, de okkal nincs rá igény.

A modern előírások, kontroll-formák, szűrők és lépések zöme nem is feltétlenül igényel közhatalmi jogalkotást: ha a versenykiírás ezt feltételül tartalmazza, nem indul(hat) az, akinek ez zsenánt. *A törvényi minimumnál többet, önkéntes alávetéssel, szerződéssel ki lehet mondani, s onnantól az kb. ugyanolyan jogi zsinórmérték, mint pl. az orvosi gyakorlatban egy szakmai-módszertani levél.*

A tiltott teljesítmény-fokozásban részt vevő sportoló a legtöbbször *valamilyen civil jogviszony keretében sportol* (egyesületben, sportvállalkozásban, válogatott keretben, stb.). *Szerződések egész hálója övezi a sportoló felkészülését és szereplését:* a hazai kupaversenyektől az olimpiáig, s mindenbe cizelláltan benne van a dopping-mentes felkészülés, sőt a teljes kontroll-alávetés fogadalma. Lebukás esetén, szerződésszegés címén az utolsó fűrdőpapucsra vissza lehetne követelni minden ráfordítást és költséget, sőt a „cég” imidzsének sérelme folytán a vétkes kör nem vagyoni kártérítéssel is tartoznék. Ám a valóságban senki sem megy ennek elébe, vagy utána, noha evidens, hogy a dopping-vétséggel megszegik az e jogviszonyban tett vállalást, s érte „ez meg az” felelősséggel tartoznék. Amíg ez meg nem változik, kár bármi módon merengeni.

E magánjogi felelősség lehet szerződésből eredő, továbbá szerződésen kívüli is (utóbbi pl. a szerrel kereskedőké). Munkajogi felelősség is beállhat, ha valaki munkaviszony keretében vétett (ilyenek a profi sportolók). Végül, adódnék sporttörvény szerinti sportfegyelmi elmarasztalás is, miután a sporttörvény széles körben adna módot személy és szervezet megbüntetésére, ha a honi jog hatálya egyértelműen igazolható. Sajnos, jogalkotási hibaként az amúgy korszerű rendeleti

szabályozás éppen a legnagyobb világversenyek dopping-deliktumait nem sorolja ön maga hatálya alá: így egy inci-finci kerületi verseny dopping-védett, míg egy olimpia e szempontból senki földje?! *Lásd erről a csatolt, külön összefoglalót!*

Tévhit, hogy egy bűnért csak egy és egyféle felelősségre vonás lehetséges: épp' a sport az, ahol ez nem így van. Kétszer vagy háromszor persze hogy nem lehet valakit ugyanazért a tettet ugyanazon hatóság által és előtt elítélni. De teljesen normális dolog lehetne, ha a vétkest klubja kizárja, a szövetség eltiltja, az ösztöndíját, kedvezményeit megvonják, a világversenyre való felkészülés juttatásait visszafizetik vele, sőt esetleg még a főiskola vagy a munkáltatója is méltatlanná válást állapít meg, s kirúgja. Az elemi rendcsinálást, ergo „a Btk. nélküli zéró toleranciát” momentán itt és így kezdeném. Ha aztán ez sem használ, jöhetne az erőteljesebb fokozat.

További jogi alapösszefüggések

A doppingolás *jogilag is megragadható fő veszélye két dologból áll. Egyfelől a kokszolásnak komoly és növekvő egészségügyi kockázata van. Nem pusztán a belső szervek károsodhatnak a fő-, és mellékhatások iszonyú mértékű bevitelétől, hanem kései, másodlagos, végleges károsodás is bekövetkezhet, sőt a doppingolás nem egy válfaja a személyiség, a pszichikum sérülését, értelmét is hozhatja. Világszerte, itthon is vannak vesztesei, áldozatai a doppingolásnak. Arról talán nem kell külön szólni, hogy ez a veszély fokozott a kiskorúak esetében, amikor a fejlődő szervezetbe való drasztikus beavatkozás még pusztítóbb és riasztóbb. Nem lesz minden gyerek nagy bajnok, akinek úgymond végső soron még ezen az áron is „megérné” a siker, ráadásul mindezt felmérni egy kiskorú felelősen képtelen. Helyette mások döntenek, néha a szülők, gondviselők megkérdezése, bevonása nélkül. Érdemes elgondolkodni azon, hogy a jövőt tekintve elég-e a Btk. 195. §-ában szabályozott „Kiskorú veszélyeztetése” tényállás mai szövegét esetünkre is irányadóan, felelősen értelmezni, vagy a norma egzakt kiegészítése, megfejlése szükséges. Legalább egyszer ki kellene próbálni: működik-e a jelenlegi norma! Hasonló a helyzet a kapuk előtt lévő gén-dopping esetében: a Btk. hatályos, általános tényállása / „Beavatkozás az emberi génnállományba” 173/A §/ szinte biztosan*

lefedni a sport-érdekű (?) visszaélést is. De ha ez nem biztos, vagy kevés, akkor ugyanúgy, ahogyan ez nemzetközi egyezmény nyomán lett, a továbbfejlesztése is hozhat új nemzetközi konvenciót. Büntetőjogászok különösen óvnak mindenkit az eseti, ötletszerű, pótcselekvés-jellegű Btk-módosításoktól - joggal.

Tehát az utánpótlás, a kiskorúak értelmét hozó kokszolásnál a büntetőjogi védelem elmaradhatatlan: az egyébként a Btk. átfogó tényállásainál, azok sportspecifikus értő alkalmazása, adekvát jogértelmezés szerint meg is volna. Itt még az önsors-rontás önrendelkezésére sem korrekett hivatkozni, mivel a gyermek sem jogilag, sem fizikailag nem képes felelős döntésre. *A másik jogi határkő az egészségvédelem szempontjából: nem engedhető meg, hogy egyik ember a másik egészségét rontsa tiltott teljesítményfokozással, ha az csakugyan olyan norma-szegés, amely háttérben verifikálható egészség-kockázat, avagy az is áll. Ilyen esetekben a foglalkozástól eltiltás mellékbüntetésének alkalmazása, s a jogtalanul élvezett anyagi elismerés elvonása is evidens. Világosabb ma már igazolt, hogy az élet, az egészség, a testi épség veszélyeztetése is fennáll, s ezen a címen a Btk. adott deliktumai megvalósulásakor büntetőeljárás indítására van szükség (Btk. 170. § „Testi sértés”, Btk. 171. § „Foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés” címén). Elv: életszerűen a büntetőjogi felelősség szempontjából közömbös, hogy a tett a sportban valósult-e meg, vagy egy munkahelyen, egy iskolában, egy egészségügyi intézményben. Meg kell tanulni a sportban a nagy, átfogó jogi kódexeket ismerni, tisztelni, alkalmazásukat normális absztrahálással alapul venni. Ennél tovább előre szaladni nem indokolt.*

Annak persze nem okvetlenül volna akadálya, hogy *sportjogi, sportfegyelmi szabály egyféle bejelentési kötelezettséget mondjon ki a sport-szakszemélyzet adott körére nézve. Ez alól alkotmányos kivétel csupán az önvádra kötelezés tilalma volna, erről viszont nyilatkoznék az érintett, máris lenne kiinduló pont a felderítés számára. Következésképpen: azt is a sport berkein belül ez alapján el lehetne marasztalni, tiltani, aki nem vett ugyan részt X,Y doppingolásában, de hitelt érdemlően tudott róla, s mégsem szól ellene, illetve mégsem tett a versenybírószágon, netán másutt róla (be)jelentést. Már, ha csakugyan zéró toleranciát akarunk, újszerű Btk-keménykedés nélkül.*

Ha viszont egészségügyi indikáció nincsen, de tiltott teljesítményfokozás mégis fennáll, akkor alkalmasint arra nézve más - meglévő! - büntető tényállás ad kellő fenyegetettséget. Itt is érdemes volna egy próba-futam a büntetőjog valamelyik vagyoni deliktumának tényállásával. *A másik rendezőelv ui. a sportsikerhez illeszkedő, ahhoz szervesen kapcsolt, netán előre meghirdetett, így bekalkulálható anyagi ösztönzés bázisa lehet. Leegyszerűsítve: adott esetben igazolható, hogy a doppingolásra a biztosan várt jutalom, pénzdíj, adómentes apanázs miatt, vagy arra is tekintettel került sor. Ez főként a Btk. 318. §-ában szabályozott „Csalás” tényállását alapozhatja meg. Szerintem esetenként a bűnüldözés eszközeivel kimutatható, hogy a tett „jogtalan hasznoszerzés végett” történt, e célból a delikvens mást „tévedésbe ejtett, tartott, s vele kárt okozott”. Főként a top-sportban már hatalmas pénzek vannak, s a piacgazdaság normális rendjét zavarja meg az, aki meghamisítja a verseny-feltételeket a maga javára X,Y,Z szerrel. Valom: számos nagy ügyben a Btk. 318. § szerinti csalás kísérlete megáll, amiért elvileg ugyanannyit is ki lehet szabni, mint a befejezett vétségért, vagy büntetért. Itt aztán elő lehetne venni a felbujtókat, a bűnrészeseket is. Masszív tévhit, hogy kár erőlködni, mivel a dolog úgy sem bizonyítható. A jogban a „nem szabad” és a „nem lehet” valóban két külön kategória, egymás után jönnek. A jogcím és a bizonyíthatóság egymás utáni lépcső: nem szinonimák, de nem is anti-tézisek. A kettő együtt kerek egész, de már a kellően megfontolt, és itt is általános (!) büntető tényállásnak volna visszatartó ereje. Etikai háttere is ugyanígy, mivel nyugodtan hirdethetnék: amit a Btk. szerint tilos megtenni bármelyik iparágban, az tilos a sport-iparban is, se több, se kevesebb. Sajnálatos hiba, hogy atlétáink athéni botlása után nem volt szakmai-erkölcsi bátorsága a bűnüldöző szerveknek ezen a szálon elindulni: a nyomozást megtagadva, túl korán és túl könnyen kapituláltak.*

Tehát, az általános rendben, a ma ismert, de nem beüzemelt normák mentén a dopping-vétség pönalizálása megvan oldva. A tett társadalomra veszélyességét adja ui. egyfelől az egészség-kockázat, s hozzá kapcsolódva a foglalkozási szabályszegés, másfelől a jogtalan hasznoszerzési céllal történt, megkísérelt, megtévesztő károkozás, a piacgazdaság rendjének felrúgása. Ha pedig a büntető tényállásban lévő fogalmi elem, „a kár okozása” volna itt

problematikus, akkor valóban el kell gondolkodni azon, hogy másik szakaszba belefér-e az anyagi haszon reményében való kokszolás, avagy kell új, sajátos norma. Még egy megjegyzés ide: ez utóbbi körben már ma is van ún. *tevékeny megbánás*, tehát igen csak elképzelhető, hogy a kellő bűnbánattal megússza a sportoló, de felel, aki őt ebbe belevitte.

A tiltott teljesítményfokozás jogi felelősségét mielőbb és döntően mégsem a deliktumok világában keresném, hanem a magánjog terén. Erre példa lehet, hogy itt-ott a túlzott mértékű csokoládé, vagy kóla-fogyasztás is lista szerint tilos. A közfelfogás szerint is mérsékelte, gondatlan vagy másként „menthető”, feltárt, tisztázott, ugyanakkor hihetően fatális esetek helyre tételére volna belátó társadalmi igény, valószínű esély is. Azért is fontos, óvatosságra intő jel ez, mert az emberi jogi gondolkodás térhódítása hazai és nemzetközi jogvédő hatóságok bevonását hozza, és egy bíróság nem tekint el alkotmányos elvek, alapintézmények figyelembe vételétől (az ártatlanság vélelmétől a jogorvoslati jog valóságát az az ésszerű idő, fair eljárás követelményével bezárólag). Kielezett, túlreagált, avagy a jogállami garanciák lekezelésével végigvitt esetben immár a honi vagy a nemzetközi szövetség is veszíthet, pl. ha statáriális eljárását nem képes megvédeni. A bírói függetlenség neki(k) is kockázat.

A nagy anti-dopping képlet

Deliktuális felelősség helyett működőképesebb a magánjogi: X,Y „ezt meg ezt” vállalta, csakúgy, mint a verseny többi résztvevője. Alávetette magát önként a siker, a pénz, a presztizs reményében annak is, amire őt kötelezni általában, ill. másutt nem biztos, hogy lehetett volna (pl. éjszaka egy váratlan ellenőrzés). Megértette mindezt, alá is írta, önmaga nyilatkozatát, kellő időben az érvényesség szempontjából nem támadta meg. Aztán mégis megsértette az érdemi vagy a velük azonos kihatású alakít, eljárási normákat: minőssze ez a per tárgya, semmi más. A közjogban, annak büntetőjogi ágában ilyen általában nincsen de van a kontraktusok világában. Az itt ismertetett modell egyfelől önként vállalt „veszélyes üzemi felelősség” sportos megfelelője, mely közelít az objektív felelősségi alakzatok felé, és annyiban is magánjog: hogy nincs túl nagy súlya annak, hogy a szerződéses szándékosan vagy gondatlanságból járt-e el helytelenül, jó,

vagy rosszhiszemű volt-e. Szinte mind egy, ha nem képes adekvát érvekkel kimenteni magát.

Be kell látni itthon is a jog szempontjából laikusoknak: hiába próbálnak az íménti jogi tényállásba utóbb, kétségbeesetten idegen elemeket, érzelmi szálakat, magyarázatokat stb. vinni. Ez nem fog sikerülni, mivel csak két egyszerű kérdés vár választ: 1.) *történt-e bárminemű normaszegés akárki részéről, mert ez önmagában megalapozza a felelősséget, s általa az elmarasztalhatóságot 2.) s ha igen, azt ki követte el, illetve ha nem csupán egyik oldal szegett szabályt, akkor kié volt az előbbi, ergo ki okozta esetleg a másik oldal normaszegését.* Nem érteni, utólag nem elfogadni mindezt hiba, felkészületlenül, kelletlenül, farral állni ehhez a procedúrához értelmetlen. Ez a honi és az idegenbeli elbírálásra egyaránt irányadó (lenne).

Kevés az is, ha X,Y végül, vonakodva visszaadja az érmet, s tudomásul veszi, hogy nem kapja meg a győzelmi pénz-juttatást. Jussunk végre el odáig: ő tartozik anyagi és erkölcsi jóvátétellel a vele szerződőknek, tehát el kell számoltatni mindazzal a költséggel, amit hiábválón beleöltek. Számoltassa el a klubja, a szövetsége, az ösztöndíj folyósítója, a szponzora, és más is, akinek tiszta, sikeres felkészülést és versenyt ígért. Amint az első ilyen mérleg megtörténnék, s abból perrel avagy anélkül pár millió Ft-ot vissza kéne fizetni, netán beszüntetnék szerződészegés címén a további javadalmazást – elgondolkodnék mindenki, megéri-e kockáztatni. Az Athén utáni totális hitelvesztés nem csak a sportolónál mutatkozott meg, hanem a sportvezetés zöménél is, mert jó okkal – még sém próbálták visszaperelni mindazt a ráfordítást, amit adtak a bukott sportolónak, a nem vagyoni kártérítésről, az ún. erkölcsi kárról nem is beszélve. Ha 2006-ban bármelyik sportszervezet megpróbálná ezt, nyerhetne jogi, etikai és sportszakmai tekintetben egyaránt. Ez lehetne a „0 kilométer kör”, jó irányba elstartolni itthon innen kellene. Minek vannak amatőr és profi szerződések, ha azok baj esetén semmire sem jók, senki semmit nem tud, nem mér belőlük érvényesíteni?!

A sporttörvény és végrehajtási rendelete szerinti, dopping-ellenes normakötég, s annak kapcsán a sportfegyelmi szisztéma nagyban-egészében rendezett. Finomítani rajta egyrészt a rendelet hatálya, másrészt a dopping-vétéséget észlelők bejelentési köteleme-ten, érdekében lehetne.

Nézetek, útkeresések, tévhitek

Btk. 283/B § volt: „Visszaélés teljesítményfokozó szerrel vagy módszerrel”. Hatálytalan 2000. december 14. napjától az Alkotmánybíróság 47/2000. (XII. 14.) AB határozatában kimondott megsemmisítő döntés eredményeként. Erdemes erről, főként a máig ható tanulságairól rövid áttekintést adni. A dr. Deutsch Tamás által vezetett sportkormányzat 1999. március 1-i hatállyal olyan Btk-módosítást vitt át, amely nagyban-egészében a drogtalalom mintájára átfogó dopping-ellenes tényállásokat kreált. Leegyszerűsítve: dopping-fronton mindenre löni kívánt, ami élt és mozgott, ha az a megfoghatatlan sporttevékenység kapcsán esett volna meg Teli volt e § tisztázatlan, bizonytalan jogi fogalmakkal. Ugyanakkor a felelősség alapját jelentő norma, az elkövetési magatartás tartalma, kerete, definiáltsága kritikán alulira sikeredett, szinte teljesen önkényessé válhatott volna, hogy mikor, ki miért és minek az alapján felel – netán szabadságvesztést is kockáztatva. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság (AB) a jogállami jogbiztonság sérelmét állapította meg, elvi élel foglalt állást az alkotmányos büntetőjog mi- benléte felől, az „önkéntes jogértelmezést” is támadva. Kicsit előre szaladva, oktatólag arról is szolt az AB, hogy a versenyszerű, ill. a hivatásszerű sporttevékenység körében lehet olyan büntetőjogilag indokolt szankcionálás, amely önmagában nem alkotmányellenes, ettől a jogalkotó nincsen eleve elzárva, miután a társadalomra veszélyesség fennállhat. Ezt értik sokan utóbb, azóta is úgy, hogy lám az AB is hitet tett a büntetőjogi megoldás mellett. Nem: csupán azt nem elvből zárta ki, miután másutt, más területen sem tesz, nem tehet ilyet. A jogalkotó és a norma-őr funkció ui. élesen elválik egymástól. Kötelező Btk-próbálkozás előírva nincsen.

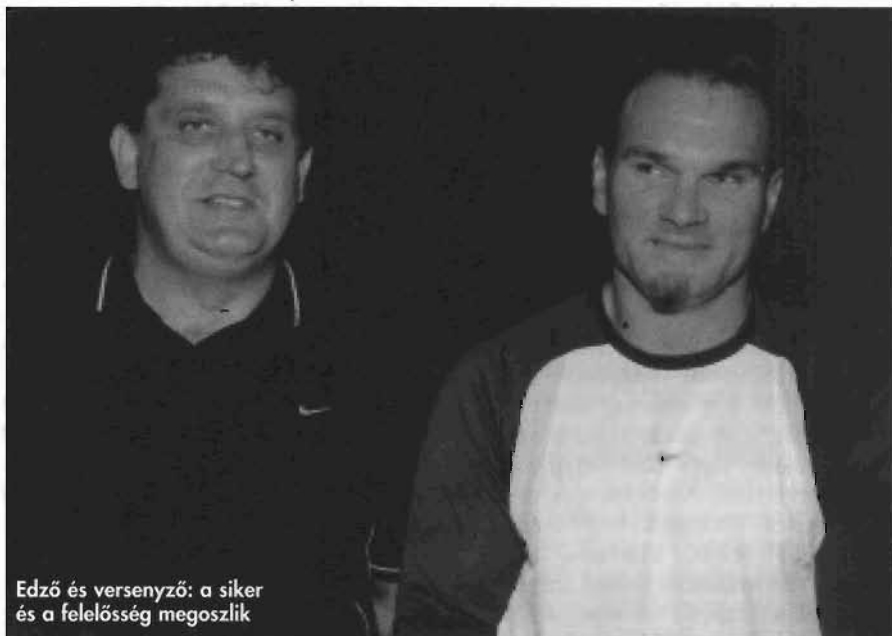
Időről-időre mégis van ilyen kísérlet. A legutóbbi éppen a T/3725. képviselői módosító indítvány a Btk-ba a dopping-vetés visszavételének elgondolásáról (szemléltetésül ide csatolva). A három képviselő egyéni módosító indítványa terjedelmileg töredéke az AB által kilőtt szabálynak, de nivóban azt alig haladja meg. Erénye, hogy szétválasztaná az öndoppingoló felelősségét a közreműködőkétől, továbbá az is, hogy a kiskorúak (idegenkezü) doppingolását büntettként, igen csak szigorúan büntetné. A jogállami bizonytalanságok, elkötetlen szálak, túl-

zó kiterjesztések zömmel fennmaradnánk. Az indokolás csupán az egészségügyi veszéllyel, kockázattal érvel. Mégsem e miatt, hanem a parlamenti rivalizálás miatt nincs esélye a téma napirendre vételének. Minderre a Btk. átfogó reformjakor azonban szakszerű, higgadt, politikailag semleges figyelmet érdemes fordítani – a többi, ilyen súlyú dologgal szinkronban és egy sorban.

Közhelyek, tévhitek

Tévedés azt állítani, hogy a ma hatályos drog-törvényt lehetne, netán kellene kiterjeszteni a doppingszerekre. Van köztük azonosság, sőt egybeesés is, pl. amikor valaki droggal doppingol. A két műfaj társadalomra veszélyessége mégsem ugyanaz.

Valójában egymás mellett több és többféle fegyelmező eljárás futhat dopping-vétség miatt. Nincs olyan jogszabály, amely a büntetőjogi procedúra köteles bevért követelné meg: ez inkább csak kudarckerülő, tutista szokás. Nem állítható, hogy míg a büntetőjogban van ártatlanság védelme, addig a többi, mérsékelt eljárásban nincsen. Egyrészt van, illetve lehet ugyanez a közigazgatási típusú szankcionálásban, másrészt, a központi kérdés a normaszegés, s abból egy is elég, mi több alaki szabályszegés is elegendő. Nem helytálló, hogy a bizonyítatlanság elemi akadály volna: minden technika adott hozzá, alávetéssel a dolog eleve kimondható, kezelhető, és kibújás ese-

Edző és versenyző: a siker és a felelősség megoszlik

tén már e címen meg is volna a hunyó. Szó nincs arról, hogy átfordulna a bizonyítási teher: mindössze egy vagy két, előre rögzített elem vizsgálatára koncentrálni, s közreműködést köti ki jó előre. Menet közben persze hogy nem nőhet meg a gyanúsított kötelme, de nem is hagyják kibújni mindez alól, ez tiszta sor. Ha pedig X országban bűn a doppingolás, akkor a nyomozás teljes eszköztára bevethető, akár a személy lefogása árán is. Ténylegesen a felfüggesztett börtönbüntetés súlyos elmarasztalás, mivel arról, hogy letöltendő vagy sem a szabadságvesztés a bíró másként mérlegel, mint a közember. Ha pedig a vétek talaján még jobban összezárna sportélet, akkor jön a pénz-elvonás, és jöhet a bejelentési kötelezettség a vezetők „ösztönzésére”. Ehhez még csak Btk. sem okvetlenül kell, habár ott számos esetben elve deliktum a bűnös hallgatás.

Javaslatok

Legyen a mainál nagyságrendekkel jobb, alaposabb, élőbb a jogpropaganda, és a jogi felvilágosítás. Nem csak derűsen vagy keseregve, bulvárizűen elmesélni kellene a nevezetes eseteket, hanem modellezni a jó és a rossz elágazásait, tanulságait, megtanítva már a gyermek-korban is a visszautasítást. Összinté sportpolitika volna ehhez hiteles háttér.

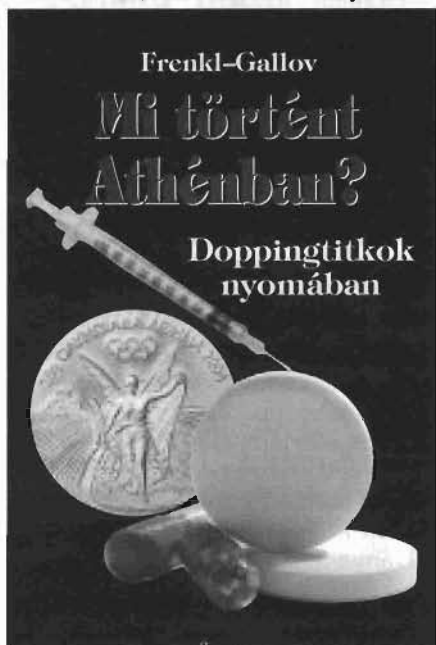
Szakmailag kiérlelt, kipróbált alternatívák, modern megoldások kellenek, melyek kihozzák az egyénből, a

csapatból a legtöbbet, anélkül, hogy bűnös eszközhöz kellene nyúlni. Laikus vagyok, mégis úgy vélem: az emberi teljesítőképesség kiaknázása, főként pszichikai tekintetben még valahol a felénél jár?! Miért nem erről értekezünk?

Állami eszközök is segítségül hívhatók. A dopping-ellenes, 55-ös kormányrendelet felülvizsgálata terén volna tennivaló, mert hiba az, hogy a legf-rekventáltabb sport – az olimpia, a VB, az EB - kapcsán kapitulál a belső sportjog. Ez nagyfokú kiszolgáltatottságot is jelent a nemzetközi szervezeteknek és normáknak, hiábavalóvá tenné az utólagos, itthoni apellátát (ti. nincs jogellenesség, hiába védi amúgy az alkotmány az emberi méltóság abszolút jogát). A jogalkalmazást az állam csupán szorgalmazhatja, tehát ne tűrje el a szerződészegések elnéző tudomásul vételét, főként, ha a kifizetés közpénzből eredne. Klubnál, szövetségnél pályázati feltétel lehetne az előző évi dopping-mentesség. Ne kapjanak állami forrásokat azok (szervezetek, személyek), amelyeknél visszaélés történt. A dopping-mentesség nem az ellenőrzésnél kezdődik, ezért a közpénz jobban szolgálhatná a megelőzést, s talán a honi kontroll továbbfejlesztése is megóvna kínos külhoni meglepetésektől. Rendszer-elvű felülvizsgálat hoz csupán előrelépést. Aki pedig e téren kudarcot vallott, vagy mindkét térfélen otthon érzi magát, az ne kapjon folytonosan menlevelet, új hibázásra esélyt.

Budapest, 2005. november 30.

Kolláth György

Antidoppinginfo! A doppinggal és a doppingellenes küzdelemmel kapcsolatos aktuális információk a MET honlapján!

Kattintson rá: www.met.iif.hu

A sporttudomány jövőjéről, a század kihívásairól, a kompromisszum nélküli doppingellenes harcról

VILÁGHÍRŰ VENDÉGÜNK VOLT PAAVO V. KOMI PROFESSZOR

A hatvanhat éves, korához mérten roppant fiatalos, energikus finn professzor kétséget kizáróan a sporttudomány nemzetközi világának nem csupán egyik legképzettebb, legtekintélyesebb, hanem közvetlen előadómódja és modora következtében kivételes népszerűségnek is örvendő egyénisége. Nagy sikert aratott legutóbb az V. Országos Sporttudományi Kongresszuson tartott előadásával is. A Helsinki Egyetemen 1963-ban szerzett sporttudományból diplomát, 1966-ban a finnországi Jyväskylä egyetemen master fokozatot, majd 1969-ben az Egyesült Államokbeli Pennsylvania Állam egyetemén filozófiából doktorátust.

Hely szűkében nem lehet célunk teljességre törekedni, amikor egyetemi, illetve a különféle nemzetközi társadalmi szervezetekben betöltött pozícióit, soroljuk, legfeljebb néhányat emelünk ki a legfontosabbak közül, hogy érzékeltessük gazdag és termékeny pályáját.

Annak ellenére, hogy a világ számos egyetemén oktatott, mégis azt kell mondanunk, mindvégig kitartott hűségesen a Jyväskylä egyetem mellett, s hívhatták bárhová is, ide mindvégig következetesen visszatért. Ma itt a felsőfokú intézmény Biológia és Gyakorlati Fiziológia tanszéke keretében működő Ideg-izom Kutató Intézet (Neuromuscular Research Center) igazgatója. S járja a világot, a sporttudomány valóságos utazó nagykövete. Első alkalommal 1968-ban hagyta el ideiglenes hazáját, hogy az amerikai Penn State Egyetemen jusson kutatási lehetőségekhez. 1971 és 1979 között alapozta meg helyét a Jyväskylä Egyetemen Anatómia- és Kinetika szakán, s az egyetem 1979-ben a Biológia-és Fiziológia szak igazgatójának nevezte ki. Ezt a pozíciót egyébként azóta mind a mai napig folyamatosan betölti.

Az 1976–77-es évet vendég professzorként a Pennsylvania Állami Egyetemen töltötte, s a következő években előadott Koppenhágában, Zürichben, Kaliforniában, a németországi Freiburgban, stb.

A Nemzetközi Sporttudományos és Testnevelési Tanács (ICSSPE) elnöki tisztét töltötte be 1991–1996 között, de volt a Nemzetközi Biomechanikai Társaság elnöke 1981–83, illetve a Sport Biomechanikusok Világszervezetének első embere 1983–1989 között. Húsz éven át tagja a Nemzetközi Olimpiai Bizottság Orvosi testületének (1983–2003), továbbá elnöke az Európai Sporttudományos Kollégiumnak (1997–1999), s 2000 óta tagja a NOB Sports for All Bizottságának. Talán még csak annyit, hogy 1992-ben kapta meg díszdoktori diplomáját a Budapesti Testnevelési Egyetemen, de hasonlóan részesült már ezt megelőzően, illetve ezt követően Grenoble-ban, a kanadai Waterloo-ban, a japán Oszakában, azután Brüsszelben is. Számos kitüntetés mellett a NOB olimpiai érdemrendjének is tulajdonosa 2001 óta.

– Mielőtt budapesti előadásával kapcsolatosan tennék fel kérdést, amely egyébként rendhagyó volt abban a tekintetben, hogy egy kalap alatt számolt be a nemzetközi sporttudomány állásáról és a tevékenység követendő főirányáról, egyben az izom és ín sérülések gyógyításának legújabb fejleményeit is ismertette, előbb egy különlegességről: A nemzetközi atlétikai orgánumok a legutóbbi helsinki atlétikai világbajnokság előtt rendkívüli érdeklődést mutatva arról adtak hírt, hogy a nagy esemény idején kutató csoportja a mozgás elemzésének új, háromdimenziós módszerét igyekezett próbának kitenni.

– Annak ellenére, hogy az időjárás nem fogadta kegyeibe a világbajnokságot – mondta Komi professzor – sőt ráadásul önkritikusan még azt is hozzá kell tennem, hogy a rendezőink sem mutattak mindig tökéletes megértést, a tesztek ígéretes eredménnyel jártak, nyugodt lelkiismerettel kijelenthetem: az új módszer minden korábbinál hatékonyabb segítséget nyújthat a szakembereknek, elemzőknek, s komoly hozzájárulást jelenthet a további fejlődéshez.

– A sporttudomány önállósodási folyamatáról beszélve elismeréssel szólt arról a fejlődésről, amely lényegében a huszadik század folyamatait jellemezte. Mégis, úgy tűnt, mintha az ellent-

mondás még nem oldódott volna fel az úgynevezett hagyományosnak tekinthető alaptudományok és a kifejezett sporttudományos kutatások között.

– Az említett folyamat közben a kutató intézetek között nem valami célravezető vita kezdődött az alkalmazott- illetve alapkutatások fontossága és elsődlegessége tekintetében. Véleményem szerint az efféle vita nem csak hogy felesleges, hanem kifejezetten káros is, mert ennek következtében csökken a sporttudományos kutatás minősége, azután megkérdőjeleződik ráadásul a sporttudomány önálló tudományágként való elfogadása. Hozzá kell tennem, hogy a helyzet ebben a tekintetben gyorsan változik, és a sporttudósok, bár még csak kevés felsőfokú intézményben, a „sportot”, mint kutatási témát olyan eljárásokkal és módszerekkel kezdték el tanulmányozni, amelyeket az alaptudományokban – mint például a fizika, a molekuláris biológia, ideglettan, szociológia, fiziológia és pszichológia – fejlesztettek ki és alkalmaznak.

A jövő azt igazolja majd, hogy a sporttudományi oktatási anyagoknak egyre több alapozó jellegű tárgyat és azok kutatási módszereit kell tartalmazniuk. Az Európai Sporttudományi Kollégium ennek a fejlődési iránynak kiváló példája, s személy szerint külön is büszkeség tölt el, hogy a szervezet megalapításának gondolatát először éppen itt Budapesten fogalmazhattam meg 1994 nyarán.

– A kultúra számos területén, a sportban, a művészetekben hagyományosan szorosak és kölcsönösen gyümölcsözőek, barátiak a finn-magyar kapcsolatok. Ön, professzor úr mióta tekinthető magyar-barátnak, kapcsolatai mikor kezdtek kialakulni Budapesten?

– A nem mindennapos olimpiai és egyéb nemzetközi sportsikerek következtében gyermekkoromtól rokon-szenvvel tekintettem az önök nemzedékeire. Ami pedig a gyakorlati együttműködést illeti, a hetvenes évek elejétől váltak szorosossá a kötelékek, eleinte Tihanyi Józseffel, akinek a kutatásai felkeltették az érdeklődést bennem. Azóta rendszeres, sőt baráti a kapcsol-

latunk. Az idők folyamán alaposan megismertem a Testnevelési Főiskola, majd önálló egyetem életét, az itt folyó kutatómunkát és elméleti képzést, s mondanom is szükségte, rendkívüli megtiszteléseként éltem meg, amikor 1992-ben átvehettem itt az aulában a díszdoktori diplomámat. A kilencvenes években, az önöknél bekövetkezett rendszerváltást követően példás együttműködés alakult ki a nemzetközi sporttudományos szervezet és a Magyar Sporttudományi Társaság között, Mónus András és munkatársai személyében konstruktív, korszerűen gondolkodó és igen aktív segítőkre lelünk, a fővárosukban rendezett tudományos konferenciák, egyéb események kivétel nélkül remekül rendezettek szakmai és egyéb tekintetben is.

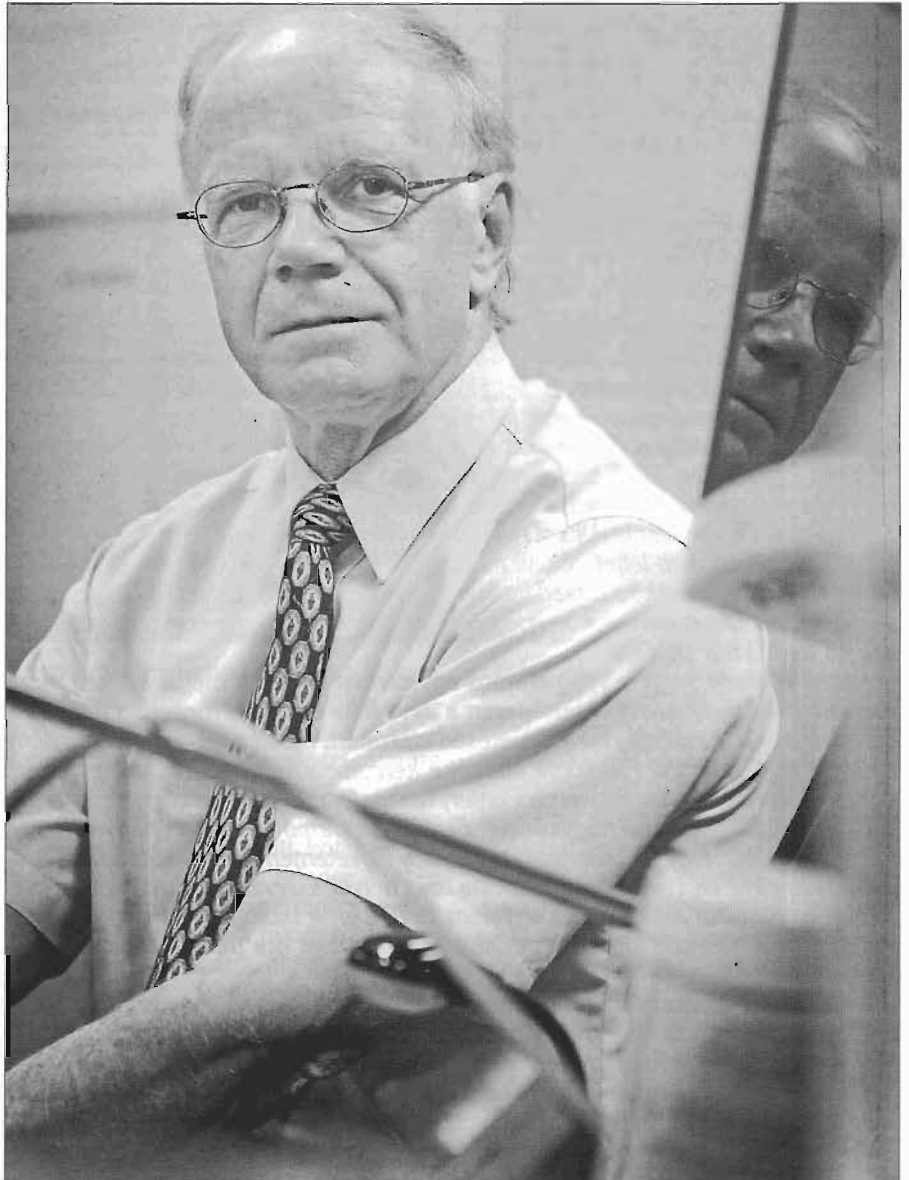
– Feltételezem, hiszen jól ismeri a Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Karának változásait, gondjait, van véleménye napjaink időszerű kérdéséről, arról, hogy a kar ismét önálló Testnevelési Egyetem lehet belátható időn belül.

– Véleményem, vagy inkább talán érzéseim vannak, de a világejt sem óhajtok tanácsokat adni, mert nem rendelkezem elegendő információval. Az érzésem az, hogy elsősorban nem szakmai, tudományos, vagy egyéb oktatási rendszerbeli okokra vezethető vissza önöknél az újbóli önállóság igénye, hanem, ahogyan hallottam, a rendkívül aggályos költségvetési feszültségeknek, kényszereknek tudható be.

Az igazat megvallva a testnevelő-, sportvezető- és edzőképzést – mivel szép számmal éppen elég változatos és különféle megoldásokat volt alkalmam nemzetközi tevékenységem során tapasztalni – azt kell mondanom, el tudom képzelni az eredményes működést önálló intézményként, de éppen így egy integrált, többarcú egyetem keretei között is, mint ahogyan ez egyebek között Finnországban az én egyetemem esetében is történik. Az Egyesült Államok egyetemi komplex rendszerét mindazonáltal nem sorolnám az utóbbi példák közé, mert ott számos tekintetben merőben különbözőek a hagyományok, a feltételek meg az egyéb körülmények.

– Ehhez közvetve kapcsolódva hadd kérdezzem meg: mit tekint a sporttudományok fejlesztése vonatkozásában a leginkább meghatározó tényezőnek?

– Lehet, amit mondok, kissé szokatlanul hangzik, de a mindent megelőző döntő tényezőnek az egyéni kiválóságot tartom. Ez természetesen számos összetevőt feltételez, mint amilyen a tudós, a kutató felkészültsége, tudásának állandó gyarapítása, azután eltö-

kéltsege, becsvágya, szorgalma, elhivatottsága...

– Ez a valóban meglehetősen individualista filozófia, felfogás – éppen úgy, mint a művészetekben – igazolt és elfogadható, egyáltalán nem szokatlan, ám mégsem lehet figyelmen kívül hagyni az olykor bénító, minden lelkes igyekezetet zátonyra juttató fináncialis korlátokat, vagy éppenséggel a tudomány útjait néhol eltorlaszoló szűklátókörűséget akár csupán a morális támogatás tekintetében, vagy az alkalmatlan szervezeti-intézeti kereteket...

– Belátom, gyakran állunk szemben látszólag leküzdhetetlen nehézségekkel, s azt sem állítom, hogy igyekeztünket mindig és törvényszerűen siker koronázza. Mégis, tapasztalataim alapján ki kell tartanom az egyéniség meghatározó volta mellett.

– Visszacsegenek az előadása során idevágóan hangoztatott, sőt ismételt kulcsszavak: Work – Communication – Riport, azaz Munka – Kommunikáció – Jelentés...

– Igen. A ma, s még inkább a jövő modern tudósának alapvetően szüksége van arra, hogy képes legyen – ezt külön is kiemelném – a meggyőző kommunikációra akár a kutatásaihoz szükséges anyagi feltételek megteremtése, illetve a produkciója, a tudomány legfrissebb termékeinek széleskörű közlése, azaz értékesítése tekintetében. Hozzá kell természetesen tennem, hogy gyakran nem kifejezetten egyetlen, minden megkívánt tulajdonsággal megáldott szuper egyéniségről van szó, hanem tudós csapatról, egyféleképpen gondolkodó és sokféle tehetséget ötvöző csapatról, közösségről, ahol okosan megoszlanak az imént említett igények. Nem egy ilyen sokoldalú és tehetséges magyar kollégát ismerek, hogy csak Radák Zsolt professzort említsen hamarjában...

– Ön évtizedek óta a Nemzetközi Olimpiai Bizottság különböző bizottságaiban tevékenykedik, ma is a Sports for All testület egyik vezető

személyisége, hosszú ideig pedig az Orvosi Bizottságban tevékenykedett, ahol olyan kiváló szakemberekkel dolgozott együtt, mint a belga Alexandre de Merode, vagy annak honfitársa, a jelenlegi elnök Jacques Rogge. A játékok gigantizmusa, a sport folyamataiban tagadhatatlanul mind nagyobb szerepet játszó üzleties felfogás, azután a Sydney játékokat megelőző súlyos korrupciós botrányok, nem is szólva a dopping háború eszkalálódásáról. Nos, mindezek után, hogyan látja az ötkarikás mozgalom és a játékok jövőjét a huszonegyedik században?

– Választ mindezekre legfeljebb egy egész előadásorozat megtartásával lennék képes, de hogy őszinte legyek – még úgy sem. Vannak elképzeléseim, de nem érzem magam sem jósnak, sem eléggé felkészültnek, hogy pontos választ adjak. Meggyőződésem, egyébként, hogy erre sem Samaranch, a nagy tapasztalatú volt elnök, vagy éppenséggel Rogge úr sem lenne képes. Ehelyett azt talán könnyebb megfogalmazni, hogy milyen fő irányokat szükséges követni, mik a szándékaink. Az olimpiai mozgalom vívmánya igen fontos funkciót töltött be a mögöttünk hagyott században. Meggyőződésem, hogy jelentősége tovább emelkedik a mostaniban. A sport népszerűsítése te-

rén márpedig az ötkarikás mozgalom kiemelt szerepet tölt be. Az eredmények további minőségi javulásával párhuzamban ezt a népszerűsítő erőt mind intenzívebb formákban – akár mint az oktatás szerves felvilágosító részeként illetve a szórakoztató ipar televízió által is kedvelt formájaként - fel kell használni a széles tömegek egészséges életmódjának kialakítása céljaira. A rendszeres mozgás, az egészséges életmód elterjedése sok szempontból elengedhetetlen igénye ennek a századnak, amikor a fizikai tevékenység, a mozgás hiánya egyre jellemzőbb vonása a mindennapjainknak, óhatatlanul rövidül a munkaidő, több lesz a szabadidőnk, amelynek értelmes eltöltése gazdagíthatja, egyben meghosszabbíthatja az életünket. A rendszeres sporttevékenység – akár versenysportról, akár egyéb szerényebb formáira gondolunk – a társadalom számos gondját képes hatékonyan orvosolni, hogy csak az egészség megőrzését, tehát a munkaképesség folyamatosságát, a betegségek megelőzését említssem, de hasonlóan jótékony a józanító, tehát nevelő hatása a kábitószerek elleni globalizálódó küzdelemben.

– Ennél a pontnál, végezetül, ha még a doppingellenes harcról alkotott véleményével is megismerkedhetnénk...

– Teljességgel és minden kompromisszum nélkül osztom Rogge NOB elnök úr és Richard Poundnak, a Doppingellenes Világügynökség vezetőjének eltökéltségét, amelyet a dopping elleni zéró tolerancia elve fejez ki. Nem értek egyet azzal a felfogással, hogy ebben a tekintetben bármiféle liberalizmusnak helyet adjunk. Még akkor sem, ha tudjuk, roppant nehézségekkel kell megküzdenünk, hiszen a tudomány kétarcú, s látszólag mindig a fair play ellenében működő erők tűnnek lépéselőnyben, lásd az EPO-t, a THG-t, a vér doppingot, a növekedési hormon használatát, s most a már konkrét veszélyt jelző géndopping lehetőségeit. Athén lebukásait sokan úgy értelmezik, hogy lám, minden eddigit felülmúlt az esetek száma, tehát a dopping használata minden korábbinál elterjedtebb. Én azt mondom, hogy a lebukások növekvő száma éppen a hatékony ellen akció eredményességét jelzi és bátorító. Örök optimista vagyok, s meggyőződésem, az erkölcsileg felsőbbrendű tudományos kutatás legjobbjá és a munkájuk nyomán foganatosított megbízható ellenőrzés előbb utóbb a javunkra dönti el a küzdelmet, még akkor is ha tudjuk, a család örök, egyidős az emberiséggel.

– Köszönjük a beszélgetést, professzor úr.

Gallov Rezső

HIRDESSZEN A MAGYAR SPORTTUDOMÁNYI SZEMLÉBEN!

KEDVES ÜGYFELÜNKI

A Magyar Sporttudományi Szemle a Magyar Sporttudományi Társaság évente négy alkalommal megjelenő sportszakmai és tudományos folyóirata. (Formátuma A/4, példányszáma 700.) Eljut valamennyi magyar egyetem és főiskola testnevelési tantervére, az összes (közel 100) országos sportági szakszövetség szakembereihez, az olimpiai felkészítést végző edzőkhöz, az olimpiai mozgalom szakértőihöz, a megyei és megyei jogú városok sportszakigazgatási szervezeteihez, sporttudományi társaságokhoz, szövetségekhez, intézetekhez, testnevelő tanárokhoz, sportorvosokhoz, az egyes sportági és sportszakmai folyóiratok szerkesztőségéhez. Ezért úgy véljük, kölcsönös előnnyel járna, ha lapunkban hirdetne, reklámozna.

A HIRDETÉS, REKLÁMOZÁS FELTÉTELEI

1. Hátsó, külső és első belső teljes borítólapon színes anyag egyszeri megjelenítése	80.000,- Ft
2. Hátsó, külső és belső, valamint első belső teljes borítólapon fekete-fehér anyag egyszeri megjelenítése	50.000,- Ft
3. A lap közepén befűzve:	
4 oldalas színes anyag egyszeri megjelenítése	120.000,- Ft
4 oldalas fekete-fehér anyag elütő színű papíron	80.000,- Ft
4. Egyoldalnyi fekete-fehér anyag, a lapban a műszaki szerkesztő által meghatározott helyen elhelyezve egyszeri megjelenéssel	30.000,- Ft
5. Egyoldalnyi A/4-es méretű szórólappal egyszeri elhelyezése, terjesztése a folyóirattal	20.000,- Ft
6. Az egy oldalnál kisebb terjedelmű hirdetések, reklámok költsége, terjedelmükkel arányos.	
7. Folyamatos, legalább négy alkalomra történő lekötés esetén árainkból 20% engedményt adunk.	

Egyéb feltételek külön megállapodás szerint.

A fenti árak ÁFÁ-t nem tartalmaznak

A HIRDETÉSEK, REKLÁMANYAGOK KÉZIRATAI

A hirdetések szövegeit, grafikáit, fényképeit az igényelt hirdetési terület méretének és a lap tükrének megfelelő méretben és elhelyezéssel kérjük megküldeni a szerkesztőség címére: Magyar Sporttudományi Szemle szerkesztősége, 1146 Budapest, Istvánmezei út 1-3. Tel/fax: 460-6980. A megrendelések teljesítését követően számlát küldünk. Megkeresésüket várjuk és előre is köszönjük. A szerkesztőség: Magyar Sporttudományi Társaság (MSTT), 1146 Budapest, Istvánmezei út 1-3. Számlaszám: 11705008-20450407. Tel/fax.: 460-6980, E-mail: nora.bendiner@helka.iif.hu

Hepp Ferencre emlékezünk

Méltó ünnepség keretében, 2005. november 29-én emlékezett meg a Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kara Hepp Ferencről, halálának 25 éves évfordulója alkalmából. Szobra ott van a TF szoborparkjában, arcképe a TF rektorok között az intézmény Tanácsstermében. Szobránál az emlékbeszédet dr. Istváni Csaba, a TF korábbi rektora tartotta tanítványai, kollegái nevében.

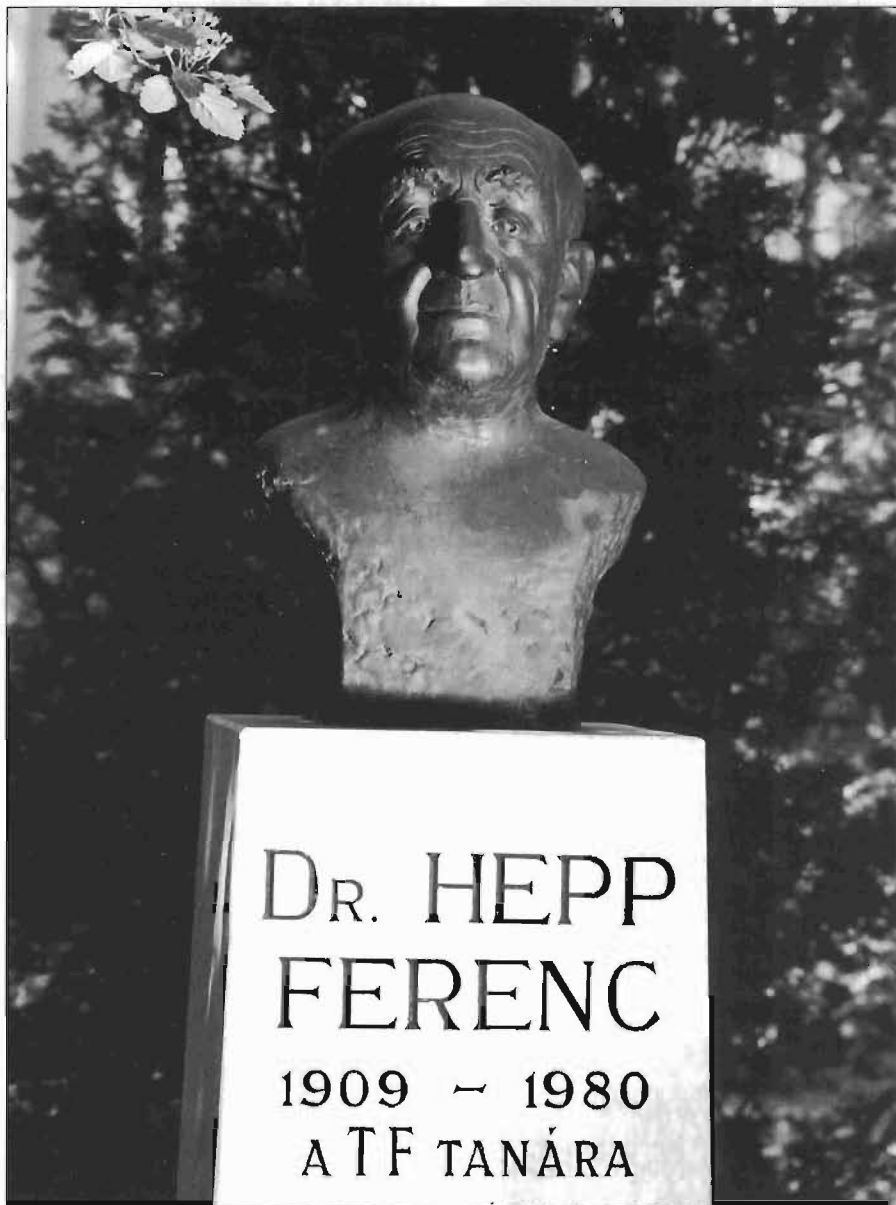
Hepp Ferenc neve ismert a kosárlabda világban, de mint pszichológus, és mint kutató is maradandót alkotott a sporttudomány területén. Békésen született 1909-ben. Gimnáziumi tanulmányait meg kellett szakítania, mert édesanyja egészségi állapota nem tette lehetővé, hogy továbbra is dolgozzon, s így meg kellett tanulnia a kelme-festő szakmát. A mindennapi munka mellett folytatta gimnáziumi tanulmányait. Itt jegyezte el magát végérvényesen a testneveléssel és a sporttal. Kitűnő érettségi bizonyítványt szerezve a TF-re jelentkezett, ahol 1932/33-as tanévben rangelső diák volt. A Genf-i Rousseau intézet ösztöndíjasa, majd 1934-ben a Springfield-i egyetemen szintén rangelsőként szerezte meg a „Master” fokozatot. 1935-ben az Iowai Egyetemen a jellem egységes alapeleme című dolgozatával doktorált. A Thurstone-féle multifaktor analízis alkalmazásával végzett kísérleti kutatómunkája magas színvonalát itthon is messzemenőig elismerték, de doktori diplomájának honosítását nem támogatták. A diploma megszerzését csak egy újabb disszertáció megírásával tették lehetővé. Ezt 1942-ben írja meg „A célbadobás lélektani elemzése” címmel, és 1943-ban a Pázmány Péter Tudományegyetemen pszichológiából doktorált. 1960-ban a Magyar Tudományos Akadémián pszichológiából kandidátusi fokozatot szerzett. Értekezésének címe: „A sportmozgások érzékelésének főbb kérdései”. 1959-1969-ig a Testnevelési és Tudományos Kutató Intézet igazgatója, 1945-ben alapító tagja és főtitkára a dr. Mező Ferenc elnökségével létrejött Testnevelés Tudományos Társaságnak, s így a magyar sporttudomány egyik kiemelkedő megalapozója.

Dolgozataiban mindig kísérleti eredményeket vett alapul, és arra törekedett, hogy azoknak az adott tárgykörhöz való pszichológiai és testnevelési vonatkozásait kiemelje. Ezt úttörő jellegű munkásságként értékelhetjük, és

így az ő kutatásaival kezdődött meg a magyar sporttudomány megalapozása. Hirdette, s ez ránk hagyott öröksége, hogy a testnevelésben és a sportban tanulandó motoros cselekvésformák tudományos megalapozását az adja meg, hogy a mozgástanulás és a mozgásteljesítmény közös törvényszerűségei feltárásához egységesen kell alkalmaznunk mind a természettudományi, mind pedig a társadalomtudományi ismereteinket. A különböző sportági mozgásformákban meg kell találnunk ezeket a közös törvényszerűségeket, és fel kell kutatnunk a speciális szabályokat, törvényeket is. Munkásságával megalapozta az egyetemünkön hagyományosan kialakult testneveléseméletet, a mozgástanulást, míg az „Edzéselmélet” a mozgásteljesítmény problémáival foglalkozik,

holott e kettő egységes folyamat, mert a tanulás nem képzelhető el teljesítményfokozás nélkül és a teljesítményfokozás sem tanulás nélkül. El kell következnie annak az időnek, amikor a kettő egységet alkot, és így járul hozzá a sportági mozgásformák általános és speciális törvényeinek a kimunkálásához. Ez dr. Hepp Ferenc öröksége, írja méltatója és méltó követője dr. Nagy György, aki a Magyar Testnevelési Egyetem Közleményei 1992/1 számában, emlékezik meg Hepp Ferencről.

Mint egyetemünk kiemelkedő tanáráról sem feledkezhetünk el. Hazatérve Amerikából, 1937-ben első munkahelye a Testnevelési Főiskola volt, ahol tanársegédként a korszerű sportjátékok megszervezését kapta feladatul, amelyhez nagy hozzáértéssel és lelkesedéssel kezdett hozzá. 1941-től

főiskolai tanári alkalmazást nyert el. A háború után, mint tanár oroszlánrészt vállalt az újjáépítési munkálatok megszervezésében. Két tárgyat tanított a főiskolán: kosárlabdázást és a „bevezetés a testnevelés tudományos kutatás módszertanába” tantárgyat. Ennek a tárgynak a szükségességéről és nélkülözhetetlenségéről azt mondta: „nagyon sok olyan oktatási és kutatási módszer van, amit a testnevelő tanárnak ismernie kell, és amelyek eddig egyetlen tantárgyban sem szerepeltek. Ilyen a matematikai statisztika, az elektronikus műszerek használatának ismeretei”. Ő írta az első tankönyvet is ebből a tárgyból és külön tanulmányt írt a statisztika jelentőségéről, használhatóságáról a sporttudományban.

Számos könyvet, szakcikket, szakfolyóiratot írt a kosárlabdázásról, kiemelkedő alakja a hazai és Nemzetközi Kosárlabda Szövetségnek. Az emlékülnepeken Greninger János, az országos szövetség elnöke volt válogatott kosárlabda játékos méltatta a sportág területén végzett felejthetetlen munkásságát. Az ünnepségen részt vettek az Európa-bajnok nagycsapat játékosai, akik közül Zsiros Tibor válogatott játékos, háromszoros olimpikon és a válogatott volt edzője úgy emlékezett rá, hogy a vetélkedés, az egészséges versenyzés

örömeit, a csapaton belüli összetartó erejét tőle tanulhatták meg. Vidámságával, játékszeretettel, vetélkedő kedvvel most is példát mutathatna a játékosoknak. A játékvezető képzést szabálymagyarázataival segítette, és a külföldi szintre is kijutó nemzetközi minősítésű magyar játékvezetőket mindig támogatta, ismeretségei és nyelvtudása révén. Mint edző is kiemelkedő tevékenységet végzett, 1947-ben a Kínizsi (FTC) bajnokcsapat edzője volt. A Nemzetközi Kosárlabda Szövetségben (FIBA) már 1940-ben a technikai bizottság elnöke. Sokáig a Magyar Kosárlabda Szövetség és a FIBA közötti kapcsolatot egyedül Hepp Ferenc személye jelentette. 1946-tól 1957-ig nemzetközi játékvezetőként is tevékenykedett, és sokat segítette a magyar nemzetközi játékvezetők bejutását is e területre. Hepp Ferenc nemzetközi sportdiplomáciai karrierjét, központi személyiséggé válását nagymértékben segítette fantasztikus nyelvérzéke és ebből adódó nyelvtudása. Ő a hétnyelvű sportszótár szerkesztője, amely még ma is alapmű a sportszaknyelven fordítók, írók munkájához.

Tiszteletére a Magyar Testnevelési Egyetem 1983-ban, a kiemelkedő tudományos tevékenység erkölcsi és anyagi elismerésül HEPP FERENC EMLÉKÉRMET alapított. A kitüntetést

azok kapják, akik nagy jelentőségű tudományos eredménnyel gazdagították a hazai testnevelés és sporttudományt, vagy pedig magas színvonalon, kiemelkedő eredménnyel végzik kutató munkájukat. Az eddigi kitüntetettek: dr. Nádori László 1983, dr. Nagy György 1984, dr. Frenkl Róbert 1985, dr. Bakonyi Ferenc 1986, dr. Koltai Jenő 1987, dr. Kun László 1988, Földesiné, dr. Szabó Gyöngyi 1989, dr. Makár Márta 1990, dr. Mónus András 1991, dr. Mészáros János 1992, dr. Takács Ferenc 1993, dr. Pavlik Gábor 1994, dr. Szécsényi József 1995, dr. Tihanyi József 1996, Biróné, dr. Nagy Edit 1997, dr. Rigler Endre 1998, dr. Barabás Anikó 1999, dr. Nagykalda Csaba 2000, dr. Kertész István 2001, dr. Keresztesi Katalin 2004.

A Hepp díjban részesülők büszkék lehetnek e kitüntetésre, mindenki számára példaként szolgálhat ennek a világszerte elismert sporttudósnak és sportszakembernek a munkássága. Temetésén méltó utóda, dr. Csanádi Árpád így búcsúztatta 25 évvel ezelőtt: "Kedves hön szeretett Franci barátom, búcsúzunk Tőled, de nem felejtünk, mindig velünk maradsz alkotásaidban, műveidben. Ott leszel a magyar sport minden dicsőségében. Te mindenkor fogod állni az idők próbáját."

Keresztesi Katalin

A Magyar Szociológiai Társaság konferenciája és éves közgyűlése

BESZÁMOLÓ A SPORTSZOCIOLÓGIAI SZAKOSZTÁLY SZEKCIÓÜLÉSÉRŐL

BUDAPEST, 2005. NOVEMBER 15-16.

„Projekt és tudás” címmel rendezte meg a Magyar Szociológiai Társaság ez évi konferenciáját és közgyűlését az MTA Vári központjában. Az első nap délelőttjén a plenáris ülés keretében elsősorban a projektfinanszírozás témakörében hallhatott előadásokat a tagság és a szerény számú külső érdeklődő, a közgyűlést követően pedig szekcióüléseken folytatódott a munka. A nemrég elhunyt Laky Teréz emlékére ülésezett a Gazdaszociológiai Szakosztály, s e mellett még 10 szakszociológia fórumán lehetett rendkívül érdekes előadásokat, illet-

ve szakmai beszélgetéseket hallgatni. Nem véletlenül tartott nagy érdeklődésre számot az Oktatásszociológiai Szakosztály „Szküllák és Kharübdiszek a Bologna-i tengerben” címmel jelölt kerekasztala, hiszen nemcsak az egyetemen, főiskolákon oktató szociológusokat, hanem az értelmiséget általában is foglalkoztatja a felsőoktatás átalakításának sok vitát kiváltó helyzete. A beszélgetést Hrubos Ildikó, a Budapesti Corvinus Egyetem rektorhelyettese, a Felsőoktatási Kutatóintézet tudományos tanácsadója vezette, s vitaindítójában azt

a javaslatot tette, hogy a felsőfokú oktatási rendszer transzformációjának több oldalról való „fenyegetettségét” - utalva a szekció címére - négy dimenzió mentén közelítsék meg. Ezek a szempontok a következők voltak:

1. Túladaptáció versus rugalmas értelmezés.
2. Rapid versus lassú átmenet.
3. Tömegképzés versus elitképzés.
4. Kormányzati irányítás versus intézményi autonómia.

A diskurzusban Lukács Péter, a Wessley János Lelkészképző főiskola

tanára, Fazekas Csaba, a Miskolci Egyetem dékánja, Polónyi István, a Debreceni Egyetem tanára, Feleky Gábor, a Szegedi Egyetem docense, Schlett István, az ELTE Társadalomtudományi Karának tanára vettek részt. A probléma igazi aktualitását jelzi, hogy a szakemberek véleménycseréje, majd ezt követő rendkívül érdekes vi-tája egészen késő estig tartott.

A Sportszociológiai Szakosztály ülésére a konferencia második napjának délelőttjén került sor, s összesen nyolc prezentációt hallgathattak meg a jelenlévők. A bevezető előadást Földesiné dr. Szabó Gyöngyi, a szakosztály elnöke tartotta „A magyar sport változási tendenciái a poszt-államszocializmusban” címmel. A professzorasszony kutatásának célkitűzése elsősorban az volt, hogy választ próbáljon adni arra a kérdésre, vajon megtörtént-e valójában a rendszerváltás a magyar sportban. Eredményeit és következtetéseit úgy összegezte, hogy a társadalmi élet ezen alrendszerében nem volt elítváltás, nincs elfogadott Nemzeti Sportstratégia, s a sportirányításban a folytonosság meghatározóbb, mint a diszkontinuitás. Így elmondható, hogy a magyar sport demokratikusabb, igazságossági elveken alapuló, valódi megújulása még várat magára, de a rendszerváltást megkésve követő átalakulás folytatódik.

Efstathios Christodoulides és Antonis Alexopoulos, a Semmelweis Egyetem doktoranduszai hazájuk, Ciprus szabadidősportjáról, illetve sportpolitikájának az Európai Unióhoz való csatlakozást követő lehetséges változásairól tartottak angol nyelvű előadást. Ezt követően a magyar sportért írt proklamációját olvasta fel Vincze Géza, a PhD hallgató előadómódjából kitűnt az aggodás, amelyet régi sportemberként a terület bizonytalan helyzete és jövője miatt érez.

„A posztmodern sport kanyarulatai avagy retrosport?” címmel rendkívül elgondolkodtató előadást hallhattunk Bodnár Ilonától, aki azt elemezte, hogy mi a viszonya az extrém sportoknak azokhoz, a modern sportot jellemző ismervekhez – szekularizáció, esélyegyenlőség, professzionalizálódás, racionalizálás, bürokratizálódás, a teljesítmény számszerűsítése és a rekordok bűvölete- amelyeket Allen Guttmann fogalmazott meg 1978-ban írt tanulmányában.

A női sport és a média kapcsolatát vizsgáló kutatásának első lépéseit mutatta be prezentációjában Gáldiné Gál Andrea, a Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Karának tanársegédje. A két terület kapcsolatá-

nak elemzése a nyugati országok feminista társadalomkutatói körében évtizedek óta népszerű téma, Magyarországon viszont ez lesz az első ilyen jellegű analysis.

Szegedi Péter nemrég elkészült PhD disszertációjának rövid összefoglalóját hallhattuk „Az 1945 előtti magyar futball hatalmi viszonyainak társadalmi dimenziói” című előadása keretében. Az alapos munka legfőbb erénye – ahogy a hozzászólók is megemlítették –, hogy a szerző mindennemű elfogultság nélkül beszélt egy olyan témáról, amelyben meglehetősen nehéz feladat objektív véleményt megfogalmazni.

A szekció utolsó prezentációjában Laczkó Tamás, a Pécsi Tudományegyetem ifjú PhD hallgatója a produktív életkorú lakosság sportolási szokásainak néhány egészségzociológiai összefüggését elemezte. A Baranya megyei lakosság körében zajló kutatással elsősorban olyan fontos kérdésekre szeretnének választ kapni, hogy kimutatható-e összefüggés a rendszeres testmozgás és olyan pszichoszociális erőforrások között, mint az életirányítási képesség, a társas támogatás, vagy a problémamegoldó képesség, valamint hogy hatással van-e a rendszeres testmozgás az egyén önértékelésére, egészségi állapotának megítélésére, illetve egészségmagatartására.

A jó hangulatban lezajlott és szakmai szempontból rendkívül hasznos szekcióülés Földesiné dr. Szabó Gyöngyi szavaival zárult, aki annak a reményének adott hangot, hogy a szakosztály tagjai az eredményes tudományos munka érdekében a jövőben gyakrabban találkoznak egymással.

A Sportszociológiai, valamint az Oktatásszociológiai Szakosztály ülésének résztvevőjeként, elsősorban a két levezető elnök előadásait meghallgatva, e sorok szerzőjének feltűnt az a hasonlóság, amely a felsőoktatás reformja illetve a magyar sport átalakulásának folyamata körüli történetekben mutatkozik. A felsőfokú oktatás átalakítása során gyakran említik az ún. Bolognai folyamatot, amely valójában nem egy kidolgozott modell, hanem egy hároméves alapképzéssel kezdődő háromszintű rendszer, mely más jellemzőit tekintve egyébként rugalmasan megvalósítható lehetne. A sport esetében a jóléti társadalmakban alkalmazott modellek Magyarországon nem működnek, hiszen nincsenek meg az ott jellemző társadalmi illetve gazdasági feltételek, új sportmodell azonban a rendszerváltás óta elmúlt másfél évtizedben idehaza nem körvonalazódott. A felsőoktatás átalakításának elemzésekor használt, fentebb jelzett dimenziók közül másodikként

említett, a gyors vagy lassú átalakítás szempontja is érdekes mindkét terület esetében, hiszen az oktatás reformja a szakemberek szerint erőltetetten rapid módon zajlik, mely feltehetően csak akkor nem lenne hátrány, ha meglennének az átalakításhoz szükséges eszközök. Nem szerencsés például, hogy úgy kezdődhet el képzés az alapszakokon, hogy a mester szakról még nincs döntés. A sport esetében a kezdeti rapid lépéseket – mint például az állam viszonylag gyors kivonulása a finanszírozásból – egy jelenleg is tartó, hosszú útkeresés követ, mely bizonytalanná teszi a szférában szereplők helyzetét.

Míg a tömegképzés versus elitképzés az oktatásban elsősorban szakmai illetve gazdasági kérdés, a sportban ez jellemzően az élsport, versenysport (elit), illetve a szabadidő- és diáksport (tömeg) jelentőségének hangsúlyozásában domborodik ki.

„A felvilágosult zsarnok által vezetett reform nem demokratikus folyamat”- mondta a kerekasztal egyik résztvevője a kormányzati irányítás, illetve intézményi autonómia elvének kapcsán, ahol a másik fontos kérdés az volt, hogy mennyire lehet autonóm egy egyetem, ahol a finanszírozás döntően állami forrásból történik. A sportban ugyanakkor jellemző a szabadság (autonómia) utáni vágy illetve a paternalista biztonság közötti ingadozás-hallhattuk Földesiné dr. Szabó Gyöngyi előadásában. Egyértelműnek tűnik ugyanakkor, hogy mindkét terület túlpolitizált, és a koncepciók kialakítása jórészt „titkosan”, a szakemberek csak nagyon szűk körének bevonásával történik.

Gáldiné Gál Andrea

